

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ



СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
РОЗВИТОК І БЕЗПЕКА УКРАЇНИ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

м. Львів

22 березня 2024 р.

УДК 351.863:371.214.2

Соціально-економічний розвиток і безпека України: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Львів, 22 березня 2024 р.) / укладач М.І. Копитко. [Електронний ресурс] Львів : ЛьвДУВС, 2024. 186 с.

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
(*протокол № 7 від 12 березня 2024 р.*)

У збірнику представлені наукові праці учасників міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан і перспективи», яка відбулася 22 березня 2024 року.

До збірника увійшли тези доповідей учасників конференції, що відображають результати наукових досліджень авторів із висвітлення актуальних проблем соціально-економічного розвитку України як в сучасних умовах воєнного стану, так і у повоєнній перспективі.

Збірник розраховано на науковців, представників бізнесу, здобувачів вищої освіти, молодих науковців, що цікавляться соціально-економічною та безпековою тематикою.

Видається мовою оригіналу та в авторській редакції. Відповідальність за зміст наукових праць несуть автори.

© Інститут управління, психології та безпеки
ЛьвДУВС, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА		8
Бак Максим Полулях Євген	Інструменти кадрової безпеки підприємства	10
Благута Ярослав Ганчич Віталій	Міжнародна продовольча безпека в контексті викликів сьогодення	12
Боровець Вероніка	Прояви особистісних характеристик у сучасних підлітків	14
Бростко Валентина	Фінансова безпека України в умовах посилення процесів вимушеної трудової міграції	18
Винник Сергій	Теоретичний аналіз економічної складової гібридної війни	21
Волкова Софія	Економічна безпека в час війни	24
Гаркало Ольга	Військовий конфлікт та його вплив на соціально-економічний розвиток України	27
Геворгян Маргарита	Вплив війни на психічне здоров'я	29
НОМОН NATALIA	Social and psychological well-being of Ukrainian residents during the war	31
Гутник Софія	Теоретико-методичні підходи щодо визначення основних конкурентних позицій підприємства та забезпечення його економічної безпеки	34
Górska Magdalena	Material level of Ukrainian residents during Russian aggression-empirical analysis	37
Демчук Вікторія	Економічна безпека підприємства в умовах сучасних викликів і небезпек	39
Дмитрієва Анастасія	Соціальна довіра та її значення для повоєнної розбудови України	42
Деркач Остап	Специфіка застосування домашнього арешту в умовах воєнного стану	44
Довгань Карина	Розвиток конкурентних переваг промислового підприємства в умовах війни	48

<i>Дунас Діана</i>	Основи управління ризиками в діяльності	51
<i>Завербний Сергій</i>	Енергетична безпека України за умов євроінтегрування: проблеми і перспективи	53
<i>Залецький Ігор</i>	Пріоритетні напрями розвитку економіки в умовах війни	56
<i>Захарчук Марія-Евеліна</i>	Перспективи повернення та реінтеграції українських вимушених мігрантів	60
<i>Іващук Вікторія</i>	Повоєнне відновлення економіки України: проблеми та перспективи	63
<i>Йонка Марія</i>	Ресурси життєстійкості сучасної молоді	66
<i>Калитяк Божена</i>	Соціально-психологічний клімат як запорука його успіху	68
<i>Калька Наталія</i>	Особливості часової перспективи здобувачів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання у час воєнного конфлікту	71
<i>Капарчук Сніжана</i>	Податковий контроль в системі забезпечення фінансової безпеки держави: виклики сучасності	74
<i>Квасниця Олена</i>	Фінансовий моніторинг у контексті аудиторської діяльності	76
<i>Кінар'юв Віктор</i>	Проблеми управління персоналом на сучасному підприємстві: виклики воєнного стану	78
<i>Коваль Вікторія</i>	Напрями діяльності професійних учасників фондового ринку в Україні	80
<i>Козар Мар'яна</i>	Нелегальні фінансові потоки: дослідження сутності	83
<i>Кошик Марія-Андріана</i>	Поняття мотиваційного менеджменту на підприємстві	86
<i>Кривдик Вікторія</i>	Складові системи економічної безпеки підприємства: стратегічний вимір	88
<i>Куриленко Олександр</i>	Енергетичні пакети ЄС як виклик для економічної безпеки України	91

<i>Лавриш Софія</i>	Боргова безпека України: стан та особливості забезпечення	94
<i>Луцишин Юлія</i>	Управління безпекою підприємства	97
<i>Маланчук Антон</i>	Підвищення рівня соціально-економічної безпеки підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища	100
<i>Медяник Денис</i>	Техніки саморегуляції в умовах війни	102
<i>Мойса Володимир</i>	Управління кризовими ситуаціями на підприємстві: ключові засади для забезпечення економічної безпеки	105
<i>Мойса Тарас</i>	Інновації в питанні забезпеченні економічної безпеки логістичних підприємств	107
<i>Наконечний Адріян</i>	Складові кібернетичної безпеки в системі діагностики економічної безпеки підприємства	109
<i>Наконечна Лілія</i>	Валютне регулювання у період воєнного стану	112
<i>Папірник Соломія</i>	Вплив війни на соціально-економічний розвиток і безпеку України	116
<i>Плахта Марта</i> <i>Крижанівська Мар'яна</i>	Соціальна відповідальність організацій в умовах війни	118
<i>Плотка Любов</i>	Інституційне забезпечення механізмів реалізації державної політики у соціальній сфері	122
<i>Поломаний Богдан</i>	Роль мотивації у підвищенні у підвищенні праці працівників	125
<i>Приходько Вадим</i>	Економіка встояла. Агресор за рік війни не зміг залишити Україну без палива, без банків, електрики, їжі і без експорту	127
<i>Сабадий Юрій</i>	Фактори, що впливають на рівень конкурентоспроможності підприємств в системі економічної безпеки	135

<i>Свирид Марія</i>	Роль податкових органів у запобіганні ухиленню від оподаткування в період воєнного стану	137
<i>Сало Іван</i>	Вплив війни на соціально-економічний розвиток і безпеку України	140
<i>Сиваківський Ярослав</i>	Штучний інтелект: перспективи його застосування підприємствами	143
<i>Sylkin Oleksandr</i>	Anti-crisis management in the system of ensuring financial of the enterprise	146
<i>Старікова Соломія</i>	Управління процесом прийняття управлінських рішень на підприємстві	148
<i>Терещенко Владислав</i>	Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах транспарентності	151
<i>Францен Юрій</i>	Реалізація механізму захисту прав і свобод людини в Україні	154
<i>Чабанюк Єгор</i>	Фінансово-економічна безпека підприємств як стратегічна складова економічного розвитку України в сучасних умовах	157
<i>Шаповал Євген</i>	Проблеми і перспективи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств в умовах сучасних реалій	160
<i>Штангрет Ірина</i>	Теоретичне підґрунтя розвитку системи економічної безпеки підприємства в умовах цифрової трансформації економіки	163
<i>Ярошик Уляна</i>	Забезпечення соціальної безпеки особи в умовах російсько-української війни	166
<i>Івасюк Євгеній</i>	Медійна грамотність громадян як основа стійкої комунікації у сфері публічного управління під час війни	169
<i>Коваленко Владислава</i>	Розвиток ІТ-сектору в Україні в умовах кризи та невизначеності	172
<i>Коверга Яна</i>	Особливості антикризового управління підприємством в умовах невизначеності	175

<i>Дротянік Олександра</i>	Дослідження промислової діяльності України під час повномасштабного вторгнення	178
<i>Лізунков Олександр</i>	Комунікації в публічному управлінні в контексті сталого розвитку	181
<i>Ляшко Сергій</i>	Проблеми і перспективи розвитку підприємництва в умовах воєнного стану	183

ПЕРЕДМОВА

Важливою ознакою сьогодення стали ті процеси, що визначаються особливими умовами розвитку українського суспільства. Реальність диктує потребу вирішення важливих питань, що спрямовані на подолання труднощів, що стоять на шляху трансформаційних процесів як в Україні, так і на міжнародній арені, які полягають у формуванні нової якості України. Магістральними шляхами у цьому являються прагнення до посилення європейської інтеграції та майбутнього приєднання до євроспільноти у складі Євросоюзу, вступу у військово-політичний союз НАТО. Лише в цих умовах можливе забезпечення як сталого розвитку країни, так і зростання добробуту її населення.

Але, починаючи із 24 лютого 2022 року, реальність диктує Україні нові умови. Неприкрита агресія з боку Російської Федерації, анексія частини української території, терористичні акти, котрі ворог систематично здійснює проти українського народу, – все це зумовлює потребу посилення національної безпеки, що повинно сприяти покращенню вирішення завдань здійснення опору окупантам.

Особливе місце у цьому відводиться проблемам соціально-економічного розвитку, вирішення яких дає можливість не лише зберегти економічний потенціал держави, але й забезпечити спроможність мобілізації економічних ресурсів для успішного воєнного протистояння ворогу на полі бою. Не можна оминати й питань організації управління економічними процесами в умовах введення воєнного стану, пошуку нових форм та методів управлінської діяльності у сфері економіки, зміни у функціонуванні суб'єктів господарювання за таких умов. Аналіз факторів, що впливають на стан фінансово-економічної безпеки держави, залишається особливо актуальним, адже саме стан фінансової системи держави, її стабільність – це важлива умова успішного протистояння ворогу та майбутньої перемоги над ним.

Саме тому не виникає жодного сумніву, що аналіз вищевказаної проблематика набув сьогодні особливої актуальності у наукових дослідженнях

здобувачів вищої освіти та молодих вчених. Їх здобутки, представлені на щорічній міжвузівській конференції «Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан і перспективи», що проводиться Львівським університетом внутрішніх справ, свідчать про фахову підготовку до досліджень процесів соціально-економічного та безпекознавчого профілю.

Слід виразити надію на те, що матеріали конференції стануть в нагоді науковцям, здобувачам вищої освіти, спільноті молодих науковців України, працівникам бізнесу та всім, хто цікавиться проблематикою забезпечення соціально-економічної безпеки.

Бак Максим,
здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ

Полулях Євген,
здобувач вищої освіти,
магістр, спеціальність 073
Центру післядипломної освіти,
дистанційного та заочного навчання
Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Яцик М.Р.,
к.пед.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Львівського державного університету внутрішніх справ

ІНСТРУМЕНТИ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Військова агресія викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати, зростання цін та здешевлення гривні, скорочення робочих місць та доходів населення, зменшення купівельної спроможності та обсягів накопичених активів [1].

В період воєнного стану пріоритетним завданням підприємства є забезпечення кадрової безпеки. Під кадровою безпекою слід розуміти здатність підприємства адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища та створювати ефективну систему захисту персоналу, формувати кадровий потенціал, вдосконалювати умови праці працівників, підвищувати мотивацію та стимулювання праці, забезпечувати надійність персоналу.

Кадрова безпека підприємства є важливою складовою економічної безпеки, яка характеризується стабільністю функціонування та одержанням прибутку. Проте, наявність працівників з великим потенціалом не гарантує високої прибутковості, адже потрібно створити умови, щоб працівник розкривав свій потенціал, підвищував продуктивність та креативність праці.

Цінність внеску співробітника в розвиток підприємства залежить від рівня його залученості. Залученість - це фізичний, емоційний та інтелектуальний стан, який мотивує працівника виконувати роботу якнайкраще. Залучений працівник докладає додаткових зусиль для досягнення результату, висуває пропозиції, рекомендує підприємство як роботодавця. Натомість, незалучений співробітник не готовий брати на себе відповідальність, протидіє нововведенням, не спілкується з іншими співробітниками, що створює напругу в колективі та негативно впливає на кадрову безпеку.

З метою підвищення кадрової безпеки підприємства в умовах воєнного стану необхідно:

- створювати платформи за професійними та особистими інтересами працівників, де спеціалісти зможуть спілкуватися з колегами-однодумцями та розвивати свої професійні навички;
- розвивати професійні навички персоналу, щоб поступово досягати необхідного рівня синергії та найвищої продуктивності;
- мінімізувати формалізацію та бюрократію на підприємстві, налаштовувати персонал на те, що процеси можуть змінюватись;
- підвищити роль **корпоративної соціальної відповідальності підприємства**, підтримувати ЗСУ, займатися волонтерством та згуртовувати команду довкола важливої справи.

Список використаних джерел:

1. Михаліцька Н. Я., Яцик М. Р. Розвиток малого підприємництва в Україні у період воєнного стану: інструменти фінансової та кадрової безпеки. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць / головний редактор В.І. Франчук. Львів: ЛьвДУВС, 2023. Вип. 2. 45-54с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6696/1/8.pdf>

Благута Ярослав,
аспірант
Львівського державного університету внутрішніх справ
Гапчич Віталій
Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Франчук В.І.,
доктор економічних наук, професор, проректор
Львівського державного університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Продовольча безпека є ключовим питанням на міжнародній арені через її нерозривний зв'язок із глобальною стабільністю, здоров'ям та економічним розвитком. Сутність продовольчої безпеки – це забезпечення того, щоб усі люди у будь-який час мали фізичний, соціальний та економічний доступ до достатнього, безпечного та поживного харчування. Відтак, її актуальність посилюється тривожним фактом, що мільйони людей у всьому світі продовжують страждати від голоду та недоїдання, і ця ситуація підриває зусилля для досягнення цілей безпекового розвитку. Більше того, продовольча безпека нерозривно пов'язана із глобальним світом та безпекою; брак та конкуренція за продовольчі ресурси історично були причинами конфліктів та масової міграції, що наголошує на необхідності комплексного міжнародного підходу для ефективного управління продовольчими системами [1-3].

Сьогодні, саме безпекові та ефективні логістичні та фінансові мережі забезпечують потік сільськогосподарської продукції з регіонів з її надлишком до регіонів, які зазнають її дефіциту, тим самим балансуючи глобальні постачання продовольства та сприяючи стабілізації цін на продовольство. Поточні зміни та динаміка навколишнього середовища чинять значний тиск на міжнародну продовольчу безпеку. Зміна клімату, що характеризується підвищенням температури, зміною характеру опадів та частішими екстремальними погодними явищами, безпосередньо загрожує продуктивності сільського господарства та виробництва продуктів харчування. Посухи, повені та урагани можуть знищити

посіви, знизити врожайність та зруйнувати інфраструктуру, необхідну для зберігання та розподілу продовольства, посилюючи дефіцит продовольства у вразливих регіонах. Крім того, деградація земельних та водних ресурсів, спричинена надмірною експлуатацією та забрудненням, ще більше підриває стійкість продовольчих систем. Такого роду екологічні зрушення вимагають адаптивних стратегій у сільськогосподарській практиці, технологіях та політиці для забезпечення продовольчої безпеки населення світу (рис.1).

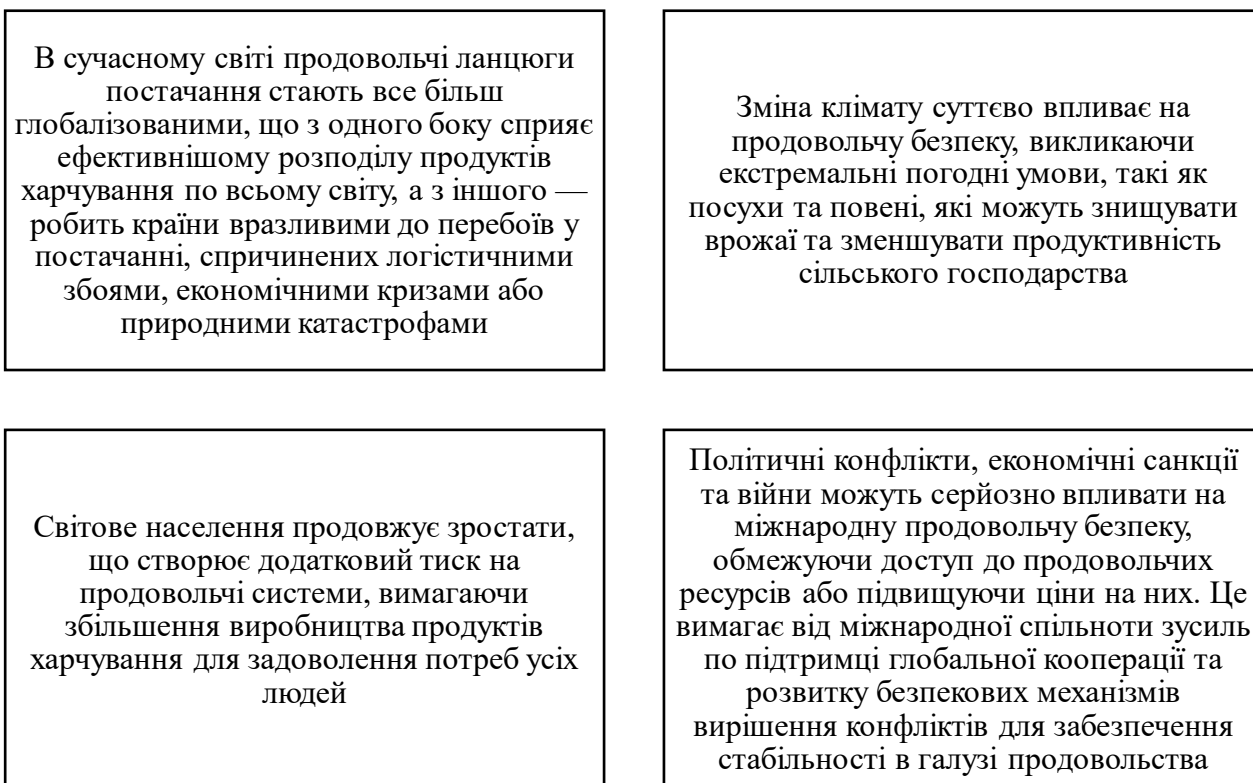


Рис.1. Характеризуючі ознаки сучасної міжнародної продовольчої безпеки

Таким чином, сама динаміка глобальних екологічних змін змушує країни переглядати свої підходи до сільського господарства та виробництва продуктів харчування. Існує вагома потреба у міжнародному співробітництві для створення стійких продовольчих систем, здатних протистояти наслідкам зміни клімату та адаптуватися до них. Це включає інвестиції у безпекові сільськогосподарські технології, сприяння збереженню біорізноманіття та впровадження методів, які зменшують вплив виробництва продуктів харчування на навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Хаєцька О.П. Органічне виробництво як складова забезпечення продовольчої безпеки України. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4 (62). С.57-74.
2. Ємець Ю. Г. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції у контексті продовольчої безпеки України. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. Вип. 5. Том 3.Полтава. 2012. С. 116-120.
3. Колісник Г.М. Продовольча безпека України та особливості її розвитку. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 5 (115). С. 72-76.

Боровець Вероніка,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 053
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Багрій В.В.,
*викладач кафедри практичної психології
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ПРОЯВИ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК У СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Підлітки – це категорія осіб, які перебувають у перехідному періоді від дитинства до дорослості. Вони володіють такими особистісними характеристиками, як бажання незалежності, дослідницький підхід до життя, формування власної ідентичності та внутрішнього світу, а також часто проявляють емоційну нестабільність та потребу в соціальній приналежності. Підлітки зазвичай розвивають навички соціальної взаємодії, самоорганізації та самостійності. Вони можуть володіти навичками розв’язання проблем, критичного мислення, а також вміння адаптуватися до нових ситуацій.

Для визначення деяких ключових аспектів особистості, нами було використано особистісний опитувальник для підлітків (FPI).

Вибірка становила 30 осіб, з яких 15 хлопців і 15 дівчат.

За результатами нашого дослідження було визначено відсоткові показники особистісної характеристики 30 досліджуваних учасників на основі 12 шкал (див. Рис. 1).

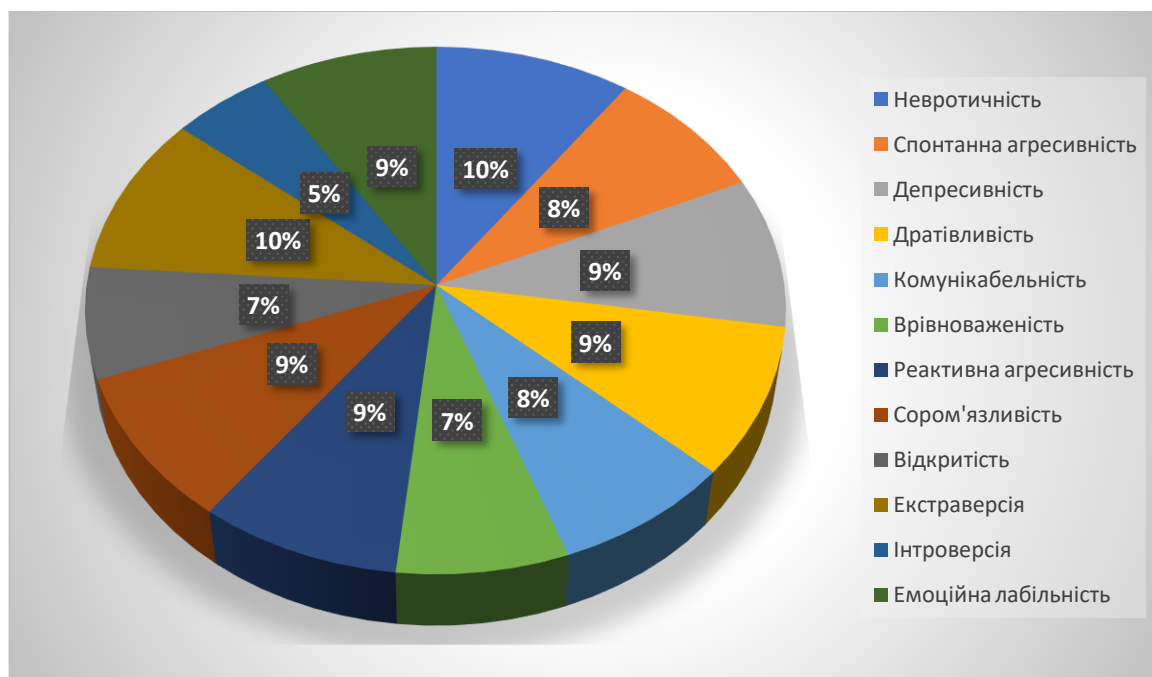


Рис. 1 Відсоткові значення загальних результатів групи за опитувальником FPI

1. Невротичність (10%). Високий рівень невротичності серед учасників вказує на емоційну нестабільність та стресову вразливість. Оцінки показника вказують на виражений невротичний синдром астенічного типу та психосоматичні порушення. Невротичність може призводити до агресивних проявів та ускладнити міжособистісні відносини.

2. Спонтанна агресивність (8%). Виявлені агресивні тенденції без попереднього спровокування, що вказує на труднощі в контролі небажаних реакцій. Потребує подальшого вивчення та розробки стратегій для зниження рівня агресивності та підтримки конструктивного вираження емоцій.

3. Депресивність (9%). Виявлений підвищений рівень депресивності, що свідчить про сумні або пригнічені емоції та страждання. Може призводити до втрати самоконтролю та вияву агресивної поведінки.

4. Дратівливість (9%). Високий рівень дратівливості серед підлітків, що може впливати на їхню поведінку та взаємодію з оточуючими. Важливо враховувати її взаємодію з іншими факторами, такими як стрес та соціальне середовище.

5. Комунікабельність (8%). Середній рівень комунікабельності вказує на середні потенційні можливості та реальні прояви соціальної активності. Важливо враховувати її гнучкість та здатність до змін у різних ситуаціях.

6. Врівноваженість (7%). Середній рівень врівноваженості свідчить про здатність утримувати емоційну стабільність та сприймати життєві ситуації з рівновагою. Підлітки з таким рівнем врівноваженості можуть демонструвати спокійну та збалансовану поведінку без значних емоційних перепадів. Їхня здатність адаптуватися до змін у навколишньому середовищі та розв'язувати конфлікти з емоційною стабільністю важлива для психологічного благополуччя.

7. Реактивна агресивність (9%). Середній рівень реактивної агресивності вказує на тенденцію до виявлення агресії у відповідь на специфічні подразники чи ситуації. Високий рівень середнього балу свідчить про здатність виявляти агресію у відповідь на певні стимули. Така форма агресивності може бути спричинена різними факторами та не вказує на постійний агресивний стан особистості, але виявляється в певних ситуаціях.

8. Сором'язливість (9%). Високий рівень сором'язливості вказує на тривожність, скутість та невпевненість, що може обмежувати соціальні контакти та взаємодію. Особи з високим рівнем сором'язливості часто виявляються стриманими та неініціативними в соціальних ситуаціях, що може призвести до уникання нових знайомств та участі в групових заходах.

9. Відкритість (7%). Середній рівень відкритості вказує на норму за цією шкалою та може використовуватися для аналізу щирості відповідей під час тестування. Високі чи низькі оцінки на цій шкалі можуть вказувати на ступінь відкритості особистості до виявлення своїх справжніх думок і почуттів.

10. Екстраверсія (10%). Високий рівень екстраверсії вказує на схильність до активного соціального життя та легкість встановлення контактів. Особи з

високими показниками можуть виявляти стійкість в стремлінні до досягнення цілей та активну позицію в соціальних та професійних ситуаціях.

11. Інтроверсія (5%). Низький рівень інтроверсії вказує на тенденцію до екстраверсії та активного залучення у соціальні події та спілкування. Це може свідчити про легкість установа нових зв'язків та готовність до взаємодії з іншими людьми.

12. Емоційна лабільність (9%). Підвищена емоційна лабільність свідчить про нестійкість емоційного стану та може виявлятися у частих коливаннях настрою та підвищеній збудливості. Це може впливати на здатність адаптуватися до негативних ситуацій та взаємодіяти з оточуючими.

Отже, можна зробити висновок, що прояви особистісних характеристик та емоційний стан групи не є однозначним. З одного боку, опитування FPI показує, що група в цілому має високий рівень емоційної стійкості і вміє ефективно долати труднощі, що відображається у високих балах за шкалою врівноваженості (9%). З іншого боку, група також проявляє схильність до емоційних коливань, тривожності та дратівливості. Це виявляється у високих показниках за шкалами емоційної лабільності (10%), невротичності (9%) та дратівливості (9%). В результаті було встановлено, що у групі деякі учасники виявляють високу емоційну стійкість, тоді як інші є більш схильними до емоційних коливань.

Список використаних джерел:

1. Долинська Л. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ. 2001. 80 с.
2. Рогів Е. І. Система роботи психолога з дітьми різного віку [Електронний ресурс] / Е. І. Рогів. 2014. Режим доступу до ресурсу: URL: https://stud.com.ua/82703/psihologiya/otsinka_osobistisnih_osoblivostey.

Бростко Валентина,
*здобувачка вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх
справ*

Науковий керівник:
Вінічук М.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх
справ*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ВИМУШЕНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Зростаючий цикл вимушеної трудової міграції під час війни стає на заваді у формуванні базису ресурсів та розвитку національної економіки. Це є збільшенням дестабілізуючого впливу ризиків та загроз в економіці та у фінансовій сфері, внаслідок чого рівень їх безпеки істотно знижується.

Розкриваючи питання фінансової безпеки України в умовах посилення вимушеної трудової міграції, ми можемо стверджувати, що це своєрідна захищеність інтересів фінансових відносин, які дають можливість досягнути ефективності тактичних і стратегічних економічних цілей.

Вимушена трудова міграція у розумінні більшості науковців – це процес переміщення населення у пошуку добреоплачуваної роботи за межі своєї країни, або ж в межах адміністративних одиниць [1].

За законодавством України, трудовий мігрант – це особа яка здійснює оплачувану працю у країні, в якій перебуває та яка не забороняється законодавством цієї держави [2].

Опираючись на погляди І.П Майданік [3], можна стверджувати про те, що процеси трудової міграції значно впливають на позитивне функціонування економіки України, завдяки залученню зароблених закордоном коштів, які

стимулюють розвиток малого бізнесу, функціонування системи освіти, стимулюють будівництво житла та підтримують платіжну спроможність громадян, що є не маловажним чинником. Крім того, в умовах безробіття трудова міграція зменшує навантаження на вітчизняний ринок праці, що сприяє подоланню соціальної напруженості та попереджує виникнення соціальних збурень.

В останні роки під впливом російсько-української війни посилилися процеси вимушеної трудової міграції, яка може має негативний вплив на фінансову безпеку нашої країни. Насамперед, небезпека вимушеної трудової міграції криється в тому, що населення, яке залишає Україну, спричинює зменшення внутрішнього споживання, яке може вплинути на обсяги продаж товарів, виробництва і послуг на внутрішньому ринку, та, водночас, провокує міграційну кризу в країнах, куди вони спрямовуються. Зокрема, однією з причин міграційної кризи в Україні та в країнах ЄС є деструктивні зміни на національному та на міжнародному ринку праці, посилення боргової залежності від зовнішніх кредиторів, розбалансування податкової системи, негативні зміни в банківській системі та в системі кредитних відносин.

Очевидно, що вимушена трудова міграція негативно впливає на фінансову сферу країни та зумовлює зниження рівня її безпеки. Тому, з метою зміцнення фінансової безпеки України варто сформувати комплекс заходів, спрямованих на зміцнення фінансової безпеки в умовах посилення вимушеної трудової міграції, зокрема:

- 1) активізувати процеси стимулювання кон'юктури ринку;
- 2) збільшити рівень інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання та рівня інвестицій в навчання найманих працівників;
- 3) здійснювати активну діяльність щодо формування соціальних програми підтримки сімей трудових мігрантів;
- 4) стимулювання розвитку економічного потенціалу України.

Завдяки розвитку цих ідей, можливо зменшити несприятливий вплив трудової міграції на фінансову безпеку України.

Зважаючи на актуальність трудової міграції в теперішніх умовах війни, ми можемо зробити висновок, що вона призводить до зменшення пропозиції робочої сили в країні та дестабілізує розвиток ринку праці в Україні, що є головним компонентом економіки, але не є критичною ситуацією, оскільки зменшує ризик економічної кризи через надходження коштів сім'ям трудових мігрантів з інших країн, де більш високий рівень доходу, і це допомагає соціально-економічному розвитку нашої країни. Не дивлячись на стрімке зростання вимушеної трудової міграції, частина громадян намагаються вдосконалювати та підтримувати економічний ринок України, підвищувати рівень якості життя та досягати нових цілей, отримуючи професійні кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Mikhailo Tsymbaliuk, Mariia Blikhar, Myroslava Sirant, Mariia Vinichuk, Nataliia Stetsyuk. (2023). Economic and legal regulation of International Migration: Financial and Economic Cooperation of countries under military factors. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Volume 6 (53). P. 552–559. DOI:10.55643/fcaptr.6.53.2023.4246.
2. Міністерство юстиції України. Права та обов'язки трудових мігрантів. URL: <https://minjust.gov.ua/m/prava-ta-obovyazki-trudovih-migrantiv>.
3. Майданік І. П. Проблеми регулювання та координації трудових міграційних процесів. Інститут Демографії та соціальних досліджень НАН України. 2019. С. 86–92. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11708/09-Maidanik.pdf>.
4. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навчальний посібник. Львів, 2020. 356 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2964/1/FinansovaBezpeka_30-04_2020.pdf

Винник Сергій,
аспірант кафедри соціально-гуманітарної підготовки
факультету № 3 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Ревак І.О.,
доктор економічних наук, професор
професор кафедри соціально-гуманітарної підготовки
факультету № 3 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Гібридна війна, в якій поєднуються традиційні й нетрадиційні методи її ведення, військова, політична, економічна та інформаційна тактики, створює багатоаспектні виклики глобальній безпеці. Гібридна війна як складна форма конфлікту, набула особливої популярності у сучасному геополітичному масштабі. Вивчаючи різноманітні стратегії, які використовують державні та недержавні політичні лідери, доходимо до висновку про складну взаємодію між економічними інструментами та військовою тактикою.

У той час як традиційна війна орієнтована насамперед на кінетичні дії, гібридна війна використовує різноманітний набір інструментів для досягнення стратегічних цілей. Тому важливо акцентувати увагу безпосередньо на економічній складовій гібридної війни, досліджуючи, як економічні інструменти застосовуються у цілях дестабілізації противників, ведення атакуючих дій чи захисті національних інтересів.

Глибше розуміння економічних аспектів гібридної війни дає можливість вивчати наукову літературу та проводити відповідні тематичні дослідження. Варто зауважити, що за останні роки наукова й спеціалізована література збагатилась бібліографічними джерелами з проблематики гібридної війни, дослідженнями природи виникнення сучасних конфліктів та їх поширення. Вчені підкреслюють розмитість кордонів між війною і миром у гібридних сценаріях, наголошуючи на необхідності прийняття комплексних стратегій з

урахуванням багаточисленних аспектів таких конфліктів. Такі економічні інструменти, як санкції, торговельні обмеження, фінансові маніпуляції та експлуатація ресурсів стали ключовими інструментами у сучасних гібридних конфліктах [1, 2].

Ґрунтуючись на теоріях міжнародних відносин, міжнародної і національної безпеки, актуалізуються питання поглиблення теоретичної основи для аналізу економічної складової гібридної війни. Беручи за основу такі концепції, як примус, стримування і проектування сили, можна знайти відповіді на питання, як економічні інструменти використовуються у реалізації гібридних стратегій.

Завдяки систематичному аналізу теоретичних концепцій та емпіричних даних можна дослідити головні закономірності й тенденції у використанні економічних інструментів у гібридній війні. До економічних аспектів гібридної війни можна віднести ситуації, при яких держави використовують уразливості в економіках своїх супротивників, маніпулюють глобальними фінансовими системами заради стратегічної вигоди, використовують економічний примус з метою досягнення політичних цілей.

Щоб проілюструвати практичне застосування економічних інструментів у гібридній війні, розглянемо кілька тематичних досліджень із недавніх конфліктів. Прикладами слугують такі конфліктні ситуації, як використання росією енергоресурсів у якості геополітичної зброї у Східній Європі, економічний примус Китаю проти сусідніх держав у територіальних суперечках та підтримку Іраном маріонеткових угруповань через незаконні фінансові мережі. Ці випадки демонструють різноманітні способи використання економіки задля досягнення стратегічних цілей у гібридних конфліктах.

Основні особливості економічної складової гібридної війни включають:

- торговельні санкції, тобто застосування торговельних обмежень для обмеження економічного розвитку країни-противника. Ці заходи можуть включати заборону на експорт та імпорт певних товарів і послуг, а також обмеження доступу до ринків та інших економічних ресурсів;

– фінансовий тиск шляхом застосування таких фінансових інструментів, як блокування активів, введення фінансових санкцій і обмеження доступу до міжнародних фінансових ринків. Такі обмеження можуть призвести до зменшення економічної стабільності та зростання економічного тиску на країну-ціль;

– вплив на економічні процеси через кібератаки на критичні інфраструктурні об'єкти, фінансові установи та корпорації, що може спричинити втрату конфіденційної інформації, порушення фінансової стабільності;

– вплив на енергетичний сектор через маніпулювання постачанням енергії, обмеженням або блокуванням постачання енергоносіїв;

– розповсюдження пропаганди та дезінформації з метою впливу на громадську думку, інвесторів та бізнес-середовище.

Гібридна економічна війна є складною та динамічною стратегією, що вимагає аналізу й отримання відповіді на різноманітні економічні виклики і загрози з боку конфліктуючих сторін. Вона характеризується агресією без офіційного оголошення війни, приховуванням причетності країн-агресорів, використанням нерегулярних збройних формувань, пропагандою та протиборством у кіберпросторі. Ця форма війни не є новою, але набула популярності в останні роки завдяки своїй адаптивності, здатності поєднувати традиційні й нетрадиційні тактики, використовуючи як прості, так і складні технології для досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Caliskan, M. Research Hybrid Warfare and Strategic Theory. *Political & Hybrid Warfare* Apr 25, 2019. URL: <https://behorizon.org/hybrid-warfare-through-the-lens-of-strategic-theory/>

2. Kalyuzhna N. H., Kovtun T. K. (2021). Hybrid Threats: Essence, Characteristics, Preconditions for Escalation. *THE PROBLEMS OF ECONOMY* 3(49):16-21.

https://www.researchgate.net/publication/355743883_Hybrid_Threats_Essence_Characteristics_Preconditions_for_Escalation

Волкова Софія,
*здобувач вищої освіти,
магістр, спеціальність 081
Інституту права
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Савчин Г.Я.
*к.ю.н., заступник начальника відділу
організації наукової роботи
Львівського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В ЧАС ВІЙНИ

Економічна безпека - це стан, коли економічні системи, ринки, підприємства та інші економічні суб'єкти забезпечені заходами, що гарантують їх стійкість, стабільність та відсутність загроз для їхнього функціонування та розвитку. Вона включає в себе захист від зовнішніх і внутрішніх загроз, таких як економічні кризи, фінансові злами, корупція, економічний тероризм, неправомірна конкуренція, торгівельні конфлікти тощо. Економічна безпека також охоплює забезпечення економічної стійкості та процвітання нації в цілому, включаючи підтримку зростання ВВП, створення робочих місць, розвиток інфраструктури, підвищення життєвого рівня населення та інші аспекти економічного розвитку.

11 серпня 2021 року Урядом було ухвалено та затверджено Указом Президента України «Стратегію економічної безпеки на період до 2025 року», яка визначає те, що державна політика у даній сфері має взаємопов'язані напрямки, а саме напрям розвитку та безпековий напрям, досягнення яких тісно пов'язано з об'єктивним аналізом стану економіки країни, загроз у чітко визначених сферах, що цілісно складають економічну безпеку та з питаннями по їх вирішенню [1].

Україна наразі перебуває на стрімкому шляху економічних, політико-правових та соціальних трансформацій. В умовах війни необхідним є спрямування вектора на розвиток економічного сектору та його обґрунтований

аналіз. Серед головних викликів сьогодення для економічної безпеки України є: сталі інфляційні процеси, дефіцит державного бюджету та державного боргу, національна валюта, стан та соціальний захист населення, що залежить від демографічних показників, рівня зайнятості і безробіття, відтік фінансового і людського капіталу [2, с. 45].

З початком повномасштабного вторгнення, економічна безпека України в більшості забезпечувалась своїми збереженнями, які накопичувались ще у довоєнний період. Проте, на сьогоднішній момент, коли війна триває вже понад 2 роки, Україна зазнала значного негативного впливу на економіку. Тому існує потреба у розробленні шляхів протидії усім загрозам економічної безпеки нашої держави.

Першим наслідком впливу війни на нашу економіку є зниження виробництва. У зв'язку із знищенням нашої інфраструктури зменшується кількість виробництв. Зруйнування інфраструктури, такої як дороги, мости, залізниці та інші, ускладнює ведення бізнесу та розвиток економіки в цій області.

Другий наслідок – це зростання кількості безробітних. Через значні руйнування підприємств та припинення економічної діяльності у зонах ведення бойових дій, велика кількість наших громадян втратили свою роботу.

Під час війни, у країні завжди збільшуються витрати на оборону, і це цілком логічно, оскільки пріоритетність витрат міняється. Проте, в цей же час, ми розуміємо, що кількість інвестицій у соціальні та економічні сфери значно зменшується.

Ще одним негативним наслідком, є збільшення розміру боргу у країні. Для підтримки наших захисників витрачаються великі кошти, тому держава бере позики для фінансування війни, що призводить до зростання загального боргу країни та зменшення фінансової стійкості.

Наразі критично важливо втримати економічний фронт, оскільки він є надійною опорою для перемоги у війні та необхідним фундаментом для відновлення економіки в майбутньому [3, с. 20].

Висновки. З початком повномасштабного вторгнення російських загарбників Україна зазнала великих людських втрат, руйнації критичної, виробничої та соціальної інфраструктури.

Стан економічної безпеки під час війни вимагає від влади прийняття швидких та ефективних заходів для забезпечення стійкості та підтримки економіки в умовах конфлікту.

Збереження економіки в час війни є складним завданням, але може бути досягнуте за умови правильного керівництва та прийняття необхідних заходів, зокрема підтримки стратегічних галузей, стабілізація фінансових ринків, забезпечення безпеки інфраструктури, дипломатична діяльність, стимулювання внутрішнього споживання.

Список використаних джерел:

1. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 21.11.2022)

2. Євтушок О.О., Пендюра М.М. Щодо питань економічної безпеки держави в умовах дії воєнного стану: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 167 с.

3. Мазаракі А., Мельник Т. Економічна безпека України в умовах російської агресії: стаття. Київ, 2022. 28 с.

Гаркало Ольга,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Блага Н.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Воєнний конфлікт в Україні є громіздким економічним ударом, який супроводжує чималу гуманітарну кризу та зачіпає усе людство. Цей конфлікт призводить до хаосу та невизначеності, ставлячи під загрозу безпеку та добробут громадян України.

За оцінками Мінекономіки України, прямі збитки для інфраструктури України через війну, сягають щонайменше 120 млрд. доларів США або майже 3,6 трлн грн. (без урахування втрат економічного зростання). Також за розрахунками Національного банку, кожен тиждень воєнних дій «коштує» національній економіці понад 50 млрд грн [1].

Аналізуючи різносторонні наслідки впливу війни на економіку та суспільство України, виокремимо ключові його аспекти (рис.).

Умови війни можуть призвести до збільшення витрат на виробництво через підвищені ціни на енергоресурси, сировину та інші необхідні матеріали. Це може змусити виробників підвищувати ціни на свою продукцію, щоб компенсувати зростання витрат. Воєнний конфлікт призводить до обмеження поставок товарів та послуг через порушення логістичних ланцюгів, перерви в постачанні сировини або обмеження експорту/імпорту через військові дії або санкції. Нестабільна ситуація в країні може викликати втрату довіри інвесторів, що призведе до зменшення обсягів інвестицій та втрати потенційного розвитку

економіки. Це може спричинити спад виробництва та обмеження пропозиції товарів, що також підвищить ціни та збільшить інфляцію. За прогнозами НБУ до кінця року інфляція зросте до 8,6%, [2].

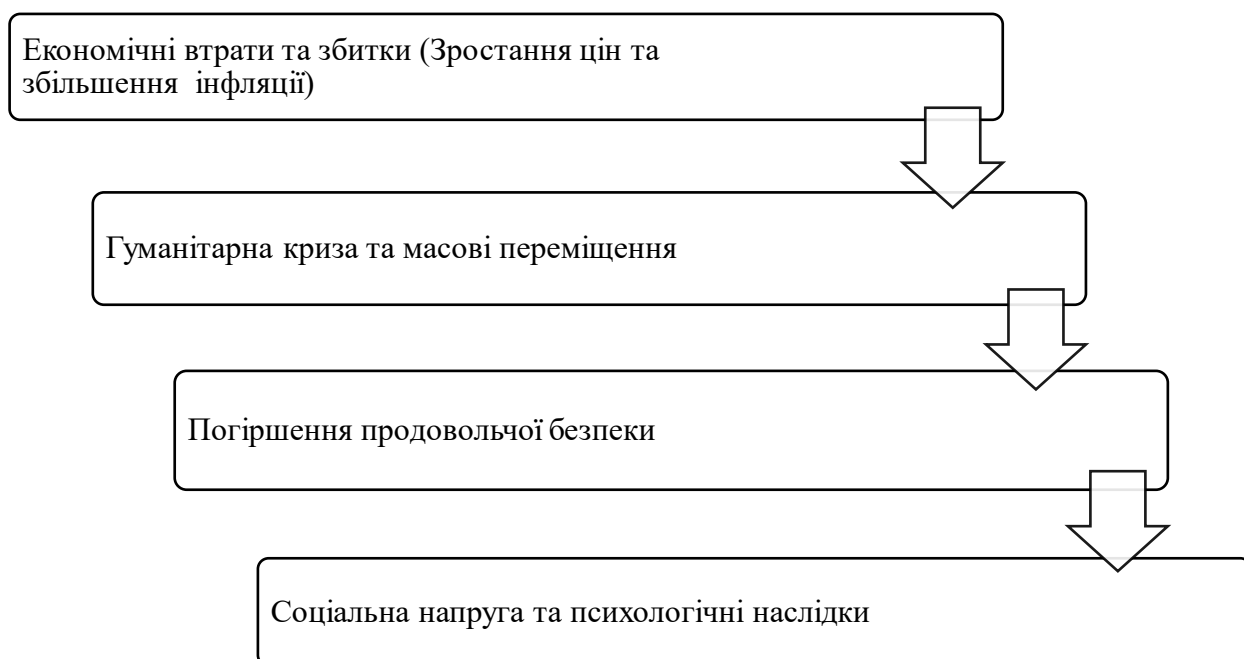


Рис. Ключові аспекти впливу війни на розвиток України

Одним із вагомих наслідків війни в Україні є гуманітарна криза та значні людські втрати, які стали результатом масштабних бойових дій, руйнувань та переміщень населення. З початком військового конфлікту 24 лютого 2022 року міста та села України стали ареною насильства та страждань для мільйонів людей. Понад 3,6 мільйона людей змушені були залишити свої домівки та шукати притулку за кордоном, щоб уникнути загрози для свого життя [3]. Ще мільйони людей втратили своє житло та були змушені шукати притулок в інших містах чи селах України.

На тлі військових дій та знищень загострилася проблема продовольчої безпеки, що поширилося на аграрні райони та села. Це також суттєво позначилося на глобальній продовольчій безпеці, оскільки вже до війни ціни на продукти харчування досягли найвищих показників в історії. Ця ситуація спричинена як ринковими чинниками, так і зростанням вартості енергоресурсів, добрив та послуг для сільського господарства.

Таким чином, воєнний конфлікт в Україні має далекосяжний і серйозний вплив як на економіку, так і на соціальне благополуччя країни, ставлячи під загрозу майбутнє та добробут її громадян. Усі аспекти війни в Україні становлять серйозний виклик для українського уряду, міжнародних організацій та громадян країни. Для вирішення цих проблем необхідні комплексні заходи, спрямовані на подолання кризових ситуацій та відновлення стабільності та благополуччя в Україні.

Список використаних джерел:

1. Вплив російсько-української війни на економіку України. URL: https://cpd.gov.ua/articles/czpd_analizuye-vplyv-rosijsko-ukrayins/ (дата звернення 8.03.2024)
2. Самойлюк Максим. Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення 8.03.2024)
3. Себастьян Галіані. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу.
URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642> (дата звернення 8.03.2024)
4. Жила, Г. (2023). Економічні та соціальні наслідки війни, вплив конфлікту на світову економіку. *Економіка та суспільство*, (47). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35> (дата звернення 08.03.2024).

Геворгян Маргарита,
здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 053
Львівського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Угрин О.Г.
к.психол.н., доцент,
доцент кафедри теоретичної психології
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я.

Вплив війни на психічне здоров'я молодих людей є однією з найсерйозніших і найскладніших проблем, які виникають внаслідок конфлікту.

Під час війни молоді люди стикаються з низкою проблем психічного здоров'я, які можуть мати довгостроковий вплив на їх емоційне та психічне здоров'я.

Одним із найсерйозніших наслідків війни для психічного здоров'я молодих людей є посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Це психологічний розлад, який може виникнути внаслідок переживання страху, тривоги та травматичних подій під час військових конфліктів. Симптоми посттравматичного стресового розладу включають повторювані сни, напади паніки та почуття відчуженості та ізоляції від інших. Ця проблема вимагає негайного втручання та психологічної підтримки, щоб уникнути подальшого погіршення ситуації та покращити якість життя постраждалої людини.

Ще одна серйозна проблема, яка часто виникає серед молоді під час війни, – це розвиток депресії та тривожних розладів. Стрес, нестабільність і невпевненість у майбутньому можуть призвести до поганого емоційного стану та проблем із психічним здоров'ям. Особа може відчувати безнадійність, втратити інтерес до життя та мати труднощі з виконанням повсякденних завдань. Професійна допомога та психотерапія можуть бути ефективними інструментами для вирішення цих психологічних проблем.

Разом з цим, втрата близьких, руйнування соціальної інфраструктури та відчуження можуть призвести до соціальної ізоляції та самотності молодих людей. Важливою частиною процесу одужання є підтримання хорошого соціального середовища та отримання психологічної підтримки з боку родини, друзів і родичів.

Окрім психологічних та емоційних проблем, молоді жертви війни можуть отримати серйозні фізичні травми. Ці травми можуть призвести до постійної втрати рухливості, втрати кінцівок і інвалідності. В результаті молоді люди стають залежними від сторонньої допомоги, втрачають здатність до самостійного життя і постійно відчують дискомфорт та біль.

Війна руйнує всі зв'язки та руйнує соціальні мережі молодих людей. Втрата близької людини, розлука з родиною та втрата контакту зі старими друзями можуть призвести до почуття відчуженості та самотності. Це може призвести до депресії та ізоляції, що ще більше посилюється через відсутність соціальної підтримки та розуміння. Відтак, можуть виникати труднощі з поверненням до цивільного життя.

Втрата стабільності, втрата здатності адаптуватися до умов війни, соціально-економічна нестабільність можуть уповільнити процес адаптації до нових обставин і призвести до відчуття безнадії та втрати світлого майбутнього.

Список використаних джерел:

1. International Medical Corps Перша психологічна допомога: Посібник для працівників на місцях.

HOMON NATALIA

Master`s student WSHIU University, Poznan ,Poland

Faculty of tourism and recreation,

Вища школа торгівлі та послуг у Познані,

Факультет туризму та рекреації

Supervisor:

GRZEGORZ KONIECZNY

DOCTOR OF SOCIAL SCIENCE,

RECTOR OF WSHIU ACADEMY OF APPLIED SCIENCES, Poznan ,Poland

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF UKRAINIAN RESIDENTS DURING THE WAR

Socio-psychological well-being encompasses a multifaceted concept that integrates both the social and psychological dimensions of an individual's life. It refers to the state where an individual feels a sense of belonging and acceptance within their community, alongside experiencing personal mental health and emotional stability. This concept is interpreted through various indicators such as the quality of social relationships, the level of community integration, the presence of supportive networks,

and the individual's self-perception, emotional resilience, and ability to cope with stress. Socio-psychological well-being is crucial for the overall health of an individual, as it impacts one's ability to function effectively in daily life, engage in productive activities, and maintain healthy relationships [1-3].

Studying socio-psychological well-being within the framework of Ukrainian residents living during martial law is of paramount importance due to the unique and severe stressors these individuals face. Martial law, often characterized by heightened security measures, restrictions on personal freedoms, and the looming threat of conflict, can have profound effects on the social fabric of communities and the psychological health of individuals. Residents may experience increased social isolation, disruptions in their sense of community, heightened anxiety, and stress-related disorders. The examination of socio-psychological well-being in this context is critical for understanding the full spectrum of impacts martial law has on the population and for identifying strategies to mitigate negative outcomes. Furthermore, studying socio-psychological well-being among Ukrainians during martial law offers insights into resilience and coping mechanisms that individuals and communities employ in times of crisis. It sheds light on the adaptive and maladaptive strategies people use to navigate the challenges posed by such extreme circumstances. This knowledge is invaluable for developing interventions and support systems that can enhance resilience, foster social cohesion, and promote psychological health during and after the resolution of the crisis (Table 1).

Table 1

The impact of the war on the social and psychological well-being of Ukrainian residents

№	Impact	Essence
1	Psychological Trauma and Mental Health Challenges	The ongoing conflict in Ukraine has led to widespread psychological trauma among its residents. Individuals directly exposed to the horrors of war, including violence, loss of loved ones, and destruction of homes, are at high risk of developing post-traumatic stress disorder (PTSD), anxiety, depression, and other mental health issues. The constant state of fear and uncertainty exacerbates these conditions, making everyday life challenging. Mental health services are under tremendous pressure, and there is a significant need for psychological support and counseling to help those affected cope with their experiences

2	Disruption of Social Structures and Community Cohesion	The war has disrupted the fabric of Ukrainian society, leading to the displacement of millions of people. Families have been torn apart, with members often separated by conflict lines or forced to flee their homes to seek safety. This displacement not only causes immediate distress but also erodes the sense of community and belonging, as people lose their social networks and support systems
3	Economic Hardship and its Social Implications	The economic impact of the war has been devastating, with significant implications for the social well-being of Ukrainian residents. The destruction of infrastructure, loss of jobs, and disruption of economic activities have plunged many into poverty and uncertainty. Economic hardship exacerbates social inequalities, with vulnerable populations being particularly affected

In conclusion, the study of socio-psychological well-being, particularly within the context of Ukrainian residents living under martial law, is crucial for several reasons. It helps to delineate the extent of social and psychological impacts of living in a conflict zone, identifies areas where intervention is needed, and informs policies and programs aimed at supporting the affected population. Understanding socio-psychological well-being in these circumstances is not only essential for immediate humanitarian efforts but also for long-term recovery and the rebuilding of a cohesive, resilient society.

References:

1. Mullins, A., Soetanto, R. Enhancing community resilience to flooding through social responsibility. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 1, No. 2, 2011, pp. 115-125.
2. Malkina-Pykh, I.G., Pykh, Y.A. Environmental sustainability and quality of life: from theory to practice. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 11, No. 6, 2016, pp. 853-86.
3. Marquardt, N., Hannig, C., Hannig, S. The impact of mental readiness on driving performance and traffic safety. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 8, No. 1, 2018, pp. 10-19.

Гутник Софія,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Центр післядипломної освіти,
дистанційного та заочного навчання
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Леськів Г.З.,
*к.тех.н., доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Конкурентне оточення виникає внаслідок взаємодії значної кількості учасників ринку і визначає рівень економічної конкуренції, а також можливість окремих економічних агентів впливати на загальну ситуацію на ринку [1]. Важливо підкреслити, що конкурентне оточення формується не лише через фактичних учасників ринку, але і завдяки взаємодії між ними.

Конкуренція завжди відбувається в конкретному оточенні. У теорії менеджменту виділяють внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства. У контексті дослідження ролі конкурентного середовища в розвитку підприємства особливий інтерес викликає зовнішнє (об'єктивне) середовище підприємства. Саме тут найбільше виявляються закони ринкової конкуренції.

Аналіз конкурентної позиції забезпечує створення більш повного і точного уявлення про внутрішні мотиви поведінки конкурентів. Конкурентна позиція визначається на основі оцінки результатів діяльності конкурентів та інших елементів зовнішнього середовища [2].

Для оцінки та аналізу конкурентного положення підприємства використовуються різні методи, і в кожному випадку важливий індивідуальний підхід, який враховує особливості галузі та потреби цільової аудиторії.

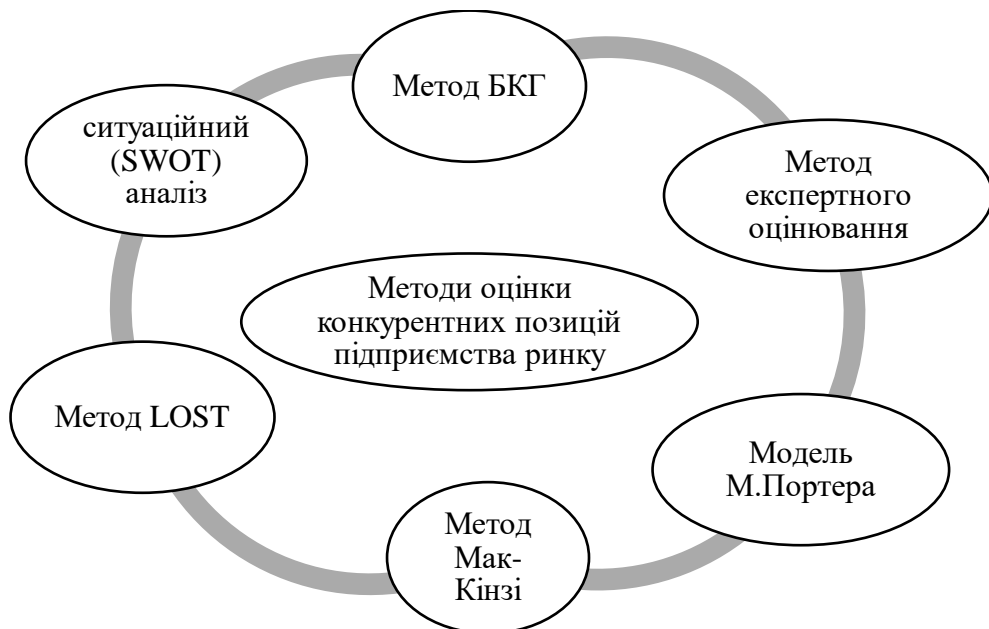


Рис. 1.1. Методи оцінки конкурентних позицій підприємства на ринку [3]

Подані на рис.1.1 методи мають свої переваги та недоліки, що визначає можливість та доцільність їхнього використання в українських підприємствах. Зазвичай, методи оцінки конкурентних позицій підприємства на ринку стикаються з певними недоліками, такими як утрудненість визначення частки ринку, труднощі у зборі необхідних даних та потреба у висококваліфікованих фахівцях зі спеціальною підготовкою для проведення досліджень.

Оскільки в сучасних умовах конкурентні переваги є найбільш визначальним фактором для забезпечення економічної безпеки підприємства, виникає необхідність дослідження взаємозв'язку між економічною безпекою та конкурентоспроможністю. Конкурентоспроможність підприємства виступає основою для забезпечення його економічної безпеки, що забезпечує стійке функціонування підприємства. Ця конкурентоспроможність не лише формує основу для забезпечення економічної безпеки, але й гарантує міцне утримання підприємства на ринку [4].

Окрім наявності конкурентних переваг та ефективного використання ресурсів, економічна безпека повинна включати здатність реагування на кризові ситуації, які можуть виникнути на підприємстві. Безпека повинна бути забезпечена не тільки при відсутності негативних впливів, але і в умовах їх наявності. Оцінка економічної безпеки підприємства повинна базуватися на

підприємницькому баченні майбутніх ринкових позицій, включаючи аналіз стратегічних напрямків діяльності підприємства та діагностику очікуваних перешкод на шляху його розвитку.

Отже, стабільний розвиток підприємства ґрунтується на створенні стійкого захисту економічної системи від різних загроз. Здатність підприємства успішно конкурувати в економічному середовищі є ключовим фактором для досягнення високого рівня конкурентоспроможності. Високий рівень конкурентоспроможності виступає як елемент забезпечення економічної безпеки. Встановлення взаємозв'язку між економічною безпекою та конкурентоспроможністю спрощує завдання оцінки та забезпечення економічної безпеки підприємств.

Список використаних джерел:

1. Близнюк С. В., Остапенко А. В. Конкурентний потенціал підприємництва як категорія сучасних економічних досліджень. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 41-42. - 1
2. Леськів Г. З., Франчук В. І., Левків Г. Я., Гобела В. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 220 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5049/1/Upravl_Konkurent_22-11-22.pdf. - 14
3. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2006. 384 с. - 8
4. Ткаченко, О. М. Конкурентоспроможність та економічна безпека кондитерських підприємств України: взаємозв'язок в умовах політичної та соціальної нестабільності країни. *Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць*. - 2015. - Вип. 4 (167). - С. 39-42. URL:.- Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle> .- 23

Magdalena Górska
Founder of WSHIU University, Poznan, Poland,
Supervisor:

Paulina Kolisnichenko
Doktor of Economic Sciences,
Vice Rector for International Cooperation,
WSHIU University, Poznan, Poland,

MATERIAL LEVEL OF UKRAINIAN RESIDENTS DURING RUSSIAN AGGRESSION - EMPIRICAL ANALYSIS

The material level of residents refers to the economic conditions under which people live, including their access to financial resources, basic necessities such as food, shelter, and clothing, and their ability to afford additional comforts or luxuries. This concept encompasses more than just income; it also includes wealth, property ownership, and access to services and goods that contribute to one's standard of living [1-3]. The material level is a crucial determinant of quality of life, affecting not only physical health and well-being but also educational opportunities, social status, and overall life satisfaction. Higher material levels typically afford individuals and families better living conditions, more stable environments, and greater opportunities for personal and professional development. Understanding the material level of residents is important because it directly impacts their capacity to lead fulfilling lives. It determines access to healthcare, quality education, and the ability to engage in leisure and cultural activities, which are essential for a balanced and healthy lifestyle. Moreover, the material level influences social cohesion and stability; societies with greater disparities in material wealth often face higher rates of crime, social unrest, and decreased trust among citizens. Ensuring a decent material level for all contributes to the overall economic and social development of a community or nation, fostering environments where individuals can thrive (Table 1).

Table 1

The impact of the war on the material level of the residents of Ukraine

№	Impact	Essence
1	Destruction of Infrastructure and Housing	The war has led to significant destruction of physical infrastructure, including homes, utilities, and roads. This destruction directly impacts the material level of residents by displacing families and reducing their access to housing, clean water, and electricity. The loss of property not only leaves many without shelter but also depletes personal wealth and assets that are crucial for long-term financial stability
2	Disruption of Economic Activities	The war has severely disrupted economic activities across Ukraine, leading to job losses and reduced income for many families. Industries such as agriculture, manufacturing, and services have been particularly hit hard, with the war zone areas experiencing near-total economic collapse
3	Inflation and Increased Cost of Living	The war has contributed to inflation and a rise in the cost of living, exacerbating the material challenges faced by residents. Prices for food, fuel, and other essentials have increased, partly due to disrupted supply chains and increased logistical costs

During the war, the material level of the residents of Ukraine has faced significant challenges. The war has led to widespread destruction of infrastructure, homes, and businesses, severely disrupting economic activities and livelihoods. Many individuals have lost their jobs, and families have been displaced, leading to increased rates of poverty and hardship. Access to basic necessities has become a pressing issue for many, with the war exacerbating existing socio-economic inequalities. The disruption of supply chains and the destruction of agricultural lands have further complicated food security, making it difficult for residents to access affordable and nutritious food.

The importance of addressing the material needs of Ukrainian residents during the war cannot be overstated. Ensuring access to basic necessities is crucial for the immediate survival of affected populations, while longer-term economic support and reconstruction efforts are necessary to rebuild the country's social and economic fabric. The international community's role in providing humanitarian aid and support for economic recovery is vital in helping Ukraine address these challenges. Efforts to

improve the material level of residents will not only alleviate immediate suffering but also lay the groundwork for the country's post-war recovery and development.

References:

1. Bondaruk, T., Medynska, T., Nikonenko, U., Melnychuk, I., Loboda, N. Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 18, No. 4, 2023. pp. 1097-110.

2. Lošonczi, P., Britchenko, I., Sokolovska, O. Analysis of the main threats to the system of sustainable development and planning of the region in the context of ensuring the economic security of the state. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 17, No. 5, 2022, pp. 1411-1416

3. Lapinskienė, G., Peleckis, K. Impact of sustainable development indicators on economic growth: Baltic countries in the context of developed Europe. *Business: Theory and Practice*, 10(2), 2009: 107-117.

Демчук Вікторія,
здобувачка вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Вінічук М.В.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І НЕБЕЗПЕК

Повномасштабна війна російської федерації проти України є руйнівним явищем для економічного розвитку країни та чинить вагомий дестабілізуючий вплив на суб'єктів господарської діяльності. Негативна дія чинників війни та

продовження активних бойових дій ускладнюють бізнес-процеси підприємств за усіма напрямками їх діяльності. Нестійкі умови господарювання та посилення суспільно-політичної й фінансово-економічної нестабільності обумовлюють виникнення низки небезпечних ризиків, які деструктивно впливають на діяльність суб'єктів господарювання, спричиняють виникнення криз менеджменту та часто призводять до припинення ними своєї фінансово-господарської діяльності.

В умовах запровадження спеціального правового режиму воєнного стану в Україні для вітчизняних підприємств актуалізується критично важливе завдання – забезпечення економічної безпеки, оскільки вони зазнають збитків через активні бойові дії та постійні обстріли, через обмеженість, а в окремих випадках і нестачу сировини, через нестабільність енергопостачання, через масовий відтік робочої сили за межі країни [1].

Згідно із опитувань Інституту економічних досліджень та політичних консультацій основними проблемами для бізнесу в Україні у 2022–2023 рр. є:

- проблеми з електроенергією та іншими комунікаціями;
- зростання ціни на сировину та на товари;
- складнощі із логістикою в межах України та за її межі;
- розрив ланцюгів постачання;
- зменшення споживчого попиту на продукцію, послуги, товари;
- дефіцит робочої сили.

Очевидно, що зазначені проблеми істотно знижують рівень безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання та обумовлюють необхідність здійснення підприємствами пошуку ефективних шляхів виходу з кризової ситуації [2]. Варто зазначити, що для забезпечення посилення економічної безпеки діючих підприємств в Україні в умовах війни та нестабільності необхідно проводити систематично вживати наступні заходи:

1) спрямовувати діяльність підприємств на використання передових технологій та інновацій;

2) створювати сприятливе інвестиційне середовище та заохочувати міжнародних інвесторів брати участь у відбудові України;

3) забезпечувати контроль за використанням наявних фінансових ресурсів та формувати плани і бюджети використання грошових коштів у стратегічній перспективі;

4) залучити іноземних фахівців для підвищення кваліфікації кадрового потенціалу;

5) відновлювати логістичну інфраструктуру;

б) розширювати бізнесавласний бізнес шляхом розвитку нових його напрямків.

Із зазначеного випливає, що економічна безпека підприємства – це стан та рівень захищеності всіх видів його потенціалу від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та виконання функцій [3]. Більше того, окреслені проблеми можна вважати ключовими загрозами економічній безпеці підприємства, оскільки вони є тими явищами і процесами, що негативно впливають на діяльність, порушуючи при цьому економічні інтереси.

Таким чином, проведені дослідження економічної безпеки підприємства в умовах сучасних викликів і небезпек дозволяють стверджувати, що її рівень суттєво знижується під впливом війни росії в Україні.

Список використаних джерел:

1. Ватченко Б.С., Шаранов. Р.С. Антикризове управління підприємством в умовах війни. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 38 – 43. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-5>.

2. Копитко М.І., Вінічук М.В. Антикризове управління енергетичними підприємствами в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Вип. 2. С. 26 – 35. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-2-4>.

3. Копитко М.І., Вінічук М.В. Конкурентоспроможність підприємств в умовах глобального інноваційного розвитку економіки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 3(67). С. 62 – 68. URL: DOI:10.31732/2663-2209-2022-67-62-68.

Дмитрієва Анастасія,
здобувачка вищої освіти, магістр,
спеціальність 053,
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Гайворонюк Н.В.,
к.ф.н., доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових, гуманітарних наук та
економічної безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНА ДОВІРА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ

Соціальна довіра є ключовим поняттям у суспільстві, в якому відображається ступінь взаємного сприйняття, віри та підтримки між людьми. Вона визначає якість взаємодії, ефективності та стійкості відносин у суспільстві, а також впливає на економічний, політичний та культурний розвиток. Соціальна довіра поглиблює співпрацю, взаємодопомогу та взаєморозуміння, що посилює розвиток ефективних комунікацій та соціальних структур. На відміну від довіри соціальна недовіра породжує напруженість у відносинах, знижує ефективність комунікації та співпраці, а також перешкоджає соціальному розвитку. Вона може призвести до відчуття відокремленості, апатії та розколу у суспільстві.

Причинами соціальної недовіри можуть бути нерівність у розподілі ресурсів, релігійні, етнічні або культурні розбіжності, відсутність взаємоповаги та розуміння між різними соціальними групами. Недостатня комунікація з боку влади та стереотипи можуть загострити вже існуючі проблеми та поглибити соціальну недовіру.

Соціальна недовіра виступає одним із основних факторів, що призводять до соціальних конфліктів. Власне конфлікти виникають тоді, коли відсутня або знижена довіра між різними соціальними групами або між людьми і владою. Варто наголосити, що соціальні конфлікти мають різний характер. Зокрема, можуть бути конструктивними, якщо сприяють вирішенню системних проблем та покращенню умов життя громадян. Але, для досягнення позитивних

результатів необхідно будувати діалог, сприяти взаєморозумінню та шукати компромісні рішення, що враховують інтереси всіх сторін. Творення соціальної довіри є важливим завданням для стабільного та гармонійного розвитку як держави, так і суспільства. Цієї мети можна досягти шляхом сприяння відкритості, взаєморозуміння, етичної поведінки та підтримки спільних цінностей. Сприяти довірі-означає розбудовувати комунікацію між владою і громадянами, позитивно впливати на відносини всередині суспільства, сприяти його стійкості та розвитку.

Соціальна довіра між державою і громадянським суспільством відіграє ключову роль у становленні та функціонуванні повоєнного українського суспільства. Підкреслимо, що ці взаємовідносини мають двосторонній характер. З одного боку, держава має зобов'язання забезпечувати своїм громадянам права, свободу та безпеку. З другого боку, для цього необхідна довіра громадян до державних інституцій, їхня здатність виконувати свої функції ефективно та справедливо. Громадянське суспільство включає різноманітні групи, організації та ініціативи, які виступають у боротьбі за права та інтереси громадян. Ці організації діють як контрольний механізм над владою, виступаючи за принципи прозорості, справедливості та відкритості. Громадянське суспільство впливає на розвиток громадянської свідомості, активності громадян та їх готовності брати участь у прийнятті важливих рішень.

Соціальна довіра між державою та громадянським суспільством сприяє конструктивному діалогу, співпраці та взаєморозумінню. Вона є основою для ефективного вирішення проблем та досягнення спільних цілей. Таким чином, розвиток соціальної довіри є важливим завданням для підтримки стабільності, розвитку та процвітання суспільства.

Список використаних джерел:

1. Шайгородський Ю. Ж. Криза суспільної довіри: суперечність між очікуваннями та реальністю. Політичне поле України у ситуації суспільної кризи: влада, опозиція, політичні партії, громадські організації / за ред. О. М.

Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. С. 8–31.

2. Липов В. В. Соціальна довіра як цінність, інституція та інститут. Праці наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. Том LI Економічний збірник. Т. 1. / НТШ; Західний науковий центр НАН України і МОН України. Львів, НТШ, 2017. С. 112-126.

3. Кифяк В.І., Філіпчук Н.В. Довіра як інституція розвитку бізнесу в умовах нових соціальних викликів. Інвестиції: практика та досвід № 10, 2023, с. 69-79.

Деркач Остап

*Здобувач освітнього рівня «Бакалавр»
факультету №1 Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Андрій Хитра

*Зав. каф. кримінального процесу та криміналістики факультету #1
ІФПНП ЛьвДУВС к.ю.н., доцент*

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні значно вплинула на практику застосування тих чи інших правових інституцій у кримінальному процесуальному законодавстві України, зокрема значною мірою зачепила питання правового застосування домашнього арешту в умовах воєнного стану. Вагомих законодавчих змін з даного питання прийнято не було, однак тепер суди змушені уважніше та прискіпливіше ставитися до обрання тих чи інших умов для підозрюваного, обвинуваченого для забезпечення ним своїх право та свобод, а також безпеки.

Суддя Вищого антикорупційного суду В. Михайленко у своєму дослідженні на основі аналізу судової практики звертає увагу, що в умовах воєнного стану крім загальних обставин, передбачених КПК України, які враховуються суддями при вирішенні питання про заміну запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або домашнього арешту на особисте зобов'язання, також враховуються:

- перебування на території, де ведуться (не ведуться) активні бойові дії;
- наявність у особи сім'ї та необхідності її вивезення на безпечну територію;
- того факту чи є підозрюваний, обвинувачуваний військовослужбовцем, чи підлягає він мобілізації;
- спроможність особи захищати Україну з огляду на характер вчиненого нею правопорушення;
- отримання або неотримання підозрюваним, обвинуваченим повістки від військомату;
- дотримання особою умов запобіжного заходу тощо [2].

При обранні судом запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту обов'язково враховується ряд додаткових обставин, існування яких безпосередньо викликане воєнним станом на території України [1, с. 387].

Вважається, що навіть коли мова йде про правопорушення, які вчиняються в умовах воєнного стану, рішення про застосування того чи іншого засобу щодо особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні відповідних правопорушень, повинно бути обґрунтованим та вмотивованим, таке рішення має бути прийнятим на підставі максимального врахування усіх обставин кримінального провадження тощо. В нинішніх умовах воєнного стану законодавець передбачив особливості щодо порядку зміни запобіжних заходів у ч. 5, 6 ст. 616 КПК. Так, встановлюється можливість зміни запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, а також зміни запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на особисте зобов'язання [3, с. 199].

Однією з перших реформ КПК України стало прийняття Закону № 2125-ІХ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» [4; 6, с. 198].

Таким чином, основними аспектами даного нормативну акту являється введення змін до ст. 616 КПК «Скасування запобіжного заходу для призову на військову службу під час мобілізації або його зміна з інших підстав». Вказані зміни полягають у можливості подання клопотання особи до якої застосовано

запобіжний захід, щодо проходження військової служби на час особливого стану в країні. Зокрема, за результатами розгляду клопотання, передбаченого абзацом першим цієї частини, прокурор має право звернутися до слідчого судді або суду, який розглядає кримінальне провадження, з клопотанням про скасування цієї особі запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період [6, с. 198].

Цікавим є той факт, що зміна домашнього арешту на запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання в умовах воєнного стану (ч. 6 ст. 616 КПК) вирішується слідчим суддею, судом за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого. При цьому, можливість зміни запобіжного заходу передбачена не на всій території України, а лише у місцях ведення активних бойових дій [3, с. 200].

Однак, якщо в порядку ст. 201 КПК України слідчий суддя, суд зобов'язаний розглянути клопотання підозрюваного, обвинуваченого, то при застосуванні ч. 6 ст. 616 КПК України мова йде про право слідчого судді, суду [5, с. 96].

На підставі вищенаведеного, можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану законодавець встановив особливий порядок зміни та скасування запобіжних заходів. Зокрема, передбачено можливість зміни запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, домашнього арешту на особисте зобов'язання.

Список використаних джерел:

1. Кіяниця В.М., Котенко Т.А. Обрання запобіжних заходів на стадії досудового розслідування в умовах воєнного стану. The 9th International scientific and practical conference “Scientific research in the modern world” (June 28-30, 2023) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2023. С. 382-390 (дата звернення: 07.03.2024).
2. Михайленко В. Еволюція судової практики у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: запобіжні заходи. URL: <https://yur/gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/evolyuciya-sudovoyi->

praktiki-u/kriminalnomu-provadhenni-v-umovah-voennogo-stanu-zapobizhni-zahodi.htm (дата звернення: 07.03.2024).

3. Неледва Н.В. Особливості застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану: огляд законодавчих новел. Прикарпатський юридичний вісник № 6 (47), 2022. С. 198-202. (дата звернення: 09.03.2024).

4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав: Закон України № 2125-ІХ від 15.03.2022 року. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#Text> (дата звернення: 09.03.2024).

5. Черниченко І. В. Зміна та скасування запобіжного заходу в умовах воєнного стану. Кримінальний процесуальний кодекс України: десятиліття реалізації і проблеми сьогодення: збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 10-річчя вступу в дію Кримінального процесуального кодексу України (м. Львів, 18 листопада 2022 року) / орг. ком. В. Т. Нор, Н. Р. Бобечко, І. І. Когутич [та ін.]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022. С. 94-101. (дата звернення: 09.03.2024).

6. Шевченко А.О. Новели кримінального судочинства за умов військового стану в Україні. Правовий дискурс: Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти. Черкаси, 12 жовтня 2022 р. Черкаси : Видавець Третяков О. М., 2022. С. 198-200. (дата звернення: 10.03.2024).

Довгань Карина,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Факультету менеджменту та маркетингу
КПІ ім. Ігоря Сікорського*
Науковий керівник:
Гук О.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту підприємств
КПІ ім. Ігоря Сікорського*

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні зумовила появу величезних викликів для вітчизняного промислового сектору. Зруйнована інфраструктура, проблеми в логістичних процесах поставки продукції, плинність кадрів та нестабільність економічної ситуації змушують підприємства шукати нові шляхи для розвитку та збереження конкурентних переваг.

Підприємство ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ» - провідний виробник борошна та макаронних виробів на ринку харчової промисловості. За останні роки компанія зуміла завоювати довіру споживачів, представляючи продукцію високої якості та відповідаючи стандартам безпеки і харчової цінності. Однак, в умовах турбулентного споживчого середовища інновації та розширення асортименту стають ключовими факторами для збільшення конкурентоспроможності підприємства [1]. Одним із перспективних напрямків розвитку ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ» може бути розширення асортименту продукції, що приверне увагу нових клієнтів та дозволить розширити конкурентні переваги.

Загалом, розширення асортименту може допомогти «МЛИН ВІННИЦІ» зміцнити свою позицію серед конкурентів, забезпечити стале зростання та збільшення прибутковості. Розглянемо SWOT-аналіз запропонованого проєкту щодо розширення асортименту продукції (табл 1).

Таблиця 1 – SWOT-аналіз проєкту «Розширення асортименту продукції» ТОВ
«МЛИН ВІННИЦІ»

<p>Сильні сторони (Strengths)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стабільність фінансового стану. • Сучасне виробниче обладнання, що забезпечує високу якість та ефективність виробництва. • Маркетингова політика та власний бренд. 	<p>Слабкі сторони (Weaknesses)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Невеликий асортимент товару, що обмежує можливості ринкового зростання та привертання уваги нових клієнтів. • Залежність від ринків споживання.
<p>Можливості (Opportunities)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ринковий ріст та попит на схожу продукцію. • Екологічна та органічна спрямованість нових продуктів. 	<p>Загрози (Threats)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зростання конкуренції на схожу продукцію. • Зміни в споживчому попиті.

Джерело [1]

Одним із потенційних нових продуктів для ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ» може бути випуск органічного і екологічно чистого борошна. З урахуванням зростаючого попиту споживачів на здорові та екологічно безпечні продукти, розробка нових товарів, які відповідають таким вимогам, може стати ключовим чинником успіху на ринку. Перехід до виробництва органічних продуктів може відкрити нові ринки збуту, залучити споживачів, які приділяють увагу своєму здоров'ю та екологічній свідомості. Крім того, це дозволить підприємству диференціювати свою продукцію від конкурентів та займати вигідні позиції на ринку. Розробка нової органічної лінійки також може сприяти зменшенню залежності від змін споживчого попиту, оскільки вона реагує на сталу тенденцію до здорового способу життя, сприятиме позиціонуванню підприємства як інноваційного лідера у сфері харчової промисловості.

Розглянемо конкурентів ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ», які мають аналогічну продукцію з метою виявлення тактики конкурентної боротьби (табл. 2).

Отже, ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ» має високу конкурентну позицію на ринку, зокрема в областях якості та унікальності, але є можливості для покращення в асортименті, сервісі, рекламі та іміджі. Стратегічне планування повинно бути спрямоване на збереження та підвищення якості продукції, розширення асортименту та активізацію маркетингових заходів для підвищення усвідомленості та привертання нових клієнтів.

Таблиця 2 – Фактори конкурентоспроможності ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ»

Параметри порівняння	Ринок борошна	
		Конкуренти

	ТОВ "МЛИН ВІННИЦІ"	ПрАТ «Концерн Хлібпром»	ПрАТ "МХП"	ВАТ "ГЛОБІНСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР ХЛІБОПРОДУКТІВ"
Якість	0.85	0.75	0.85	0.85
Кількість	0.72	0.63	0.63	0.54
Унікальність	0.67	0.67	0.67	0.67
Асортимент	0.45	0.36	0.36	0.36
Сервіс	0.36	0.27	0.36	0.36
Реклама	0.27	0.25	0.25	0.25
Імідж	0.25	0.23	0.21	0.25

Джерело [2]

Впровадження органічної лінійки продукції на ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ» стає стратегічним кроком для зміцнення конкурентної позиції, робить компанію більш стійкою до зовнішніх викликів та забезпечує сталий ріст в умовах війни та економічної нестабільності. Враховуючи стабільний фінансовий стан, наявність сучасного обладнання та сильний бренд, підприємство має всі передумови для успішного запуску нової лінійки продукції.

Розвиток конкурентних переваг промислових підприємств в умовах війни стає ключовим фактором їх виживання та успішного функціонування. Підприємства, які змогли адаптуватися до нових умов, впровадили інновації та зберегли свою конкурентоспроможність, мають кращі шанси на подолання кризових явищ у майбутньому та розвиток компанії.

Список використаних джерел:

1. ТОВ «МЛИН ВІННИЦІ» [Електронний ресурс]. URL: <https://www.mlynvinnytsya.com.ua/>
2. «You Control» [Електронний ресурс] URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/31983448/

Дунас Діана,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Центр післядипломної освіти,
дистанційного та заочного навчання
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Леськів Г.З.,
*к.тех.н., доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Термін "ризик" має своє походження від грецьких слів "ridsikon" і "ridsa", що в перекладі означають "стрімчак" і "скеля". Етимологія цього терміну пов'язана із Південною Америкою, де південноамериканські народи використовували цей термін, маючи на увазі підвищену небезпеку на морі [1].

Ризик, як правова категорія, пов'язаний із питаннями відповідальності і використовується для визначення характеру правопорушення. Ця категорія розглядається в рамках різних галузей права, таких як адміністративне, господарське, кримінальне, цивільне право та інші.

Причини ризику - це фактори або події, які можуть спричинити виникнення непередбачуваних ситуацій та мати негативні або позитивні наслідки. Ці причини поділяються на контрольовані та неконтрольовані і можуть бути класифіковані за різними ознаками.

Концепція створення системи управління ризиками в менеджменті підприємства ґрунтується на важливості раціональної організації виробництва для досягнення успішності підприємства. Основний принцип полягає у швидкій реакції на зміни в навколишньому середовищі підприємства. Два основних підходи до досягнення цієї мети включають забезпечення стабільної керівної

системи суб'єкта та здійснення управлінських заходів для стимулювання розвитку суб'єкта.

Введення принципів та методів управління ризиками в корпоративне управління вважається необхідною умовою успішної діяльності суб'єктів господарювання.

Методи управління ризиками передбачають, зокрема, диверсифікований підхід до всіх аспектів економічної діяльності, що дає змогу одразу врахувати певні види диверсифікації [2].

Управління ризиками включає в себе рішення ряду завдань, а саме:

- аналіз небезпек, що включає у себе дослідження можливих ризикованих ситуацій;
- співставлення втрат і доходів для зрозуміння економічних наслідків ризикованих рішень;
- вибір альтернативних шляхів дії для зменшення ризиків та максимізації можливостей;
- виконання конкретних заходів для зменшення негативних наслідків ризиків.

Функції управління ризиками включають:

- планування: передбачення і прогнозування ризиків, визначення прийняттого рівня ризику;
- організація: побудова ефективної управлінської системи для взаємодії з ризиками;
- координація: вплив на взаємодію всіх систем управління ризиками для забезпечення їхньої узгодженої роботи;
- контроль: збір та аналіз інформації, оцінка якості та ефективності управління ризиками;
- регулювання: заходи для зменшення відхилень між фактичним і очікуваним станом справ;
- стимулювання: заходи, спрямовані на підвищення ефективності в цілому в системі управління ризиками.

Ідентифікація ризиків є одним з важливих етапів ризик-менеджменту. Цей процес включає в себе визначення можливих загроз та ризикових ситуацій. На даний момент ідентифікації існують різні системи класифікації ризиків, і їхнє формалізоване визначення є важливим завданням. Якісна ідентифікація ризиків не завжди легко формалізується, але може включати експертний підхід, залучення кваліфікованих експертів та їхню повноту інформації про підприємство та його економічне середовище.

Список використаних джерел:

1. Герасименко О.М. Формування комплексної системи ризик-менеджменту з врахуванням чутливості компанії до ринкових ризиків. *Ефективна економіка*. 2013. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_21

2. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4772>

Завербний Сергій,

здобувач вищої освіти,

магістр, спеціальність 122

Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Національного університету «Львівська політехніка»

Стадницький Р.М.,

магістр, спеціальність 073

Інституту економіки і менеджменту

Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник:

Псуй М.С.

к.е.н.,

асистент кафедри економіки підприємства та інвестицій

Національного університету «Львівська політехніка»

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні важко уявити будь-який процес життєдіяльності без забезпечення його енергією, енергетичними ресурсами. Саме тому актуальним питанням виступає енергетична безпека як запорука безпроблемного функціонування суб'єктів підприємництва, держави в цілому. Враховуючи енергетичні зобов'язання, взяті Україною при підписанні Угоди про асоціацію з ЄС, потрібно адаптовувати європейський досвід до українських реалій. Особливо важливо це за кризових умов, невизначеності тощо. Найповнішим визначення сутності терміну «енергетична безпека» є наступне трактування «захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних, сучасних джерел енергії технічно надійним, безпечним, економічно ефективним, екологічно прийнятним (допустимим) способом за нормальних умов, за умов особливого/надзвичайного станів» [3]. Дане тлумачення є найбільш вичерпним та деталізованим. Зрозуміло, що сьогодні мова йде лишень про надзвичайний стан через війну з росією. Адже наша країна, знаходиться у складному становищі, постійно стикається із надзвичайними викликами, загрозами, проблемами у сфері енергетики, що є пов'язаними із збереженням, надійним забезпеченням паливно-енергетичними ресурсами її економіки. Через війну вже було зруйновано 49 % транспортних енергомереж, пошкоджено генерування (втрачено понад 50% теплового генерування, 30% сонячного і 90% вітрового генерування [1, 2]).

Вказані статистичні дані передбачають потребу для забезпечення необхідного рівня енергетичної безпеки пошуку інвестицій. Мова передусім йде про зовнішні джерела, оскільки внутрішні є надто обмеженими. Особливістю зовнішнього (перш за все європейського) інвестування енергетичного сектору економіки України є зокрема вимога для кардинальних змін, реформування політики енергогенерування у відповідності Європейським програмам розвитку.

Особливістю функціонування вітчизняної енергосистеми України виступає спільне виробництво (генерування), передавання, розподілення всіх видів

енергії, централізоване управління нею. Саме централізування енергосистеми дозволило вітчизняній енергетиці плавно інтегруватися до європейської енергосистеми ENTSO-E у березні 2022 р. [2, 4]. Також централізування дозволяє варіативно управляти (керувати) коливаннями попиту на енергію за умов воєнного стану [1, 2, 4].

В майбутньому стійкість енергосистеми буде забезпечувати децентралізування та енергоефективність [1, 2, 3], що потребуватиме зміни парадигми управління енергетичним сектором, формування передумов для залучення енерго-інвестиційних потоків.

Вітчизняна енергетична безпека є нерозривно пов'язаною із успішністю європейського інтегрування, синхронізування енергетичних систем, ринків із європейськими, гармонійним розвитком даного сектору [3].

Процес забезпечення енергетичної безпеки України потребуватиме систематичного аналізування, оновлення, адаптування до нових викликів/загроз. Особливої ваги це набуває за умов війни. Тому лишень за рахунок розроблення та реалізування комплексних заходів, співпраці внутрішніх, зовнішніх інвесторів можна досягти стабільності, незалежності енергетичного сектору нашої країни.

Завершення війни дозволить зосереджуватися на відновленні та подальшому гармонійному розвитку енергетичної системи задля формування стійкості, незалежності та безпеки в галузі енергетики. Відповідно, високий рівень енергетичної безпеки виступатиме запорукою для економічної безпеки України та національної безпеки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Енергетичний фронт. URL: <https://mev.gov.ua/reforma/enerhetychnyy-front> (дата звернення: 31.03.2023).
2. Підлісна О.А., Чепіжко Л.М. Аналіз інвестиційної привабливості альтернативної енергетики України. Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"». № 26, 2023. С.

3. Розпорядження Кабінет міністрів України «Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки» від 4 серпня 2021 р. № 907-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>

4. Україна стала частиною енергетичної системи Євросоюзу. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/16/684140/> (дата звернення: 31.03.2023).

Залецький Ігор,
*здобувач вищої освіти,
магістр, спеціальність 072
Центру післядипломної освіти, дистанційного
та заочного навчання
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Пацула О.І.
*к.е.н., доцент
доцент кафедри фінансів та обліку
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасна українська економіка стикається з небаченим викликом, який є найбільшим за всю її історію. Повномасштабне вторгнення російської федерації стало рішучим ударом для всіх галузей економічної системи країни. Негативні наслідки цього вторгнення проявилися у: зниженні бізнес-активності; зменшенні промислового потенціалу; ушкодженні та знищенні житлового фонду; погіршенні умов для бізнесу; зменшенні потенціалу у сільському господарстві країни; зростанні рівня безробіття та падінні купівельної спроможності населення; дестабілізації у галузі економіки; зниженні обсягів експорту; збитків в бюджетних надходженнях від підприємств, що перебувають під окупацією; підвищенні рівня тіньової економіки, тощо [1, с. 286].

У період воєнних дій, економіка виконує дві основні функції: забезпечення потреб армії та забезпечення функціонування тилу. Проте стабільність української економіки та можливості відновлення в значній мірі залежать від швидкості та обсягів першочергового відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальних послуг та житлового фонду. Це охоплює енергетичну інфраструктуру, системи транспорту, водопостачання та водовідведення, а також освітні заклади та дитячі садки. Для цього потрібні відповідні людські, матеріальні та фінансові ресурси.

В цьому контексті, варто виділити сприятливі фактори розвитку України:

- підтримка Збройних Сил України та початок звільнення українських територій, що сприятиме підвищенню безпекового клімату та створить позитивний настрій для повернення людей на їхні рідні землі (там де ці території будуть придатними для проживання);
- продовження надання військової та фінансової підтримки Україні розвиненими країнами-партнерами сприятиме зміцненню обороноздатності країни та створить підґрунтя для сталого відновлення;
- започаткування та втілення міжнародних програм і проєктів, аналогічних плану Маршалла, щодо відновлення економіки України, з основним акцентом на відновленні фізичної інфраструктури на звільнених територіях;
- зростання добробуту громадян, підвищення їхньої стійкості до ворожих атак та сприяння розвитку оптимістичних перспектив, що будуть додатковими факторами та стимулами для підвищення продуктивності;
- повернення українців, що перебувають за кордоном через примусову міграцію, та їх готовність приєднатися до виробничих процесів;
- боротьба з корупцією та збільшення прозорості. Корупція серйозно шкодить економіці та суспільству, тому Україна повинна активно протидіяти цьому явищу, удосконалюючи антикорупційне законодавство, посилюючи правоохоронні органи та підвищуючи рівень прозорості у владі;
- зміцнення взаємодії між Національним банком України та урядом для підтримки реального сектору економіки.

Проте, є і гальмуючі фактори розвитку економіки. Їх можна поділити на внутрішні та зовнішні. До перших можна віднести: - відновлення практики політизації економічних рішень та нарощування адміністративно-фіскального тиску на вітчизняне підприємництво, що стають суттєвими тенденціями; - неможливість відновити економічну активність на раніше окупованих землях через нестачу ресурсів для відновлення соціальної інфраструктури; - поглиблення протистояння і розбіжностей між фіскальною і монетарною політикою держави. Це відображає суперечності між підходами до оподаткування та управління грошовим обігом [2, с. 222]; - корупція як окремий фактор, який гальмує розвиток економіки, оскільки вона може споживати ресурси економіки та спричиняти нерівність. У той же час, управлінські реформи, спрямовані на підвищення прозорості, розвиток антикорупційних механізмів та покарання корупціонерів, можуть сприяти стабілізації економіки.

Серед зовнішніх чинників, що стримують розвиток економіки, варто відзначити: - геополітичну нестабільність, що може впливати негативно на економіку країни через конфлікти, війни або політичну напругу у світі; - світову економічну кризу, яка може мати негативний вплив на економічне зростання країни. Розвиток кризових ситуацій у світовій економіці, таких як фінансова криза чи рецесія, призводить до зниження світового попиту, зростання безробіття та зменшення зовнішньої фінансової підтримки; - зміна світових цін на сировину, таких як коливання цін на нафту, метали та інші ресурси, може значно вплинути на експортні надходження країни та зовнішню торгівлю; - зміни в зовнішньому регулюванні та торговельних угодах можуть вплинути на зовнішньоторговельну діяльність України [3, с. 391].

Таким чином, умови війни вимагають специфічних підходів до економічної політики, оскільки збереження стабільності та забезпечення ефективного функціонування економіки стають пріоритетом.

На нашу думку, варто виділити кілька пріоритетних напрямків економічної політики держави в умовах воєнного стану:

1. Мобілізація виробничих ресурсів. В умовах війни важливо мобілізувати виробничі ресурси для задоволення потреб оборони, забезпечення населення та економічної стійкості.

2. Залучення інвестицій в безпеку та оборону. Важливо залучити інвестиції для розвитку оборонної промисловості, модернізації збройних сил та створення резервів для забезпечення безпеки країни.

3. Стабілізація фінансово-економічної сфери. Важливо забезпечити стабільність фінансово-економічної сфери через введення необхідних заходів контролю за курсом валют, фінансовою допомогою для підтримки національних підприємств та населення.

4. Соціальний захист населення. Необхідно забезпечити соціальний захист для вразливих верств населення, військових ветеранів, сімей загиблих та постраждалих внаслідок війни.

5. Дипломатична та міжнародна діяльність. В умовах війни важливо здійснювати ефективну дипломатичну та міжнародну діяльність для забезпечення підтримки та співпраці з іншими країнами, міжнародними організаціями та союзниками.

6. Запровадження ефективних механізмів моніторингу та контролю. Необхідно розвивати системи моніторингу та контролю за діяльністю державних установ, державних закупівель та використанням бюджетних коштів. Це може включати створення незалежних антикорупційних органів та механізмів звітності перед громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Черниш, О., Курилюк, Ю., Коломієць, В., Томчук-Пономаренко, Н., & Савчук, А. (2023). Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах воєнного часу: відповідь на сучасні виклики. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. № 3(50). С. 282-297. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4079>.

2. Кузнецова, А., Кліщук, О., Лісняк, А., Керімов, А., Бабаєв, А. (2020). Інноваційний механізм у прогнозуванні монетарної політики: уніфікація всіх

макроекономічних пазлів у моделі SVAR . *Маркетинг та менеджмент інновацій*. № 4. С. 219-230. URL: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.4-17>.

3. Кузнєцова, А. Ю., & Кліщук, О. В. (2017). Теоретична концепція таргетування цінової стабільності: дослідження основних принципів реалізації монетарного режиму. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. № 2(23). С. 388-396.

Захарчук Марія-Евеліна,

здобувачка вищої освіти,

бакалавр, спеціальність 053

Інституту управління, психології та безпеки

Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сіромська Г. М.,

к. іст.н., доцент,

доцент кафедри соціально-поведінкових,

гуманітарних наук та економічної безпеки

Львівського державного університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ ПОВЕРНЕННЯ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ

Повномасштабне російське вторгнення 24 лютого 2022 року призвело до безпрецедентного з часів Другої світової війни явища – масової міграції українців та появи декількох мільйонів вимушених мігрантів, внутрішньо переміщених осіб, біженців, переселенців й емігрантів. Міграція – це переміщення населення через кордон тих чи інших територій у межах однієї країни (внутрішня міграція) або з однієї країни і іншу (зовнішня міграція) зі зміною назавжди чи на тривалий час постійного місця проживання або з регулярним поверненням до нього. [1, с. 850].

Варто зауважити, що чіткого визначення поняття «вимушений мігрант» сучасне міжнародне право, так як і національне законодавство, не містить, однак, згідно з визначенням Міжнародної асоціації з вивчення вимушеної міграції (IASFM), вимушена міграція – це загальний термін, який стосується біженців і внутрішніх переміщених осіб (у результаті збройних конфліктів), а

також людей, які переміщуються через стихійні лиха, екологічні катастрофи, хімічні чи ядерні аварії, голод тощо [2, с. 403].

Історія Європи та світу за останні півстоліття зазнала чимало міграційних криз: афганської (1979–1989), яка спровокувала появу понад 6 млн. біженців та емігрантів; венесуельської (2013–2019) – 3 млн.; європейської (2015), викликаною масовим напливом мігрантів з країн Близького Сходу та Африки до Європи; сирійської (2019–2020) – майже 3 млн осіб. Міграційна проблематика для країн ЄС є доволі злободенною, особливо після подій 2014–2015 рр., коли наплив біженців з Близького Сходу поставив Європу перед викликом гуманітарної катастрофи [3, с. 153]. Однак, за своїми масштабами, географією охоплення, кількісними показниками сучасна українська вимушена міграція є найбільшою з часу Другої світової війни.

Згідно з даними, аналітичного центру Cedos, що працює над моніторингом впливу війни на переміщення населення всередині країни та за кордон, упродовж першого місяця повномасштабної війни з України виїхали 3,6 млн людей. Ще близько 6,5 млн, за оцінками Міжнародної організації з міграції, покинули місце свого постійного проживання і переїхали в межах країни. У перші дні до прикордонних пунктів пропуску до країн Євросоюзу, з якими межує Україна, насамперед до Польщі, утворилися кілометрові черги. Кожного дня кордон перетинали до 150 тис. людей [4]. З часом, коли фронт стабілізувався, частина біженців розпочали повернення в Україну, тоді як інша частина залишається досі за кордоном.

Важливим фактором повернення українських вимушених мігрантів є, насамперед, політика Євросоюзу. Після закінчення дії Директиви з тимчасового захисту уряди європейських країн мають ініціювати процес масового повернення мігрантів зі статусом тимчасового захисту. У цьому контексті ми вже спостерігаємо зацікавленість деяких європейських країн у поверненні мігрантів до країн походження через фінансові стимули для повернення. Зокрема, станом на 1 січня 2024 р., деякі країни, що надали тимчасовий захист українцям, вже запровадили програми виплати компенсацій біженцям, які вирішують повернутися до України (Норвегія, Швейцарія, Фінляндія, Чехія, Ірландія, Велика Британія).

Наразі Рада Європейського Союзу (ЄС) продовжила термін дії механізму тимчасового захисту для українців до березня 2025 р., але європейські країни, починаючи з Чехії та Польщі, поступово зменшують свою підтримку. Отже, країни ЄС можуть скоротити термін дії цього статусу, що вірогідно спонукатиме українців до повернення на Батьківщину [5, с. 193].

Задля забезпечення стійкості процесу повернення та мінімізації мотивації для повторної еміграції, уряд України має проводити ефективну політику їх реінтеграції. Реінтеграція має поширюватися на економічні, соціальні та психологічні аспекти пристосування мігрантів до життя на Батьківщині. Зокрема успішна реінтеграція передбачатиме наявність: безпекових умов; вільного доступу до освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення; можливостей для працевлаштування; можливостей отримання житла на ринкових чи пільгових умовах тощо. Джерелами фінансування програм реінтеграції мігрантів можуть бути: державний бюджет та місцеві бюджети; допомога міжнародних партнерів. [5, с. 196].

Отже, успішна реінтеграція має важливе значення для досягнення національної злагодженості й результативності післявоєнної реконструкції та вимагає комплексного підходу й уваги до різноманітних аспектів соціально-економічного та культурного відновлення осіб, які повертаються на Батьківщину після вимушеної міграції.

Список використаних джерел:

1. Бакаєв О. В., Римаренко Ю. І. Юридична енциклопедія в 6-ти томах. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 3. 850 с.
2. Завгородня В. М., Полянська Є. А. Поняття та категорії вимушених мігрантів у міжнародному праві. Юридичний науковий електронний журнал. С. 402–405.
3. Сіромська Г. М. Співробітництво у сфері міграції за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС 2017 року. Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: Матеріали доповідей, виступів і повідомлень учасників

VII-го Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 3 грудня 2021 р.) / Забзалюк Д. Є. (відповідальний за випуск) / Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021. с. 153–156.

4. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/>

5. Дослідження гендерної специфіки вимушеної міграції з України до ЄС в умовах військового конфлікту. Київ: Український центр економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова, 2024. 201 с.

Іващук Вікторія,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Висоцька І.Б.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Повномасштабне вторгнення російської федерації проти України призвело до значних втрат у економічному потенціалі нашої країни. Усі аспекти національної безпеки зазнали негативного впливу через цей конфлікт. В першу чергу це стосується втрат серед цивільного населення та військових. Політичні наслідки включають можливу втрату територіальної цілісності та суверенітету країни. Значні збитки зазнала і економіка, включаючи втрати у фінансовій, виробничій та експортній сферах.

Економічні втрати можуть бути різноманітними – вони охоплюють як майнові, так і немайнові активи, а також фактичні та потенційні збитки. У зв'язку з продовженням воєнних дій поки що важко дати повну оцінку збитків та визначити шляхи відновлення. Тим не менш, уже зараз приймаються заходи щодо післявоєнної реконструкції та відновлення економіки. В умовах активної трансформації світової економіки на засадах цифрової економіки важливо, щоб відновлення спрямовувалося не лише на відтворення зруйнованих інфраструктури і технологій, а й на цифрову трансформацію української економіки. Упродовж останніх двох років Україна отримала підтримку світу. За допомогою європейської та світової спільноти було розроблено та представлено План відновлення України, який представлено спільноті на Міжнародній конференції з питань відновлення України.

Ключові аспекти економічної відновлення:

1. відновлення та розвиток виробничого сектору і сфери послуг. Україна потребує гуманітарної допомоги лише на початкових етапах. Для швидкого відновлення економіки необхідні прямі зарубіжні інвестиції, гранти та кредити міжнародних організацій для бізнесу;

2. відновлення економіки України має відбуватися паралельно зі структурними реформами на шляху до вступу до Європейського Союзу, що дозволить підвищити державну інституційну спроможність та захист прав та інтересів бізнесу;

3. залучення міжнародної допомоги для відновлення має здійснюватися через довірчі фонди для забезпечення прозорості її використання. Особлива увага повинна бути приділена запобіганню корупційних схем при використанні допомоги;

4. Процес відновлення має враховувати географічне розташування та людський потенціал. Найбільш перспективним є розвиток західних та центральних областей України. Використання кластерного підходу до економічної реабілітації може сприяти розвитку окремих центрів зростання, використовуючи ресурси окремих територій. Для прискорення росту певних

галузей необхідно створювати індустріальні парки та спеціальні економічні зони.

Основні проблеми, які можна виокремити в повоєнному відновлення економіки, включають:

1. Зруйнована інфраструктура: Війна може призвести до значних зруйнувань доріг, мостів, будівель та іншої інфраструктури, що потребує великих інвестицій для відновлення.

2. Економічна нестабільність: Війна може спричинити значний спад економіки, зниження виробництва та збільшення безробіття.

3. Втрата людських ресурсів: Війна може призвести до втрати життів, травм та інвалідності людей, що може суттєво вплинути на ринок праці та економіку загалом.

4. Зменшення інвестицій: Війна може відлякувати інвесторів від країни через нестабільність та ризики.

Перспективи відновлення економіки України включають:

1. Міжнародна допомога: Уряд може отримати фінансову та технічну допомогу від міжнародних організацій та країн-партнерів для відновлення інфраструктури та економіки загалом.

2. Стимулювання інвестицій: Уряд може вжити заходів для стимулювання інвестицій в економіку, таких як податкові пільги, спрощення умов для бізнесу та інше.

3. Реформи: Уряд може проводити економічні та соціальні реформи для поліпшення бізнес-клімату та стимулювання економічного зростання.

4. Розвиток людських ресурсів: Уряд може інвестувати у розвиток людських ресурсів, забезпечення освітою та навчанням для підвищення кваліфікації працівників.

Отже, повоєнне відновлення України повинно мати на меті не просте відтворення зруйнованої інфраструктури та відбудов зруйнованих об'єктів, а здійснюватися на основі новітніх технологій, що дасть можливість перебудувати та модернізувати економіку країни. Повоєнне відновлення економіки України після війни – це складний і важливий процес, який потребує комплексного

підходу та спільних зусиль уряду, бізнесу та громадськості. Важливо, щоб уряд, бізнес та громадськість спільно працювали над відновленням економіки, враховуючи інтереси всіх сторін та дотримуючись принципів ефективного управління.

Список використаних джерел:

1. Повоєнне відновлення економіки України. Центр прикладних досліджень. URL:<https://cpd.com.ua/uk/vidnovlennya-ekonomiky/>
2. План відновлення України. URL: <https://ua.unc-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini>
3. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України: наукова доповідь / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2022. 305 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Vidnovlennja-ta-reconstrukcja-povojennoji-ekonomiky.pdf>

Йонка Марія,
*здобувачка вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 053 «Психологія»
Інституту управління, психології та безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Калька Н. М.,
*старший викладач кафедри практичної психології
Інституту управління, психології та безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ*

РЕСУРСИ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Життєстійкість є відносно новим психологічним феноменом, який вивчається у різних галузях. Концепція життєстійкості людини активно розвивається і практикується в усьому світі, зокрема, в медицині, охороні здоров'я, громадській безпеці, військових операціях, спорті та у веденні бізнесу.

У науковій літературі життєстійкість трактують як систему переконань про себе, світ і стосунки себе зі світом. Життєстійкість людини пов'язана зі здатністю долати різноманітні стреси, уміння підтримувати високий рівень фізичного та психологічного здоров'я, оптимізмом, самоефективністю, суб'єктивною задоволеністю власним життям та здатністю до постійного особистісного розвитку.

Чиханцова О.А. вважає, що такі особистісні властивості, як; цілі, цінності, смисли, самоствалення, автономія, прагнення до самореалізації є важливими у розвитку життєстійкості особистості. Вони формують систему стійких, позитивних рис особистості, які сприяють успішній адаптації людини до навколишнього світу в прагненні до психологічного благополуччя [1].

Розглядаючи погляди на поняття життєстійкості, варто звернути увагу на класифікацію ресурсів життєстійкості, яку пропонує Кокурн О.М і виокремлює наступні види: особистісні ресурси, а саме самооцінку, самоповагу, сенс життя, та життєві установки; психологічні ресурси (інтелектуальний потенціал, емоційну та вольову саморегуляцію); фізичні ресурси (фізичну працездатність, психологічне здоров'я, відсутність хвороб); матеріальні ресурси (інформаційні, правові, медичні та фінансові засоби); соціальні ресурси (соціальні контакти, визнання, підтримку та соціальний статус) [2].

Важливими ресурсами життєстійкості у студентів можна визначити особистісні, психологічні та соціальні ресурси. Тому формування позитивної Я-концепції, ціннісно-сміслової сфери особистості студента є надійною та міцною основою її життєстійкості.

Активна залученість у навчальну діяльність , навчальні досягнення та міжособистісні контакти у студентській групі є необхідним соціальним ресурсом молоді людини. Оскільки інтерес до навчання у закладі вищої освіти, самоосвіта і усвідомлення цінності майбутньої професійної діяльності є джерелом позитивних емоцій і нового цікавого досвіду, пріоритетною сферою само здійснення та успішної самореалізації сучасної студентської молоді і відповідно важливим ресурсом життєстійкості [3, с.183].

Тому активізація особистісних та соціальних ресурсів студентів забезпечить формування життєстійкості та цілісних та стійких ціннісних орієнтирів у складних життєвих ситуаціях пов'язаних із різноманітними викликами.

Список використаних джерел:

1. Чиханцова О. А. Життєстійкість та її зв'язок із цінностями особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Вип. 42. С. 211–231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2018_42_13

2. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини у психофізіологічному забезпеченні діяльності: дис... д-ра психол. наук О.М. Кокун. Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2004. 426 с.

3. Кузнєцова Л. М. Життєстійкість як фактор успішної самореалізації сучасної студентської молоді. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка*. №121 Серія: Психологічні науки. 2014. С. 182-187.

Калитяк Божена
здобувач вищої освіти,
спеціальність 053
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сибірна Р.І.,
професор кафедри теоретичної психології,
доктор біологічних наук, професор
Львівського державного університету внутрішніх справ;
професор кафедри кримінального права і процесу
Національного університету «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ КОЛЕКТИВУ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО УСПІХУ

Важливою запорукою успішності будь-якого колективу є сприятлива атмосфера. Саме вона стає тим вирішальним фактором, який здатний вплинути на роботу та досягнення поставлених цілей. То ж як саме впливає загальний настрій у колективі на робочий процес, які потрібно створити умови у робочому середовищі для покращення продуктивності, чи справді він є необхідним, та що потрібно зробити, щоб це стало стимулом, а не гальмівним фактором? Саме ці питання потребують відповіді.

Загальна атмосфера в колективі є надзвичайно важливою. Так, за даними опитування за 2013 рік було визначено, що для 59% українців сприятлива обстановка в колективі вкрай важлива, для 40% опитаних вона бажана, але не необхідна, і тільки один українець із ста не зверне на мікроклімат у колективі жодної уваги [1]. Аналізуючи отримані статистичні дані, ми можемо відслідкувати важливість позитивної атмосфери для успішного виконання роботи колективу та довести значущість такого аспекту. Саме завдяки хорошим взаємовідносинам між колегами та їхня злагодженість здатні покращити мотивацію та високу результативність у роботі. Але що розуміється під терміном «психологічний клімат у колективі»?

Психологічний клімат колективу – це емоційно-психологічний настрій, в якому на емоційному рівні відображаються особисті й ділові взаємовідносини його членів, що визначаються їх ціннісними орієнтаціями, моральними нормами та інтересами [2].

Разом з тим, загальна атмосфера в колективі здатна як мотивувати, так і демотивувати. Якщо в колективі панує атмосфера незлагодженості, негативу та нездорової конкуренції, людина за таких умов не зможе довго і плідно працювати. У гірших випадках це може перерости не тільки у незадоволеність місцем праці, а й своїм життям. Відповідно, якість та швидкість роботи такого працівника низька. То ж як саме не допустити такої ситуації?

Як відомо, показниками, що сприяють покращенню психологічної атмосфери у колективі є:

- згуртованість та організованість;

- єдність офіційної і неофіційної сфери спілкування;
- життєстверджувальний настрій [2].

Відповідно, належний рівень вищезазначених показників соціально-психологічних умов диктує певну закономірність: чим краще розвинуті ці аспекти, тим згуртованіший, комфортніший та успішніший колектив. Хоча варто зазначити, що сумісність є одним з найважливіших факторів у роботі команди. Саме завдяки вдалому поєднанню поглядів, характерів, цілей, ми здатні отримати міцний, згуртований колектив. У зв'язку з цим, зараз спостерігається тенденція щодо залучення психолога до підбору кандидатів на вакансію в команді.

Оскільки сумісність передбачає відповідний ефект від взаємодії людей, що означає максимальне суб'єктивне задоволення партнерів один одним за певних зусиль і значної взаємної ідентифікації, це оптимальне поєднання людських рис сприяє досягненню успіху в спільній діяльності [3].

Також до уваги варто брати і фінансово-економічну безпеку підприємства, що в сучасному розумінні виходить із тісного взаємозв'язку економічної і фінансової діяльності суб'єктів господарювання, оскільки деякі категорії за своєю сутністю є, з одного боку, економічними, а з іншого – фінансовими. На підтвердження цього дослідники безпеки підприємства у фінансово-економічній сфері наводять приклад, що прибуток є прямим результатом економічної діяльності підприємства, і водночас він є фінансовим результатом, власним фінансовим ресурсом підприємства, який підприємство може свідомо витратити на свій розвиток, на розвиток та мотивацію персоналу, на створення комфортних умов для праці та відпочинку, на розширення бізнесу[4, с. 130].

Отже, саме такі особливості має брати до уваги керівник при підборі та формуванні команди, щоб вона змогла принести успіх. Слід зазначити, що успіх залежить не тільки від клімату в команді, але і від цілого ряду інших зовнішніх чинників.

Список використаних джерел:

1. Як атмосфера в колективі впливає на працездатність. *Кадровик.UA* : веб-сайт. URL : <https://www.kadrovik.ua/content/yak-atmosfera-v-kolektiv-vpliva-na-pratsezdatn-st> (дата звернення: 05.03.2024);
2. Психологічний клімат в колективі. *Палац дітей та юнацтва м. Ізмаїла* : веб-сайт. URL : <http://xt.od.ua/106-psykholoh-rekomenduie/2102-psykhologichnij-klimat-v-kolektiv> (дата звернення: 05.03.2024);
3. Соціально-психологічний клімат у колективі. *Studentam.net.ua* : веб-сайт. URL : <https://studentam.net.ua/content/view/2291/97/> (дата звернення: 05.03.2024);
4. Смірная С.М. Соціально-психологічний аспект управління фінансово-економічною безпекою підприємства : *Приазовський економічний вісник*. Випуск 3(20), 2020, С. 128-133.

Калька Наталія Миколаївна,
*старший викладач кафедри практичної психології
Інституту управління, психології та безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ У ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

У часи кризи та суспільних змін особливо загострюється проблема часової перспективи особистості, оскільки тісно пов'язана із такими особистісними конструктами, як конструювання життєвих планів, складання життєвих програм, ціле покладання тощо.

Загалом, життєва перспектива – це особистий план на майбутнє, що ґрунтується на системі особистих цінностей, цілей та загальній картині життєвого світу людини і, власне, забезпечує самовизначення та самореалізацію особистості [1, с.49].

Часова перспектива значним чином пов'язана із особливостями переживання кризи особистості, її інтенсивності та індивідуальних уявлень про

неї. Так, беручи до уваги, воєнний конфлікт в Україні, який загострює чимало кризових переживань, в тому числі і ставлення до часової перспективи.

Специфіка цих переживань полягає у посиленні негативноминулих і фаталістично теперішніх часових орієнтацій та орієнтації у майбутнє [2].

Для з'ясування особливостей часової перспективи у молодих людей нами проведено дослідження, учасниками якого були здобувачі закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання (Львівський державний університет внутрішніх справ, Одеський державний університет внутрішніх справ, Національна академія внутрішніх справ). Кількість досліджуваних -376 осіб, які навчаються на I –V курсах вищезгаданих закладів за спеціальностями «Право» та «Психологія».

За результатами використання методики часової перспективи Ф. Зімбардо (ZPTI) було визначено п'ять складових часової перспективи: негативне минуле, гедоністичне теперішнє, майбутнє, позитивне минуле, фаталістичне теперішнє

З'ясовано, що основні складові часової перспективи досліджуваних стосуються гедоністичного теперішнього, майбутнього та негативного минулого.



Рис.1. Часова перспектива ЗВО

У досліджуваних здобувачів вищої освіти вираженість гедоністичного теперішнього (M=56,6) пов'язана із отриманням задоволення від моменту, небажання зациклюватися на минулому чи майбутньому. Це може проявлятися

у імпульсивності, загостреній потребі нових вражень та ризиковості, а також відсутності та планів та відчуття окреслених життєвих перспектив.

Часова перспектива з орієнтованістю на майбутнє у представників частини вибірки описує їхню спрямованість на планування та ігнорування теперішнього (M=37,3). Такий варіант вираженої часової перспективи може бути захисною стратегією від нестабільного та стресового теперішнього і за допомогою мрій та планів допомагає будувати оптимістичне та позитивне майбутнє.

Проте певна частина вибірки має виражену тенденцію до негативного минулого (M=35,9), що може впливати на формування песимістичності, апатичності, страху змін, приреченості. Така часова перспектива формує застрягання на негативі і небажання нічого змінювати, а навпаки, фокусування на негативних спогадах з минулого, які викликають почуття провини і жалю.

Помітно, що воєнні дії суттєво впливають на фокусування часової перспективи у молодих людей, змінюючи проектування конструювання їхнього життєвого шляху.

Список використаних джерел:

1. Галецька І.І., Кліманська М.Б., Кліманська Л.Д., Федів І.І. Часова перспектива резильєнтності в умовах воєнного стану. *Актуальні аспекти психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України*: Матеріали VIII всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 30 листопада 2022 року). Харків : Національна академія НГУ, 2022. С. 48-53.

2. Сенік О. *Адаптація опитувальника часової перспективи особистості Ф. Зімбардо (ZTPІ). Соціальна психологія*. 2012. № 1/2 (51-52). С. 153-158.

Капарчук Сніжана,
*здобувачка вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Горбан І.М.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Податковий контроль є однією з важливих компонентів, які захищають податкову систему. Ця підсистема запобігає податковим зловживанням і гарантує, що податки сплачуються належним чином.

Податковий контроль є інструментом для забезпечення дотримання податкових обов'язків та ефективного функціонування податкової системи [1].

Завдяки тому, що податки є основним джерелом фінансування як державного, так і місцевого бюджету, ефективна робота податкової системи є необхідною для функціонування держави в складних умовах війни. Поширення явища ухилення від сплати податків є значною проблемою податкової системи України під час воєнного періоду. Податковий контроль є важливим інструментом управління, який покращує податкові відносини. Оскільки він створює зв'язок між податковими органами та платниками податків, його проведення є необхідним.

При правильній організації податкового контролю відносини між податковими органами та платниками податків будуються на довірі, що призводить до створення комфортних та справедливих умов для сплати податків та зборів. Це сприяє результативному функціонуванню податкової системи та реалізації її цілей та завдань [2].

Для покращення податкової системи необхідно звернути увагу на два питання: сприяти розвитку партнерських відносин між податковими органами та

платниками податків, а також створити систему, яка мотивує бізнес і громадян добровільно виконувати свої обов'язки платників податків згідно з Податковим кодексом України. Це призведе до підвищення податкової дисципліни, зменшення кількості порушень у цій галузі та зосередження зусиль контролюючих органів на найбільш ризикових суб'єктах і взаємодії з ними.

Крім того, важливим фактором є розробка ефективних підходів до оподаткування в умовах цифрової економіки, зокрема щодо впровадження електронних податкових сервісів. Це дозволить запровадити додаткові заходи для боротьби з ухиленнями від сплати податків і гарантує дотримання основних принципів оподаткування, таких як загальність оподаткування, рівність усіх платників податків, соціальна справедливість і відповідальність за порушення податкового законодавства.

Таким чином, наявність єдиного та ефективного механізму податкового контролю є обов'язковою умовою для правильного функціонування податкової системи та забезпечення фінансової безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко І. Є., Шаповал С. С. Податковий контроль в системі протидії ухиленню від оподаткування. *Ефективна економіка*. 2017. №7. URL: [http:// www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5691](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5691)
2. Варналій З.С. Податкова система: підручник. Київ: Знання України, 2019. 567 с.
3. Мацелюх Н. П. Податкова реформа як спосіб трансформації парадигми податкової діяльності держави. *Економічний вісник*. 2020. Вип. 4. 115-126 с.

Квасниця Олена,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Марушко Н. С.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ У КОНТЕКСТІ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вторгнення РФ на територію України сприяє зростанню фінансових злочинів, таких як тероризм, торгівля людьми, відмивання коштів, корупція, шахрайство та інші. Цей процес серйозно підірвав стабільність економічних систем, порушивши дотримання чинного законодавства та викликавши спад довіри до фінансових інституцій. Підвищений рівень глобалізації у сфері ділових операцій і стрімка швидкість грошового потоку створюють ідеальні умови для легалізації доходів, отриманих шляхом злочинних дій. Аудитори грають важливу роль у виявленні та розслідуванні підозрілих транзакцій та забезпечують їх порівняння з джерелами доходу.

На сучасному етапі усі країни світу активно працюють над боротьбою зі відмиванням коштів та фінансовою злочинністю, надаючи важливу роль контролюючим органам. Міжнародна співпраця передбачає поєднання різних методів та інструментів з урахуванням особливостей внутрішнього законодавства кожної країни, і рекомендації ФАТФ в цьому процесі відіграють ключову роль.

На даний момент Закон про фінансовий моніторинг [3] відповідає вимогам ЄС, що може позитивно вплинути на міжнародну репутацію України та збільшити довіру до її фінансової системи. Застосування аудиторських методів у фінансовому моніторингу сприятиме більш ефективному виявленню випадків

відмивання коштів, що підвищить стандарт контролю та прозорість у фінансових операціях. Україна налічує близько 2700 осіб, які мають сертифікат незалежного професійного аудитора. Проте, кількість аудиторів, зареєстрованих у Держфінмоніторингу, невелика.

Україна стикається з рядом ключових факторів, що сприяють відмиванню коштів, включаючи сферу надання аудиторських послуг [1, 2]. Ці фактори включають:

- недоліки в системі контролю та моніторингу фінансових установ, що робить складним виявлення неналежної діяльності;
- корупція серед державних виконавчих, судових і правоохоронних структур;
- невідповідність міжнародним стандартам фінансового регулювання, розробленим спеціалізованими міжнародними організаціями;
- обмежена можливість обміну фінансовою інформацією з іноземними правоохоронними органами або навіть неможливість такого обміну;
- недостатньо розроблені регуляторні зв'язки між спеціалізованими суб'єктами, такими як аудитори та аудиторські фірми, для ефективної оцінки ризику у фінансовому моніторингу.

Додатково до перелічених факторів, які сприяють відмиванню коштів в Україні, варто зазначити, що низький рівень свідомості та недостатня освіченість громадськості щодо фінансових ризиків і методів запобігання фінансовим злочинам також є серйозною проблемою. Брак ефективної освітньої програми з фінансової грамотності у школах та університетах призводить до того, що громадяни не мають достатніх знань про те, як впізнавати, уникати та повідомляти про підозрілі фінансові транзакції.

Крім того, слабкість в регулюванні та відсутність ефективного механізму моніторингу фінансових операцій в інтернеті і в криптовалютному секторі може сприяти легалізації доходів, отриманих шляхом кіберзлочинності та інших мережових шахрайств. Такі практики вимагають більш ретельного контролю та регулювання з боку державних органів і міжнародних організацій.

Загалом, розв'язання проблеми відмивання коштів в Україні вимагає комплексного підходу, який включатиме поліпшення законодавства, посилення контролю та моніторингу фінансових операцій, зростання свідомості громадськості та ефективність освітньої роботи, а також співпрацю з міжнародними партнерами для обміну інформацією та координації дій у боротьбі зі злочинністю.

Список використаних джерел:

1. Внукова Н. М. Розвиток компетентності аудиторів фінансового моніторингу. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18 лютого 2021 р.: тези допов. / відп. ред. О.М. Павлова, К. В. Павлов, Л. В. Шостак, А. М. Лялюк. Луцьк, 2021. С. 322-324.

2. Марушко Н. С. Горбан І. М. Дотримання правових вимог в аудиторській діяльності при протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)* 10 (28). 2021.С. 169-180.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України № 361-ІХ від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

Кінар'юв Віктор
аспірант

Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Франчук В.І.

доктор економічних наук, професор, проректор

Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Події лютого 2022 року, що ознаменували початок повномасштабного вторгнення з боку російської федерації, суттєво вплинули на сучасні українські підприємства у різних галузях. Однією з найбільш нагальних проблем є фізичні руйнування та пошкодження інфраструктури, заводів та офісів внаслідок воєнних дій. Таким чином, це призвело до зупинки виробництва, порушення ланцюжків поставок та втрати матеріальних активів, що завдало шкоди операційним можливостям багатьох підприємств [1-3]. Крім того, економічна нестабільність та невизначеність, спричинені війною, призвели до зниження споживчих витрат, труднощів у доступі до фінансових ресурсів та серйозних проблем у підтримці міжнародних торговельних відносин через санкції та пошкодження логістичних каналів. Спільно ці чинники серйозно вплинули на потоки доходів та стійкість українського бізнесу.

Необхідно зазначити, що вторгнення призвело до різкої зміни вимог ринку та умов роботи українських підприємств. Бізнесу терміново необхідно адаптуватися до економіки воєнного часу, коли пріоритети зміщуються у бік підтримки зусиль національної оборони та забезпечення населення необхідними товарами та послугами. Ця ситуація зажадала швидкого стратегічного повороту та інновацій, підштовхуючи компанії до дослідження нових ринків, продуктів чи послуг, які мають попит під час війни. Однак адаптація до цих змін в умовах нестачі ресурсів та операційних проблем стала серйозною перешкодою для багатьох підприємств.

Щодо управління персоналом, то умови військового стану поставили перед українськими підприємствами унікальний набір завдань. Заклик працівників у збройні сили та переміщення населення через бойові дії призвели до нестачі кваліфікованої робочої сили, що ускладнило завдання підтримки регулярних ділових операцій. Відділам кадрів доводилося стикатися з труднощами управління робочою силою, яка у багатьох випадках фізично розосереджена, боротьби з дедалі більшою кількістю прогулів та забезпечення безпеки та благополуччя співробітників. Ця ситуація зажадала прийняття гнучких умов роботи, включаючи віддалену роботу, яка, хоч і пом'якшує деякі проблеми, також створює складнощі у спілкуванні, згуртованості команди та управлінні

продуктивністю. Стратегії управління персоналом повинні були розвиватися, щоб впоратися з підвищеним рівнем стресу, занепокоєння та травм, які зазнають співробітники, що впливає на їхню продуктивність та загальне психічне здоров'я. Надання психологічної підтримки, забезпечення чіткого та чуйного спілкування, а також виховання почуття спільності та підтримки на робочому місці стали найважливішими компонентами управління персоналом на українських підприємствах.

Список використаних джерел:

1. П'ятницька Г.Т., Григоренко О.М., Черв'як О.П. Проблеми фінансового менеджменту малих підприємств України у довоєнний та воєнний час. Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку. 2022. С. 32–35.
2. Захарова О.В. Релокація підприємств як інструмент відновлення економіки України. Економіка підприємства: теорія і практика : збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, КНЕУ, 12-13 жовтня 2022 р. С. 134–136.
3. Грищенко І.М., Ковтун Т.Ю. Державна підтримка бізнесу у воєнний час. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 33 (72) № 2. 2022. С. 29–36.

Коваль Вікторія,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Шевченко Н.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Львівського державного університету внутрішніх справ*

**НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФОНДОВОГО
РИНКУ В УКРАЇНІ**

Сучасний розвиток фондового ринку характеризується значними удосконаленнями у сфері фінансового посередництва, зокрема надання унікальних, стратегічно інноваційних та прибутково-орієнтованих послуг. Професійні учасники надають не лише послуги у сфері інвестиційний грошових потоків, а й створюють перспективні можливості виходу вітчизняного ринку на міжнародну платформу залучення інвесторів, емітентів.

- На українському фондовому ринку класифікаційна ознака професійних учасників здійснюється Національною комісією з цінних паперів та фондовому ринку, відповідно до чинного законодавства та професійної діяльності на фондовому ринку:
- інвестиційні фірми - фінансові посередники фондового ринку, основна діяльність яких пов'язана з інвестуванням у цінні папери, а також дилерською, брокерською діяльністю, послугами андеррайтингу та діяльністю пов'язаною з управління цінними паперами (довірче управління коштами);
- організатори торгівлі (фондові біржі) - діяльність пов'язана із створення організаційних, технологічних, інформаційних, правових та інших умов для збирання та поширення інформації стосовно пропозицій всіх видів цінних паперів (боргових, пайових та похідних) та попиту на них з боку інвесторів і фінансових суб'єктів, установ;
- клірингові установи - діяльність з визначення зобов'язань, що підлягають виконанню за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, підготовка документів (інформації) для проведення розрахунків, а також створення системи гарантій з виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів;
- управляючі іпотечним покриттям - діяльність, що провадиться управителем іпотечного покриття від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління іпотечним покриттям та передбачає представництво інтересів власників іпотечних облігацій, здійснення контролю за додержанням умов заміни іпотечних

активів чи включення нових іпотечних активів до складу іпотечного покриття, здійснення контролю за своєчасністю та повнотою здійснення емітентом платежів за звичайними іпотечними облігаціями, забезпечення відповідності іпотечного покриття вимогам законодавства, виконання інших функцій, визначених законодавством;

- депозитарні установи - діяльність професійних учасників депозитарної системи України та Національного банку України щодо надання послуг із зберігання та обліку цінних паперів, обліку і обслуговування набуття, припинення та переходу прав на цінні папери і прав за цінними паперами та обмежень прав на цінні папери на рахунках у цінних паперах депозитарних установ, емітентів, депозитаріїв-кореспондентів, осіб, які провадять клірингову діяльність, Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках (далі – Розрахунковий центр), депонентів, номінальних утримувачів;
- компанії з управління активами - здійснюють діяльність за винагороду від свого імені або на підставі відповідного договору про управління активами інституційних інвесторів [1-3].

Професійні учасники проходять ліцензування для впровадження нових видів послуг, співпрацюють з державними органами у сфері фінансового моніторингу, беруть участь у розробці нормативно-правових актів (положень, додатків, окремих частин, статей) щодо розвитку і регулювання вітчизняного фондового ринку, його учасників.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL : <https://www.nssmc.gov.ua/>
2. Шевченко Н.В., Галайко Н.В. Вплив фінансових посередників на ринкову вартість акціонерних товариств. *Вісник Одеського Національного Університету. Серія економічна*. Том 2. Випуск 3 (93), 2022. С. 109-113.
3. Blikhar M., Shevchenko N., Komarnytska I., Zaiats O. *Naukovyi Legal management and regulation of the activities of professional participants in the stock*

Козар Мар'яна,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Марушко Н. С.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

НЕЛЕГАЛЬНІ ФІНАНСОВІ ПОТОКИ: ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ

Нелегальні фінансові потоки (НФП) становлять серйозний виклик для економічної безпеки держави та суб'єктів господарювання, особливо для країн що розвиваються. Ці потоки можуть включати в себе різноманітні види діяльності, такі як відмивання коштів, фінансування тероризму, корупцію та ухилення від сплати податків. Нелегальні потоки є міжнародною проблемою, оскільки перетинають кордони та використовують різні канали та операції, включаючи легальні і нелегальні транзакції.

Для боротьби з цими потоками і підвищення ефективності контролю над ними, необхідна співпраця на міжнародному рівні та розробка ефективних систем контролю в країнах. Також важливо враховувати різноманіття видів діяльності, що можуть бути включені в поняття «нелегальні фінансові потоки», і спільно розвивати політики та інструменти для боротьби з ними.

Для досягнення цих цілей можуть бути використані різні ініціативи та механізми, такі як рекомендації ФАТФ, Цілі сталого розвитку на 2030 рік, а також різноманітні міжнародні конвенції. Однак, необхідно розуміти, що

відсутність єдиного розуміння поняття «нелегальні фінансові потоки» може ускладнювати прийняття політичних заходів та розробку спільних стратегій національно та міжнародно.

Вцілому, під нелегальними фінансовими потоками (НФП) розуміють усі фінансові перекази, які порушують національні або міжнародні закони [1-3].

Поняття «нелегальні фінансові потоки» тісно пов'язане з «нелегальним фінансуванням», яке стосується грошових коштів з кримінальним походженням або призначенням, але не обов'язково пов'язане з міжнародними фінансовими переказами (наприклад, доходи від злочинів в межах країни). Тому важливо розрізняти причини, методи та законодавчий підхід до нелегальних фінансових потоків, оскільки вони можуть включати як законні, так і нелегальні методи переміщення коштів, а також вимагати ефективну політику та законодавство для їх запобігання і контролю [1, 3].

Оцінка нелегальних фінансових потоків повинна базуватися на визначеннях, які можуть застосовуватися в різних країнах і на протязі різних періодів часу для забезпечення можливості порівняння.

Суть нелегальних фінансових потоків (НФП) охоплює різноманітні аспекти даного явища. Визначення НФП враховує їх прихованість за походженням, передачею або використанням, де навіть один прихований аспект (отримання, передача або використання) може вказувати на його нелегальний характер. Це пов'язано з різноманітними практиками, такими як походження злочинності, ухилення від сплати податків та інші нелегальні дії. Навіть легально отримані, передані або використані потоки можуть підпадати під визначення НФП, наприклад, у випадку транскордонного уникнення оподаткування, що розмиває податкову базу країни, де отримано дохід.

Також важливим аспектом НФП є економічний обмін, що включає обмін товарами, послугами та різними активами. Прихований транскордонний бартер, коли товари та послуги обмінюються без використання офіційних фінансових каналів, також вважається одним із видів НФП.

Оцінка НФП як потоку цінностей протягом певного періоду часу допомагає зрозуміти їхній обсяг та вплив на економіку. Ці потоки також

включають активи, що перетинають кордон або переходять від резидента однієї країни до нерезидента, навіть якщо залишаються в тій самій юрисдикції.

Загальне врахування цих аспектів робить визначення НФП більш повним і дозволяє відрізнити їх від інших фінансових потоків. Оцінка прихованих фінансових потоків як частки нелегальної економіки, хоча не включає їх до поняття нелегальних фінансових потоків для цілей сталого розвитку, все ж має вагоме значення для розуміння міжнародних прихованих потоків.

Виділяють чотири основні категорії нелегальних фінансових потоків:

- приховані податкові та комерційні НФП;
- НФП від нелегальних ринків;
- НФП від корупції;
- НФП від діяльності у сфері фінансування злочинності і тероризму [2].

Аналіз різноманітних аспектів нелегальних фінансових потоків (НФП) підкреслює їхню складність і важливу роль у сучасній економіці. Сутність НФП враховує прихованість їхнього походження, різноманітність економічного обміну та оцінювання їхнього впливу на економіку. Це робить поняття НФП більш повним і дозволяє відрізнити їх від інших фінансових потоків.

Отже, дослідження сутності НФП відображає їх значення та вплив на економічну безпеку та потребу у ефективних міжнародних та національних політичних заходах для боротьби з цим явищем.

Список використаних джерел

1. Collin Matthew. Illicit financial flows: concepts, measurement, and evidence. *The World Bank Research Observer*, 2020, 35.1: 44-86.
2. Illicit Financial Flows to and from 148 Developing Countries: 2006-2015. Global Financial Integrity. January 2019. URL: <https://gfintegrity.org/report/2019-iff-update/>
3. Марушко Н. С.; Воляник Г. М. Нелегальні фінансові потоки: базові дефініції та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2023, 33.2: 60-66.

Кошик Марія-Адріана,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Центр післядипломної освіти,
дистанційного та заочного навчання
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Леськів Г.З.,
*к.тех.н., доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Однією з актуальних стратегій управління персоналом на підприємствах є мотиваційний менеджмент. Проте вітчизняні компанії не завжди повністю використовують його можливості або роблять це недостатньо ефективно в своїй практичній діяльності. Це може призводити до ряду соціальних та економічних проблем, що в результаті зменшують ефективність підприємства та унеможливають повноцінне використання його потенціалу.

Мотиваційний менеджмент розглядається як один із видів управлінської діяльності. Цей вид управління пов'язаний із створенням та розвитком системи мотивації та стимулювання персоналу організації і спрямований на досягнення індивідуальних, групових та організаційних цілей. Отже, визначальним моментом в цьому підході є розгляд мотиваційного менеджменту як компонента системи управління підприємством або організацією.

За думкою Полюховича М. В. [1], мотиваційний менеджмент розглядається як процес, який охоплює мотивацію працівників та вважається ключовим елементом ефективного використання трудових ресурсів у системі управління персоналом організації. Автор підкреслює, що мотиваційний менеджмент представляє собою процес управління персоналом, ґрунтуючись на принципах мотивації праці.

В свою чергу, Колот А. М. [2] розглядає мотиваційний менеджмент як складову корпоративного менеджменту, спрямовану на досягнення фінансових, економічних, виробничих та комерційних цілей підприємства. Таким чином, автор бачить мотиваційний менеджмент як елемент більш широкої системи – корпоративного менеджменту.

Лютко О. М. [3] визначає мотиваційний менеджмент як управління, побудоване на пріоритетах мотивації професійної поведінки, що означає акцент на формуванні та утриманні мотиваційного середовища в організації. Автор вказує, що мотиваційний менеджмент не обмежується лише стимулюванням персоналу, але створює цілісне середовище, спрямоване на максимізацію ефективності персоналу.

Для розуміння теоретичних та практичних вимірів мотиваційного менеджменту, розглянемо його основну мету, завдання та функції, що представлені на рисунку 1.1.



Рис.1.1. Організаційне забезпечення мотиваційного менеджменту [2, 4]

Отже, ключовими компонентами мотиваційного менеджменту є розвиток системи мотивації та стимулювання персоналу, ефективне використання робочих ресурсів та активізація мотивів індивіда. Загальний висновок з різних поглядів на сутність "мотиваційний менеджмент" вказує на його складний та важливий характер. Він спрямований на вирішення ключових завдань, пов'язаних із мотивацією працівників, системою винагород та покарань за порушення. Основний акцент робиться на внутрішніх мотивах людини та їх активізації.

Список використаних джерел:

1. Полюхович М. В., Баркова К. О. Організаційна культура як похідна впливу глобалізації на формування конкурентної стратегії розвитку. *New ecomotics : міжнар. наук.практ. конф.* К., 2019. С. 166– 170
2. Колот А.М., Цимбалюк О.С. Мотиваційний менеджмент : підручник. К. : КНЕУ, 2014. 479
3. Лютко О. М. Запровадження мотиваційного менеджменту в закладі освіти. Рівне : РОППО, 2018. 180 с.
4. Алдошина М. В, Брусільцева Г. М. Обґрунтування ролі мотиваційного менеджменту в системі управління персоналом підприємств туристичної галузі. *Економічна наука.* 2015. С. 91-95. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2015/21.pdf

Кривдик Вікторія
здобувачка вищої освіти, аспірантка,
спеціальність 073,
Хмельницький національний університет
Науковий керівник:
Матюх С.А.,
к.е.н., доцент,

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: СТРАТЕГІЧНИЙ ВИМІР

Глобалізаційні процеси та загострення протиріч у міжнародних відносинах, обумовлюють активізацію негативних явищ практично у всіх сферах суспільного життя. Для більшості країн світу актуальною проблемою стає забезпечення національної безпеки, оскільки глобалізаційні явища хоч і значно розширюють кордони співробітництва, але й генерують нові виклики, особливо для суб'єктів господарювання.

Враховуючи такі тенденції, для вітчизняних підприємств надзвичайно актуальним стає питання формування дієвої системи економічної безпеки (СЕБП).

Стосовно складових системи економічної безпеки підприємства, необхідно підкреслити наявність достатньо різного трактування таких складових та їх кількості, що детально представлено у [1]. Зрозуміло, що є можливість розширеної деталізації наведених складових, однак на нашу думку, з позиції стратегічного впливу і важливості забезпечення економічної безпеки підприємства, необхідно виділити такі складові: інформаційну, фінансову, кадрову, техніко-технологічну, інтелектуальну, екологічну, ресурсну. У межах таких складових, формуються управлінські рішення стратегічного характеру, які впливають на економічну безпеку підприємства у визначеному часовому діапазоні.

Для інформаційної складової СЕБП характерні наступні рішення стратегічного характеру. Визначення джерел інформації для формування та реалізації стратегії (макро-, мезо-, мікрорівень), що є надзвичайно важливим елементом належного функціонування СЕБ не лише на даний момент, а і у майбутньому, оскільки якість інформаційного забезпечення надзвичайно сильно залежить від джерела надходження такої інформації.

Фінансова складова СЕБП передбачає формування наступних рішень стратегічного характеру. Урахування можливостей кардинальних змін фіскальної політики держави, що для функціонування підприємства у довгостроковій перспективі є надзвичайно важливим з точки зору економічної безпеки, а система економічної безпеки та її функціонування базується не лише на інформації, а і на фінансових потоках. Стратегічно необхідно враховувати форму власності підприємства та розподіл майнових прав у процесах планування фінансових потоків, оскільки думка власників і відношення до розподілу прибутку може суттєво вплинути на безпеку підприємства у середньо- і довгостроковій перспективі.

Для кадрової складової характерними є рішення, які стосуються: визначення необхідної кількості персоналу відповідно до потреб забезпечення процесів функціонування підприємства у встановленому часовому діапазоні; формування вимог до якості персоналу; розробка мотиваційного механізму; формування організаційної культури; формування системи моніторингу ефективності діяльності працівників; встановлення ключових показників ефективності їх роботи; ідентифікація деструктивної поведінки та розробка дисциплінарних заходів; протидія конкурентній розвідці.

Техніко-технологічна складова передбачає формування наступних рішень. Аналіз ринку наявних технологій та прогноз розвитку на визначений період стратегічного планування з метою недопущення програшу конкурентам у довгостроковій перспективі. Це передбачає і аналіз техніки, яка може бути доступною та здатна забезпечити відповідний технологічний процес, як у довгостроковій перспективі, так і на даний момент. Для розуміння напрямів стратегічного розвитку і забезпечення дії безпекових механізмів проводиться аналіз фактичного стану техніки і технологій, що використовуються на підприємстві та визначення потенційних техніко-технологічних стратегічних переваг. На основі аналізу приймаються стратегічні рішення щодо оновлення техніко-технологічної складової діяльності підприємства з урахуванням інноваційного розвитку галузі та окремих лідерів ринку. Відбувається визначення «слабких місць» у технологічних процесах та розробка стратегічних

рішень з їх ліквідації, а також стимулювання інноваційного розвитку підприємства в цілому і удосконалення окремих технологічних процесів в окремих структурних підрозділах.

Інтелектуальна складова передбачає стратегічні рішення, які стосуються аналізу стану справ із захистом інтелектуальної власності та стимулюванням НДДКР та створення нових зразків продукції. З метою досягнення і збереження конкурентних переваг приймаються рішення щодо визначення часових меж розробки і впровадження нових об'єктів інтелектуальної власності.

З позиції формування стратегічних управлінських рішень екологічна складова містить: аналіз інституційних норм у сфері екології; аналіз відповідності виробничих процесів екологічним нормам; удосконалення діяльності підприємства з позиції дотримання екологічних норм у визначеному часовому діапазоні стратегічного планування.

І як свідчать реалії функціонування вітчизняних підприємств в умовах війни, ресурсна складова системи забезпечення економічної безпеки є однією з найбільш вагомих, і передбачає формування таких стратегічних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Притис В.І., Гавловська Н.І., Рудніченко Є.М. Дослідження базових категорій безпекоорієнтованого підходу в управлінні підприємствами. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2019. – №2. – С. 23-30

Куриленко Олександр,
*аспірант 1 року кафедри національної економіки та фінансів,
спеціальність 051
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна*
Науковий керівник:
Чумаченко О.Г.
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри національної економіки та фінансів
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна*

ЕНЕРГЕТИЧНІ ПАКЕТИ ЄС ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Енергетична політика є одним з важливих елементів інтеграційних процесів в Європі. Саме формування Європейська спільноти вугілля та сталі (1951), яке 1957 року перетворилась в Європейське економічне співтовариство, поклато початок сучасним формам енергетичної та економічної політики Союзу.

Довгий час Україна в якості УРСР не була залучена до західноєвропейської енергетичної інтеграції, натомість відбувалось поглиблення співпраці в межах ОЕСР.

Після системної кризи 1990-х років та дезінтеграції радянської інтеграційної моделі в Центрально-Східній Європі, Україна поступово інтенсифікує енергетичну співпрацю з ЄС.

Це проявилось у вступі до Європейського енергетичного співтовариства (2010), асоціації з ЄС та Європейським товариством з ядерної енергії (2015), приєднанні України до синхронної мережі континентальної Європи, а саме ENTSO-E (2022).

Утім, саме стислий час необхідності імплементації норм постанов та директив енергопакетів створює для України сьогодні проблеми: відсутність досвіду, підготовлених кадрів, достатнього обсягу інвестицій в основний капітал або джерел їх надходження, операційні борги.

Попри низку правових актів, прийнятих за останні більше 30 років функціонування Євросоюзу, ключове значення мають акти вторинного права ЄС (директиви та постанови), особливо прийняті після 2009 року - Третій енергопакет. Саме вони відіграють найважливіше значення для трансформації ринку електричної енергії та газу України.

Передовсім слід акцентувати, Третій та Четвертий енергетичні пакети націлені на лібералізацію ринків електричної енергії та газу, що є шляхом до закінчення формування єдиного ринку Європи. Пакети створюють одну модель функціонування обох секторів, зіперту на визначені ланцюги постачання, права та обов'язки учасників ринків, уніфікацію механізмів контролю та нагляду[1].

Перший Енергопакет було прийнято 1996 року, це був Акт стосовно енергетичної безпеки Європейського Союзу, в якому прописані основні правила ринків електроенергії та природного газу.

Другий Енергопакет, який був ухвалений Європейським Парламентом 2003 року та фактично відмінив Перший, полягав у відокремленні видобувних та збутових підрозділів від транспортних магістралей (так званого анбандлінгу власності).

Третій енергопакет прийнятий 2009 року, він є логічним продовження Другого енергопакету щодо поділу компаній, але тепер містив чітку вимогу “поділу власності”, а також передбачав створення європейської мережі операторів систем передачі у вигляді ENTSO-E для електрики (ENTSO-G для газу) створення Національних Незалежних Регуляторів [1, 2].

В Україні вимоги Третього пакету реалізовані, наприклад, в 2018 році, коли “обленерго” поділені на постачальника (ПУП) та оператора (ОСР), подібне розділення відбулось і в сфері доставки газу, хоча після 24 лютого 2022 року відбулись процеси, які можна вважати відносним регресом - концентрація колишніх облгазів в руках державного монополіста.

В 2019 році прийнято Четвертий енергопакет, який називають пакет “малих гравців” та ВДЕ, тобто ширше залучення громадян та локальних громад до ринку електроенергії не лише як споживачів, але і як виробників низьковуглецевої електричної енергії [3].

Висновки: Енергетичні пакети ЄС вже сьогодні мають суттєвий вплив на енергетику та економіку України, формують структури ринків, правила поведінки гравців на них. Враховуючи “Європейський Зелений Курс” (ЄЗК) та відповідну митну та податкову політику, як-от вуглецевий податок ЄС, подальша перебудова ринків енергетики є проблемою, яка може розглядатись вже на рівні викликів для економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Zajdel R Kodeksy sieci rynku energii elektrycznej i gazu ziemnego w porządku prawnym postlizbońskiej Unii Europejskiej. Warszawa: Politechnika Warszawska, 2019. 279 str.

2. Гречаник Б.В. Імплементация енергетичних хартій (Третього енергопакету) країн ЄС в енергетиці України: проблеми та перспективи. Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія Економіка та управління в нафтовій та газовій промисловості. 2017. № 1 (15) с. 15-21

3. Литвин Н. Як застосувати 4-й енергопакет ЄС для розвитку малої ВДЕ-генерації в Україні? URL: <https://ua.boell.org/uk/2020/10/01/yak-zastosuvati-4-y-energopaket-es-dlya-rozvitku-maloi-vde-generacii-v-ukraini>

Лавриш Софія,
*здобувачка вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Вінічук М.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Нестабільність функціонування України в умовах жорсткого протистояння викликам повномасштабного військового вторгнення на її територію росії обумовлюють зростання її боргової залежності від зовнішніх та внутрішніх кредиторів, що актуалізує проблематику дослідження її боргової безпеки.

Аналіз основних наукових підходів до визначення сутності боргової безпеки дозволяє стверджувати, що більшістю вчених вона визначається як здатність держави ефективно використовувати фінансові ресурси, а також вчасно і повністю виконувати свої фінансові зобов'язання щодо погашення боргу, виплати відсотків та інших фінансових зобов'язань, унеможливаючи ризики дефолту або невиконання платежів [1].

Забезпечення боргової безпеки вимагає ефективного управління фінансами, доброго кредитного рейтингу та доступу до фінансових ресурсів. Країни, які мають високий рівень боргової безпеки, зазвичай можуть отримувати кредити за більш низькими процентними ставками та з більш вигідними умовами, що сприяє їхньому економічному розвитку. Забезпечення боргової безпеки є важливим аспектом фінансового управління для будь-якої країни, оскільки це допомагає запобігти фінансовим кризам, забезпечити стабільність економіки та покращити інвестиційний клімат.

В науковій теорії під борговою безпекою держави розуміють певний або критичний рівень державної заборгованості та надають вузьке визначення цього поняття, зокрема, існують твердження, що боргова безпека – це:

1) досягнення такого рівня державного і зовнішнього сукупного боргу, співвідношення між структурними складовими боргу, вартості обслуговування і спрямованості запозичених коштів, які забезпечують вирішення нагальних соціально-економічних потреб держави і не створюють загроз для стабільності фінансової системи;

2) певний рівень державної заборгованості, вартість обслуговування та обсяги погашення, який дозволяє уникнути дисбаланс у системі державних фінансів та забезпечити розвиток країни;

3) певний критичний рівень заборгованості, який дозволяє зберегти стійкість фінансової системи до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечити певний рівень відносної незалежності держави, зберігаючи при цьому економічну можливість країни здійснювати виплати на погашення основної суми і відсотків, підтримуючи рівень кредитного рейтингу;

4) рівень внутрішньої і зовнішньої державної та гарантованої державою заборгованостей з урахуванням її структури у часовому і валютному вимірі, ефективно використовувати внутрішні та зовнішні запозичення й оптимальне співвідношення між ними, достатній для вирішення соціально-економічних потреб і економічного та соціального розвитку країни, що забезпечує захист інтересів усіх учасників боргових відносин від викликів та загроз й не загрожує втратою суверенітету, боргової кризи.

Для аналізу рівня боргової безпеки використовують показники–індикатори, а саме:

- 1) показники динаміки та структури державного боргу;
- 2) показник витрат з обслуговування і погашення державного боргу;
- 3) показник відношення обслуговування і погашення державного боргу до номінального ВВП;
- 4) темпи зростання ВВП;
- 5) показники ефективності управління державним боргом.

Якщо ж говорити про боргову безпеку України, то вона означає здатність країни вчасно та повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами без ризику дефолту або інших фінансових криз. Забезпечення боргової безпеки є важливим аспектом економічної стабільності та розвитку країни. Україна стикається з рядом викликів у забезпеченні своєї боргової безпеки, зокрема великим обсягом державного боргу, нестабільністю політичної ситуації, високим рівнем корупції та економічною нестабільністю. Дефолт або невиконання фінансових зобов'язань може призвести до серйозних наслідків для економіки країни, включаючи інфляцію, зниження курсу національної валюти та загальне погіршення економічної ситуації.

Стан боргової безпеки України є складним через низку дестабілізуючих факторів, зокрема конфлікт на сході країни з росією, терористичні загрози, корупцію та інші внутрішні проблеми. Уряд України прикладає значні зусилля для зміцнення боргової безпеки країни шляхом модернізації військових сил, покращення співпраці з партнерами у НАТО та іншими міжнародними організаціями, а також реформування сектору безпеки та оборони.

Забезпечення боргової безпеки України вимагає комплексного підходу, включаючи вирішення внутрішніх проблем, співпрацю з міжнародними партнерами та реалізацію стратегічних реформ.

Таким чином, підсумовуючи можна сказати, що для забезпечення боргової безпеки України необхідно проводити реформи в економіці та у фінансовому секторі, знижувати рівень корупції, покращувати управління державним боргом, розвивати економіку та приваблювати іноземні інвестиції. Також важливо мати стабільну політичну ситуацію та сприяти розвитку демократії та правової держави. Забезпечення боргової безпеки є складним завданням, але важливим для стабільного розвитку України та її місця на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Вінічук М.В., Верескля М.Р., Михаліцька Н.Я. Боргова безпека в системі зміцнення фінансової безпеки України. Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика: колективна монографія. Полтава: ПП «Астроя», 2019. 115 с.

Луцишин Юлія,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

Гарбали Анастасія,
*здобувач вищої освіти,
магістр, спеціальність 073
Центру післядипломної освіти,
дистанційного та заочного навчання
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Михаліцька Н.Я.,
*к.держ.упр., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Львівського державного університету внутрішніх справ*

В умовах воєнного стану слово «безпека» асоціюється, здебільшого, із виживанням загалом. Велика кількість суб'єктів працює у зміненому режимі праці, а невизначеність та постійна зміна на деяких територіях умов функціонування несуть нові небезпеки та ризики. Тому попри трагічні виклики сьогодення важливо змістити акценти в управлінні безпекою на захист та адаптацію суб'єктів діяльності до функціонування в цих екстремальних умовах [1].

Підприємства, які працюють в умовах воєнних дій, стикається з ситуацією, коли необхідно коригувати бізнес-моделі для того, щоб виробляти продукцію для задоволення потреб ринку та забезпечення стійкого функціонування. Під безпекою слід розуміти стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності на всіх стадіях його функціонування від зовнішніх і внутрішніх загроз, які негативно впливають на фінансово-економічні, організаційно-правові, інформаційні, кадрові, силові та інші результати.

Основними завданнями безпеки підприємства є:

- збереження організаційної цілісності;
- забезпечення оптимального функціонування основних підрозділів та збереження кадрів;
- організація фізичної безпеки персоналу, клієнтів та майна;
- захищеність конфіденційної інформації від витоку або її розголошення в різних формах;
- забезпечення стійкості основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства;
- формування та підвищення позитивного іміджу.

Під час війни зусилля уряду та міжнародних партнерів зосереджені на підтримці розвитку малого підприємництва шляхом розширення можливостей фінансування бізнесу у вигляді грантових та кредитних програм. Покращення умов функціонування малого підприємництва, збільшення обсягів реалізації державних програм бізнесу у 2023-2024 рр. сприяють започаткуванню власної справи, збереженню та створенню нових робочих місць, підвищенню

конкурентоспроможності продукції та поживленню споживчого попиту, сплаті податків та зміцненню обороноздатності України [2].

Важливою складовою безпеки бізнесу є забезпечення відповідності діяльності підприємства чинному законодавству, дотримання стандартів ведення бізнесу та умов договорів, своєчасне виконання вказівок та рекомендацій контролюючих органів, дотримання внутрішніх корпоративних правил. В основі ефективної системи безпеки підприємства лежить певна концепція, що являє собою мету, завдання, принципи, інструменти управління потенціалом підприємства з метою мінімізації загроз та ризиків.

Комплаєнс в Україні поступово займає чільне місце в управлінні підприємством. Комплаєнс – це свого роду ідеологія компанії, внутрішній набір її правил, якими повинні керуватися всі трудові ланки компанії в незалежності від займаної посади [3]. Комплаєнс – це ефективний інструмент мінімізації ризиків, встановлення причин їх виникнення та подолання недоліків у бізнес-процесах.

Порушення комплаєнсу може завдати значних фінансових втрат та підірвати репутацію підприємства. Особливо - це актуально зараз, коли війна додала нових ризиків: починаючи від роботи з людьми, партнерами та підрядниками, до кібербезпеки та репутаційних ризиків. Варто сказати, що недотримання норм, навіть через незнання правил, призводить до штрафних санкцій, втрати ліцензій, корупційних скандалів втрати репутації. За результатами опитування UNIC, майже 70% українців готові переплачувати за товари і послуги, якщо вони впевнені, що купують у доброчесної компанії.

Для подальшого розвитку суб'єктам господарювання необхідно докладати зусиль для виходу на міжнародні ринки, отримання інвестицій, залучення співробітників, підвищення ділової активності та репутації на ринку, а впровадження комплаєнсу допоможе визначити можливі ризики, випередити проблеми та забезпечити безпеку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Верхоглядова Н. І. особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство.

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1395/1345>

2. Михаліцька Н. Я., Яцик М. Р. Розвиток малого підприємництва в Україні у період воєнного стану: інструменти фінансової та кадрової безпеки. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць / головний редактор В.І. Франчук. Львів: ЛьвДУВС, 2023. Вип. 2. 45-54с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6696/1/8.pdf>

3. Кобелева Т.О. Комплаєнс як категорія економічної безпеки промислового підприємства. Науково-методична стаття. ECONOMICS: time realities. №6(40), 2018. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No6/52.pdf>

Маланчук Антон,
аспірант

Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Копитко М.І.

доктор економічних наук, професор

Львівського державного університету внутрішніх справ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ МІНЛИВОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сутність підвищення соціально-економічної безпеки сучасного підприємства полягає у створенні стійкої системи, яка забезпечує здатність підприємства витримувати різноманітні зовнішні та внутрішні загрози, зберігаючи при цьому свою конкурентоспроможність, фінансову стабільність та соціальну відповідальність. Така система включає заходи щодо забезпечення економічної стійкості, захисту від криз, розвитку людських ресурсів, впровадження інновацій та безпекового розвитку. Підвищення соціально-

економічної безпеки передбачає також зміцнення довіри між підприємством, його співробітниками, партнерами та суспільством, що є основою для створення позитивного іміджу компанії та її довгострокового успіху [1-3].

Гіпердинамічне й мінливе зовнішнє середовище вносить значні виклики для соціально-економічної безпеки підприємств. Таке середовище характеризується швидкими змінами технологій, економічною невизначеністю, постійним оновленням регуляторних вимог, а також зростаючими вимогами до соціальної відповідальності бізнесу. Всі ці фактори вимагають від підприємств гнучкості, швидкості адаптації до нових умов та постійного оновлення стратегій забезпечення економічної безпеки, щоб випереджати потенційні загрози та використовувати виникаючі можливості. Щоб ефективно впоратися з викликами гіпердинамічного зовнішнього середовища, підприємства мають зосередитися на інноваціях, цифровій трансформації, посиленні стійкості ланцюгів поставок та підвищенні кваліфікації та мотивації співробітників. Це включає не тільки впровадження новітніх технологій та підходів до управління, але й створення культури постійного навчання та адаптації, залучення співробітників до інноваційного процесу та формування відкритого діалогу з усіма зацікавленими сторонами.

Таким чином, підвищення соціально-економічної безпеки сучасного підприємства у гіпердинамічному та мінливому зовнішньому середовищі вимагає комплексного безпекового підходу, який включає стратегічне планування, гнучкість, інноваційність та активну соціальну взаємодію. Зосередження на цих аспектах дозволяє підприємству не тільки адаптуватися до поточних викликів, але й прокладати шлях для майбутнього розвитку та забезпечення стабільності в непередбачуваному світі.

Список використаних джерел:

1. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект. Київ : Атіка, 2005. 432 с.

2. Іванченко Н. О., Кудрицька Ж. В., Рекачинська К. В. Бізнес- модель в умовах цифрових трансформацій. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2020. № 3. С. 185–190.

3. Іванова Н. С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2011. Вип. 7(2). С. 57–61.

Медяник Денис,
здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 053
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Угрин О.Г.,
к.п.н., доцент,
доцент кафедри теоретичної психології
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ТЕХНІКИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

“Інвестування в себе - найкраща інвестиція, яку ви коли -небудь зробите. Це не тільки покращить ваше життя, але і покращить життя всіх, хто вас оточує». - Робін Шарма.[3]

Саморегулятивні процеси особистості зараз на слуху, власне цьому процесу завдячують біологічні процеси та психологічні техніки. Психологи, клініцисти, психотерапевти та сімейні лікарі можуть надавати їх потребуючим, а їх у нас зараз дуже багато.

Є головні кити на яких стоїть забезпечення акумуляції стану людини:

1. Психологічна підтримка: Забезпечення психологічної підтримки населенню, бійцям і їхнім родинам в умовах війни дуже важливе. Це може включати консультування, психотерапію, групові сесії, психологічну освіту та інші методи, спрямовані на зняття стресу, покращення ментального здоров'я і підвищення стійкості до травматичних подій.

2. Стресове управління: Техніки управління стресом можуть бути корисними для бійців і цивільного населення в умовах війни. Це може включати дихальні вправи, медитацію, релаксацію, фізичну активність та інші методи, спрямовані на зниження рівня стресу і покращення психофізичного стану.
3. Психологічне тренування для бійців: Бійці військових частин можуть отримати психологічне навчання та тренування для підвищення своєї стійкості до стресу, управління емоціями, прийняття рішень в умовах небезпеки, співпраці в команді та інших навичин, необхідних для успішного виконання завдань в бойових умовах.
4. Інформаційна психологія: Ефективне управління інформацією в умовах війни допомагає підтримувати моральний дух і довіру громадськості. Це може включати психологічну операційну діяльність, розробку позитивного наративу, використання психологічних технік у пропаганді та контрпропаганді.
5. Кризове управління та реабілітація: В разі виникнення травматичних подій або кризових ситуацій важливо надати швидку психологічну допомогу та підтримку постраждалим. Це може включати психологічну першу допомогу, підтримку в процесі реабілітації та терапії після травматичних подій.[2]

Ці техніки можуть бути в край важливими, але вони вважаються базовими, до спеціальних технік належать:

I. Дихання

Це ефективний засіб впливу на тонус м'язів і емоційні центри мозку. Повільне і глибоке дихання (за участю м'язів живота) зменшує збудливість нервових центрів, сприяє м'язовому розслабленню, тобто релаксації. Часте (грудне) дихання, навпаки, забезпечує високий рівень активності організму, підтримує нервово-психічне напруження.

Сидячи або стоячи, спробуйте, по можливості, розслабити м'язи тіла і зосередьте увагу на диханні. На рахунок 1-2-3-4 робіть повільний глибокий вдих (при цьому живіт випинається вперед, а грудна клітина нерухома); на наступні чотири рахунки проводиться затримка подиху, потім плавний видих на рахунок 1-2-3-4-5-6, знову затримка перед наступним вдихом на рахунок 1-2-3-4.

II. Способи, пов'язані з керуванням тонусом м'язів

Під впливом психічних навантажень виникають м'язові затиски, напруження. Уміння їх розслаблювати дає змогу зняти нервово-психічну напруженість, швидко відновити сили.

Вправа. Сядьте зручно, якщо є можливість, заплющіть очі. Зосередьте увагу на найбільш напружених частинах тіла. Дихайте глибоко і повільно. Пройдіться внутрішнім поглядом по всьому тілу, починаючи від верхівки голови до кінчиків пальців ніг (або у зворотній послідовності) і знайдіть місця найбільшої напруженості (часто це бувають рот, губи, щелепи, шия, потилиця, плечі, живіт).

Намагайтеся ще сильніше напружити місця затисків (до тремтіння м'язів), робіть це на вдиху. Відчуйте цю напруженість. Різко скиньте напруженість на видиху. Відчуйте комфорт та тепло у м'язах. Зробіть так кілька разів.[1]

Отже, психологічні техніки саморегуляції в умовах війни є надзвичайно важливими для збереження психічного здоров'я та стійкості особистості. Вони допомагають зняти стрес, знизити напруження і підтримати емоційне благополуччя як у бійців, так і серед цивільного населення. Психологічна підтримка, стресове управління, тренування саморегуляції, інформаційна психологія та кризове управління є основними напрямками використання таких технік. Крім того, конкретні методи саморегуляції, такі як дихальні вправи і техніки розслаблення м'язів, можуть бути дуже ефективними в зменшенні напруження та стресу в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Саморегуляція емоційного стану. Поради психолога. URL: <https://www.osvita-konotop.gov.ua/samoregulyaciya-emocijnogo-stanu-poradi-psixologa.html>

2. Самовиховання та саморегуляція особистості. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream.pdf>

3. 100 найбільш надихаючих цитат про особистісне зростання. URL: <https://ohmyquotes.com/uk/inspirational-quotes-about-personal-growth/>

Мойса Володимир,
аспірант
Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Франчук В.І.
доктор економічних наук, професор, проректор
Львівського державного університету внутрішніх справ

УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ СИТУАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ: КЛЮЧОВІ ЗАСАДИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасних умовах розвитку, можна стверджувати, що система управління кризовими ситуаціями на підприємстві — це комплексний процес, який охоплює виявлення, аналіз, планування, реагування та відновлення після кризових ситуацій. Основна мета такої системи полягає у мінімізації негативних наслідків кризи для безпекової діяльності сучасного підприємства [1-3]. Сучасні підходи до управління кризовими ситуаціями вимагають від підприємств не тільки реактивних дій під час виникнення кризи, а й проактивного виявлення потенційних загроз, оцінки ризиків та підготовки до можливих надзвичайних ситуацій заздалегідь. Відтак, управління кризовими ситуаціями включає розробку детальних планів дій для кожного потенційного ризику, організацію тренінгів для співробітників, створення систем швидкого реагування та встановлення ефективної комунікації як всередині підприємства, так і з зовнішнім середовищем. Важливою частиною є також створення резервних систем і процедур, які дозволять підприємству продовжувати свою діяльність навіть у надзвичайних умовах (табл.1).

Таблиця 1

Ключові ознаки кризової ситуації на сучасному підприємстві

№	Ознака	Характеристика
---	--------	----------------

1	Різке погіршення фінансових показників	Це може включати суттєве зниження доходів, зростання зобов'язань, зменшення ліквідності, падіння прибутковості та втрату ринкової вартості. Такі фінансові проблеми є явним сигналом того, що підприємство може знаходитися у стані кризи, яка загрожує його стабільності та може призвести до банкрутства без своєчасного та ефективного втручання
2	Значні операційні збої	Це можуть бути серйозні неполадки в виробничому процесі, втрата ключових клієнтів або постачальників, проблеми з якістю продукції або послуг, що можуть призвести до масових скарг зі сторони клієнтів або навіть до юридичних претензій
3	Зміни в зовнішньому середовищі, що мають негативний вплив	Це може включати політичні нестабільності, економічні кризи, раптові зміни законодавства, технологічні зміни, що роблять продукцію підприємства застарілою, або навіть природні катастрофи

Забезпечення економічної безпеки підприємства тісно пов'язане з ефективним управлінням кризовими ситуаціями. Саме кризові ситуації часто несуть в собі ризики та загрози для фінансової стабільності, операційної ефективності та комерційної репутації підприємства. Вчасне виявлення та адекватне реагування на кризи дозволяють мінімізувати економічні втрати та забезпечити безпековість сучасного підприємства. Економічна безпека в цьому контексті означає не лише здатність підприємства витримати фінансові труднощі, а й її готовність до ефективного протистояння зовнішнім та внутрішнім загрозам своєчасним та ефективним управлінням кризовими ситуаціями.

Список використаних джерел:

1. Дацюк І. В. Сутнісна характеристика кризи підприємств. Технологія і техніка друкарства 2010. № 2(28). С. 165–170.
2. Демченко І. В. Стратегічне управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання . *Фінанси, банки, інвестиції*. 2010. №2. С.43–46.

3. Доценко І. О. Механізм управління ризиками підприємницької діяльності в системі безпеки підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький: ХНУ, 2013. 241 с.

Мойса Тарас,
аспірант

Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Копитко М.І.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки*

Львівського державного університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЇ В ПИТАННІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні, відомо, що інновації відіграють вирішальну роль у забезпеченні економічної безпеки сучасного логістичного підприємства, оскільки вони сприяють підвищенню його конкурентоспроможності, ефективності та адаптивності до змінних умов ринку. У сфері логістики, інновації можуть охоплювати впровадження новітніх технологій, оптимізацію ланцюгів поставок, розробку нових логістичних послуг або покращення процесів управління. Таке впровадження нововведень дозволяє підприємствам знижувати витрати, підвищувати швидкість та якість обслуговування клієнтів, а також ефективно реагувати на непередбачені події або кризові ситуації, що безпосередньо впливає на їхню економічну безпеку [1-3]. Відтак, сутність інновацій у контексті забезпечення економічної безпеки підприємства полягає не лише у технологічних змінах, але й у нововведеннях у менеджменті, організаційних процесах, стратегіях розвитку та підходах до взаємодії з клієнтами та партнерами. Інновації дозволяють підприємствам передбачати та адаптуватися до економічних, соціальних та екологічних змін, забезпечуючи стійке зростання та зменшення вразливості до зовнішніх і внутрішніх загроз. Таким чином, інновації служать важливим інструментом для досягнення і підтримки

економічної безпеки, оскільки вони сприяють створенню потужної бази для тривалого успіху та розвитку підприємства. Впровадження інновацій в логістиці, таких як автоматизовані системи управління складами, інтелектуальні транспортні системи, Big Data та аналітика, blockchain та Інтернет речей (IoT), змінює підходи до логістичних операцій, покращуючи прозорість, точність та швидкість ланцюгів поставок. Відтак, такого роду нововведення не тільки підвищують ефективність роботи підприємства, але й забезпечують кращий контроль над логістичними процесами, що значно знижує ризики пов'язані з втратами, затримками поставок або пошкодженням товарів. Така оптимізація логістичних процесів сприяє зміцненню економічної безпеки шляхом мінімізації потенційних втрат і збільшення задоволеності клієнтів.

Загалом, розуміння інновації як ключового елемента забезпечення економічної безпеки логістичного підприємства вимагає постійного прагнення до оновлення, готовності до експериментів і відкритості до змін. Це включає не лише впровадження нових технологій, а й культурні зміни в організації, орієнтацію на інноваційні стратегії управління та безпекового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Язлюк Б. О. Теоретичні основи сутності та змісту соціально-економічної безпеки. Економічний аналіз. 2014. Т. 16(1). С. 149–154.
2. Юдіна М. І., Мельник І. В. Еволюція концепцій ринку праці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 16. С. 166–169.
3. Шкарлет С., Садчикова І. Трансформація системи фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах цифрової економіки. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 3 (19). С. 264–276.

Наконечний Адріян,
*здобувач вищої освіти, бакалавр,
НУ “Львівська політехніка”*

Науковий керівник:
Наконечна Н. В.
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ*

СКЛАДОВІ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Потреби менеджменту підприємств та інших користувачів в обліковій інформації змушують бухгалтерів постійно оптимізувати процес обробки інформації, вдосконалювати форми обліку, змінювати ручний спосіб обробки інформації на комп'ютерний. Комп'ютеризація вирішила багато проблем у системі бухгалтерського обліку. Разом з тим перед бухгалтерами підприємств виникли нові проблеми, зокрема: захист інформації від несанкціонованого втручання, юридична доказовість електронних первинних документів, можливість втрати чи псування інформації під час відключення електроенергії, проникнення комп'ютерних вірусів, захист облікової інформації тощо. Доступність інформаційних технологій, їх можливості, об'єктивно призвели до широкого їх застосування в бізнесі.

В умовах війни в Україні для успішного ведення бізнесу є діагностика економічної безпеки підприємства. Застосування комп'ютеризації надає нові можливості для розвитку і оптимізації бізнес-процесів, підвищує продуктивність праці, ефективне використання ресурсів, підвищує якість управління бізнесом і наданням послуг [1].

Оцінка стану економічної безпеки підприємства в деякій мірі – нове явище в українській економічній теорії і практиці. Підприємство – це відокремлений, самостійний економічний комплекс, основною метою функціонування якого є виробництво продукції, робіт, послуг задля отримання економічної вигоди та задоволення соціальних потреб. Однак наявність прибутку не гарантує, що підприємство зможе забезпечити власний розвиток, а без розвитку неможливо

забезпечити стабільність на довгостроковий період. Тому економічна безпека підприємства – це спосіб розвиватися і працювати в умовах, які постійно змінюються при внутрішньому і зовнішньому середовищі, що і характеризує його стабільність.

Сьогодні одиниці компаній ведуть облік на "папері" і не використовують облікові системи. Всі хочуть отримувати будь-яку інформацію в режимі "тут і зараз". Світ і тенденції змінюються настільки швидко, що немає часу чекати 20 днів, коли фінансовий відділ зведе дані і надасть інформацію власнику.

Власник повинен приймати рішення про фінансовий стан компанії на випередження, а для цього потрібна оперативна та релевантна інформація.

Комп'ютеризація даних дозволила отримувати інформацію оперативно, і дала можливість проявляти гнучкість у прийнятті управлінських рішень [2].

Переваги автоматизації: оперативна обробка інформаційних даних (будь-яких обсягів); формування варіабельної інформації (прогнози) та її подання (таблиці, діаграми, графіки); оперативний обмін даними між відділами та співробітниками; скорочення дублюючих функцій; скорочення до мінімуму арифметичних помилок (до 99,99%); комунікація через Інтернет з контролюючими органами, клієнтами, банками.

Національна безпека України, її економічне процвітання та соціальне благополуччя все більше залежать від доступності, цілісності та конфіденційності інформаційних ресурсів, що забезпечуються інформаційними та комунікаційними технологіями, або в більш широкому розумінні – кіберпростором. Водночас, зростання залежності від інформаційно-комунікаційних технологій робить сучасне українське суспільство більш уразливим перед можливими негативними наслідками протиправного використання кіберпростору. Забезпечення кібербезпеки вимагає узгодженого, комплексного підходу – на чолі з державою, однак у тісному співробітництві з приватним сектором та громадянським суспільством, без якого неможливо вирішити дане завдання [3].

Складовими кібернетичної безпеки є: апаратно-програмний захист; технічний захист інформації; радіоелектронний захист; інформаційно-

психологічна протидія; інші заходи організаційного та нормативно-правового захисту.

Вторгнення російської федерації почалося саме з кіберпростору. Перші кібератаки були здійснені після 2014 року, найбільш масштабна з них сталася у січні 2022 року. На сьогоднішній момент зафіксовано вже понад 5000 кібератак, які Україна витримує завдяки тому, що є налагоджена потужна взаємодія між усіма інституціями та суб'єктами з кібербезпеки [4].

Ворог посилює свої атаки не лише на державний сектор, а й на приватний, саме приватний сектор генерує постійні інновації і впроваджує найбільш технологічні інструменти.

Таким чином, є потреба виходити на інший рівень взаємодії між усіма суб'єктами ринку, оновлювати законодавство, гармонізувати його із законодавством європейських країн та країн НАТО.

Список використаних джерел:

1. Наконечна Н. В., Наконечний А. Р. Стійкість ІТ-бізнесу в умовах війни. Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави : матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 року) / за заг.ред. В. С. Бліхара, Г. З. Леськів. [Електронний ресурс] Львів : ЛьвДУВС, 2023. 239 с. С. 222-226.

2. Що таке автоматизація облікових процесів у компанії? URL: <https://pravdop.com/ua/publications/praktiki-kompanii/hto-takoe-avtomatizaciya-uchetnih-processov-v-kompanii-08-2022-148/>

3. Стратегія забезпечення кібернетичної безпеки України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-11/kiberstrateg.pdf>

4. Міжнародний форум з кібербезпеки 2024. URL: [https:// www.Ukrinform.ua/rubric-ato/3823991-ukraina-vze-vidbila-ponad-pat-tisac-rosijskih-kiberatak-fedorov.html](https://www.Ukrinform.ua/rubric-ato/3823991-ukraina-vze-vidbila-ponad-pat-tisac-rosijskih-kiberatak-fedorov.html)

Наконечна Лілія,
здобувач вищої освіти
бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Пацула О.І.
к.е.н., доцент
доцент кафедри фінансів та
обліку
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Після початку повномасштабної конфліктної ситуації, режим фіксованого обмінного курсу почав супроводжуватися суворими валютними обмеженнями, які зіграли визначальну роль у стабілізації інфляційних та курсових очікувань, а також в позиції зниження інфляційного тиску. Саме тому дослідження даного питання набуло такої актуальності [1].

Національний банк особливу увагу приділяє послідовному послабленню валютних обмежень в торговельних операціях та припиненню обмежень, які можуть викривати функціонування валютного ринку через різноманіття обмінних курсів. Він прагне забезпечити не лише стійкість фінансової системи, але й сприяти сталому економічному зростанню країни.

Одночасно з цим, Національний банк України підтримує жорсткі монетарні умови, забезпечуючи високі рівні процентних ставок у реальному вимірі, що у свою чергу, сприяє збереженню привабливості грошових активів і, таким чином, забезпечує у мінімізацію ризиків для курсової стійкості [2].

Зокрема, особлива увага приділяється оцінці розвитку таких ключових параметрів як:

- фактичний рівень інфляції та інфляційні очікування;
- обсяг міжнародних резервів та стійкість валютного ринку;

-процентні ставки (включаючи реальний рівень облікової ставки та привабливість грошових інструментів).

З урахуванням успішного міжнародного досвіду, досвіду, набутого в Україні, а також з урахуванням актуальних економічних викликів та політичних цілей нашої країни на поточному етапі, Національний банк зобов'язався ухвалити стратегічні заходи у трьох основних напрямках, які передбачають пом'якшення валютних обмежень, перехід до більш гнучкого обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування [4].

Відомо, що валютний курс формується на основі попиту та пропозиції, які у свою чергу залежать від зовнішньоторговельних операцій. Залежність від експорту та імпорту подана у рис. 1 і є складною системою, тому визначається численними факторами.

Зв'язок між зовнішньоторговельними операціями та станом валютного курсу продемонстровано у табл. 2, що дає змогу зробити висновки про те, що протягом 2020-2023 рр. загальний обсяг експорту товарів і послуг зменшився на 10 680 млн. грн., що у відсотковому відношенні становить 76,34 %. Це частково підтверджується тим, що у 2020 році стабільність національної валюти була доволі мінливою. Якщо характеризувати імпортні операції України впродовж зазначеного періоду, то очевидно, що обсяг імпорту значно збільшився 11 352 млн. грн., що складає 121,86%.

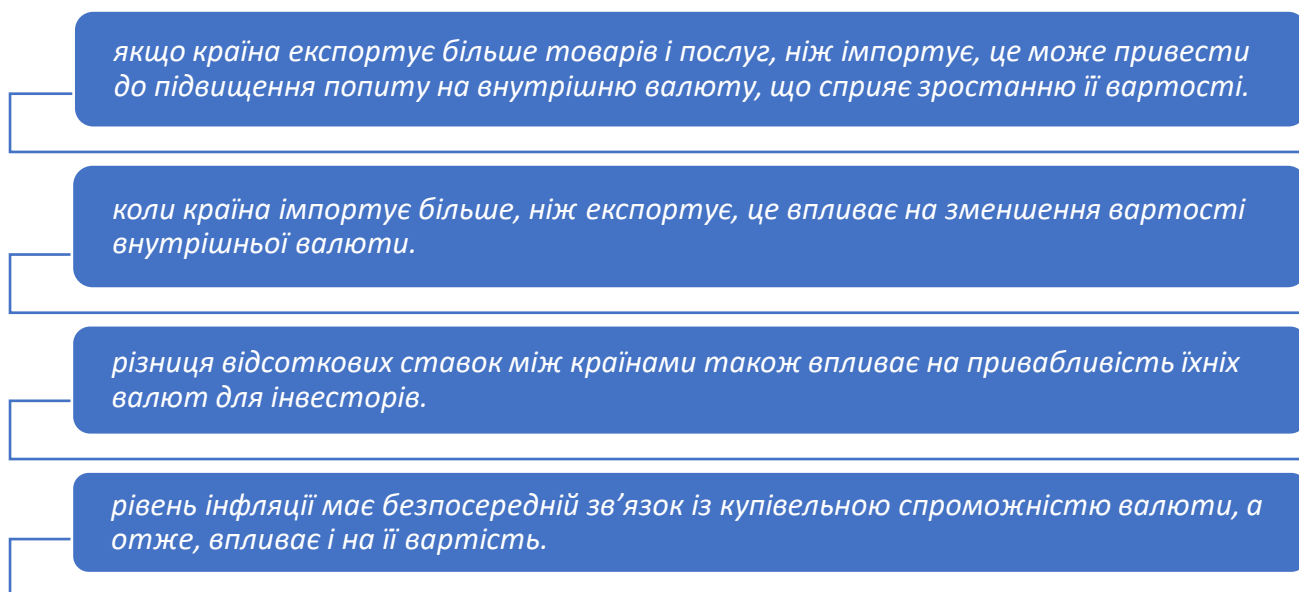


Рис. 1. Фактори взаємозалежності імпорту та експорту

Зовнішньоторговельний баланс України у 2020 – 2023 рр. млн. грн.

Роки	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг	Сальдо зовнішньоторговельних операцій
2020	45 143	-51 921	-6 778
2021	63 113	-69 755	-6 642
2022	40 899	-55 551	-14 652
2023	34 463	-63 273	-28 810

Джерело: складено автором на основі [3]

Очевидно, що ця негативна тенденція виникла внаслідок введення воєнного стану на території України, а також через обмеження експортних операцій через кордони України, що спостерігається й до тепер.

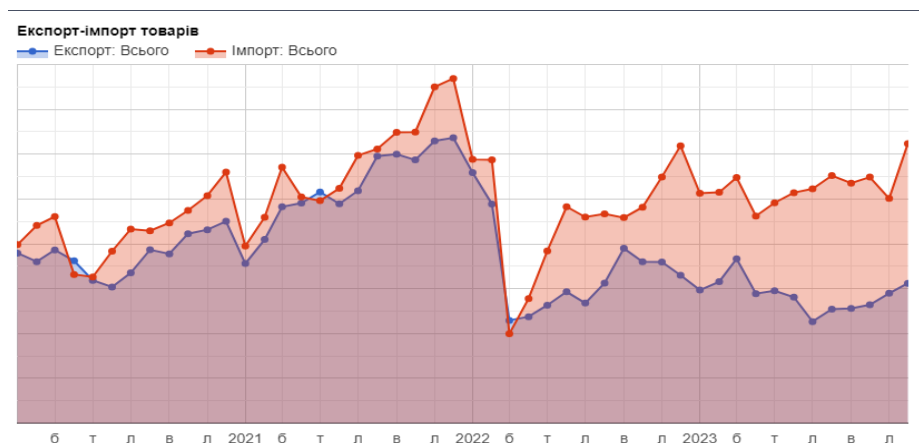


Рис.1 Тенденція зовнішньоторговельних операцій за 2020 - 2023 роки [3].

Аналізуючи даний рисунок, спостерігаємо, що тенденція експортно-імпортних операцій була стрибкоподібною, а в деяких періодах – спадною. Саме, з початку 2022 року помічаємо тотальний спад зовнішньоторговельних операцій, що у свою чергу спричинено «несподіваним» нападом країни-агресора.

Варто зазначити, що на валютний ринок тиснуть витрати українських тимчасово переміщених осіб за кордоном. Це призводить до дестабілізації валютного курсу. За даними НБУ, їх обсяг у 2022 році становив близько 2 млрд. доларів на місяць. Приблизно такі ж обсяги витрат тимчасово переміщених осіб зберігалися й у 2023 році.

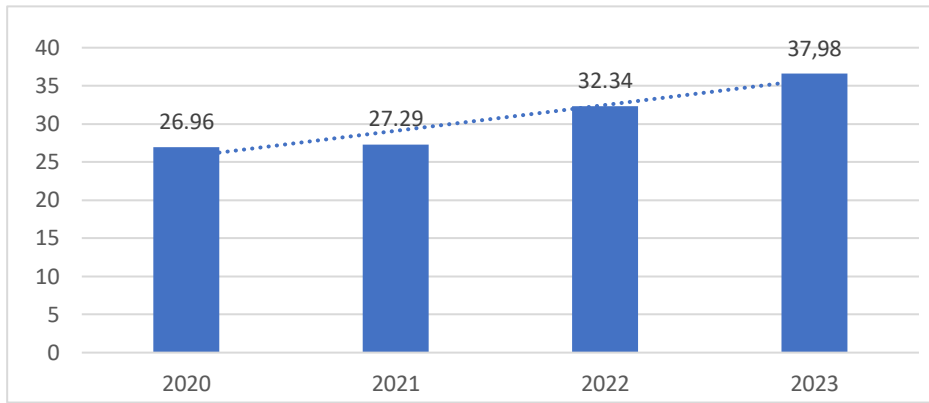


Рис.2. Середній валютний курс гривні до долара за 2020-2023 рр. [3].

Загалом, розглядаючи конвертацію валюти, найчастіше використовується валютний курс (грн./дол. і навпаки). Даний рисунок свідчить про те, що курс гривні до долара значно підвищився у 2023 році, порівнюючи із довоєнними роками.

Слід розуміти, що жорсткі валютні обмеження не завжди дають хороший результат, а й навпаки можуть втратити свою ефективність і очікування стосовно надійності прив'язки обмінного курсу можуть зазнати змін. Це, в свою чергу, може призвести до посилення ринкових деформацій, тінізації економіки та відволікання ресурсів на непродуктивне використання, одночасно заважаючи продуктивній діловій активності країни. Все це може сприяти зростанню зовнішніх дисбалансів з потенційно негативним впливом на управління державними фінансами.

В розрізі аналітичних показників наведених вище, можна дійти до висновку, що країна за аналізований період, дещо втратила свої позиції на ринку зовнішньоторгівельних операції, що у свою чергу значно впливає на курс національної валюти, який просів трохи більше ніж на чверть, а стрімке сповільнення інфляції у 2023 році зумовлено низкою чинників. Проте, комплекс заходів НБУ з підтримання стійкості валютного ринку дав змогу знизити фундаментальний інфляційний тиск і це, у свою чергу, обмежувало зростання цін на широкий спектр товарів з імпортною складовою та сприяло поліпшенню інфляційних та курсових очікувань.

Список використаних джерел:

1. Види режимів валютних курсів. URL: <https://buklib.net/books/24057/>
2. Демченко І. В. Переваги та ризики європейської інтеграції України. *Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції*. Кривий Ріг: 2019. с. 260-261.
3. Індикатори валютного ринку. Незалежна Асоціація Банків України URL: <https://nabu.ua/ua/indikatori-valyutnogo-rinku-2.html>
4. Офіційний сайт НБУ URL: <https://bank.gov.ua/>

Папірник Соломія,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальності, 072
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Нагірна О.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Російська агресія вже завдала безпрецедентних збитків і втрат, тоді як реальний ВВП України зазнав більшого падіння, ніж у більшості інших країн, залучених у збройний конфлікт. Проте Україні вдалося зберегти макрофінансову стабільність і залучити значну міжнародну допомогу, що позитивно вплине на її зусилля з післявоєнної відбудови.

Людські та соціальні втрати спричинило військове вторгнення Росії в Україну, яке призвело до знищення виробничого капіталу та інфраструктури. Після війни відбулося зниження зайнятості та доходів населення, а також зменшилася купівельна спроможність і накопичені активи. У 2022 році національна економіка зазнала втрати реального ВВП на 1,2 відсотка, 13,5 мільйона людей були переміщені, понад 7 мільйонів людей зазнали бідності, 24%

живуть у злиднях, 1,5 мільйона людей були змушені покинути свої домівки та понад 1,5 мільйона людей. втеча людей [1].

Експерти Світового банку та Єврокомісії підраховали, що війна в Україні з 24 лютого 2022 року по 23 лютого 2023 року завдала збитків на суму 134,7 млрд доларів США, а витрати на відновлення становлять 410,6 млрд американців. Протягом першого року війни, згідно з оцінками Світового банку та його партнерів, збитки та прямі збитки були найбільш серйозними в житловому секторі (38%), потім у транспорті (26%), енергетиці (80%). ; промисловість (8%) і сільське господарство (7%)[1]. За рік російсько-української війни було зруйновано або пошкоджено 1,4 млн одиниць житла (приватних квартир і будинків), 135 тис. приватних житлових будинків, 39 тис. студентських гуртожитків[1].

Економічні втрати в результаті війни часто включають руйнування або пошкодження інфраструктури, виробничих потужностей і державних установ, а також втрату людського капіталу та витрату ресурсів на військові протистояння. У 2022 році частка ВВП сягне 23%, а до 2023 року прогнозується зростання до 20%. Станом на 15 січня 2023 року західні партнери надали Україні 65,4 млрд доларів США військової допомоги, що становило 46,5% ВВП у 2022 році [1].

ЄБРР виявив, що ступінь руйнування інфраструктури та виробничого капіталу визначався кількома механізмами, одним із яких була ймовірність економічного відновлення після війни.

Незважаючи на це, тривалий мир необхідний для успішної реконструкції. За даними ЄБРР, комбінація факторів, включаючи короткий воєнний час, сильне економічне зростання та довоєнні інститути до війни, а також невеликий економічний спад під час конфлікту, сприяють позитивному післявоєнному економічному відновленню.

Незважаючи на значні збитки, завдані виробництву та інфраструктурі, рівень інфляції в Україні у 2022 році був дещо помірним через те, що вона не брала участь у бойових діях із сусідніми країнами та залишала відкритими кордони на західному фронті. Отже, імпорт був обтяжений, щоб задовольнити більшу частину споживчого попиту в Україні. Хоча реальний ВВП скоротився

на 29,2%, доларовий імпорт лише незначно знизився на 4%, а імпортні субсидії підтримали купівельну спроможність населення порівняно з втратами імпорту[1]. Крім того, масштабна зовнішня допомога допомогла компенсувати частину втрати внутрішньої пропозиції. Незважаючи на зростання світових цін на енергоносії, заморожування тарифів на енергоносії в Україні допомогло зменшити інфляцію.

Тому вторгнення Росії в Україну у 2022 році поклало початок одній із найбільш значущих і руйнівних воєн у світі з часів Другої світової війни.

Незважаючи на макрофінансову нестабільність, Україна змогла зберегти різноманітне джерело фінансування у 2022 та 2023 роках.

Список використаних джерел:

1. Фінансово-економічні наслідки війни. URL:
https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html

Плахта Марта.,
Крижанівська Мар'яна
здобувачі вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Марченко О. М.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

На даному етапі розвитку людства, соціальна відповідальність стає обов'язковою, особливо для великих та публічних організацій. Під соціальною

відповідальністю організації слід розуміти її функціонування з врахуванням інтересів суспільства, наслідків власної діяльності для соціуму та участь у вирішенні актуальних соціальних проблем.

З часу проголошення незалежності України культура соціальної відповідальності організацій на теренах нашої держави зазнала суттєвого розвитку. Тригерами цього процесу в останні роки стали пандемія COVID-19 та війна рф проти України.

Основними трендами корпоративних стратегій українських організацій до війни були: фокус на сталий розвиток (ESG-стратегії), захист довкілля, боротьба зі зміною клімату, безбар'єрність та інклюзія [1].

Війна в Україні змінила пріоритети соціальної відповідальності організацій. Центр Корпоративної соціальної відповідальності розробив каталог внесків бізнесу в російсько-українську війну, який містить 328 їх прикладів [1].

Основними напрямками соціальної відповідальності бізнесу в Україні в умовах війни є:

- допомога міжнародним та вітчизняним неурядовим організаціям у реалізації їхніх гуманітарних місій (наприклад, аграрний холдинг «Астарта» надавав допомогу з доставки гуманітарних вантажів, продуктових наборів тощо);

- безкоштовне надання товарів та послуг громадам (компанія «Нова пошта» безкоштовно надсилала посилки військовим);

- зміна товарного асортименту та виробничої програми з метою адаптації до потреб суспільства: перехід на пошиття військової форми швейними виробництвами, формування спеціальних наборів товарів (наприклад, виробник косметики VESNA почав виготовляти фронтіві набори косметичних засобів);

- авансові податкові платежі: на початку війни суб'єкти підприємництва сплатити наперед 10 млрд грн. податків;

- волонтерська діяльність персоналу;

- надання підтримки контрагентам: у практиці господарювання під час війни є приклади підвищення закупівельних цін з метою фінансової підтримки постачальників;

- закупівля військової техніки та допомога ЗСУ (компанії АТБ, «Київстар», «ІнтерХім»);
- допомога військовим та жертвам війни (компанія EVAзабезпечує комплексними обідами поранених військових у лікарні ім. Мечникова у м. Дніпро; а у 2023 р. EVA провела низку зборів на допомогу жертвам російських атак у Дніпрі, Запоріжжі, Кривому Розі, а також постраждалим в результаті підриву Каховської ГЕС);
- програми повноцінної реінтеграції ветеранів у колектив (група Lidea в Україні);
- допомога українським аграріям;
- підтримка власних працівників (ПУМБ, системно важливий банк України, під час інвестував у підтримку співробітників (допомога у разі втрати чи пошкодженні житла, поранення працівників, загибелі членів їхніх родин) 185 млн грн.) та інші [1; 2].

Війна значно вплинула на психоемоційний стан працівників українських підприємств та організацій, про що свідчать дані Міжнародної дослідницької компанії 4Service Group: понад половина персоналу українських компаній відчуває емоційні коливання, більше або близько третини – постійне хвилювання, тривогу, напругу, пригніченість [3].

Зрозуміло, що психоемоційний стан персоналу впливає на продуктивність праці, мотивацію працівників, командну взаємодію та комунікації. З огляду на це актуальним напрямом внутрішньої соціальної відповідальності організацій в Україні мають стати заходи психологічної підтримки персоналу. В цьому контексті доречним буде досвід компанії Netpeak Group, Work.ua, Intellias.

За даними дослідження «Deloitte» в Україні та Американської торговельної палати в Україні, проведеним у 2022 р., топ-менеджери компаній та HR-керівники, окрім безпеки працівників, ключовим викликом у сфері управління персоналом вважають підтримку продуктивності команд (це зазначило 56 % опитаних) [4]. У зв'язку з цим, іншим актуальним напрямом внутрішньої соціальної відповідальності підприємства може стати тімблдінг, у тім числі у формі фізичної активності, яка допомагає знімати психологічну напругу,

стабілізувати емоційний стан. Окрім того, спільна фізична активність, як стверджують психологи, формує прив'язаність, тобто, згуртовує.

Так, наприклад, в українських компаніях практикується спільні тренування (заняття йогою) та ігри у командні види спорту (так, у футбол грають в Uklon, Netreak Group та Епіцентрі, в баскетбол – в Ескулаб, у пляжний волейбол – у Preply). Іншими формами тимблдіingu, які практикують українські компанії та досвід з проведення яких варто запозичити є: спільне проходження патріотичних та інших квестів, гра у настільні ігри; спільне відвідування музеїв, театрів, мистецьких подій; проведення тимблдіingu на професійну тематику неформальною (відпочинок) частинами; командні тренінги; організація клубів за інтересами (наприклад, книжкового клубу, коли члени трудового колективу читають одну і ту ж книгу, а потім збираються для її обговорення) [5].

Список використаних джерел:

1. Відповідальні поведінка бізнесу в часи війни в Україні. Дослідження контексту. [URL:https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-10/undp-ua-zvit_vidpovidalna_povedinka_biznesu_v_chasy_viyuny_v_ukraini_ukr.pdf](https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-10/undp-ua-zvit_vidpovidalna_povedinka_biznesu_v_chasy_viyuny_v_ukraini_ukr.pdf) (дата звернення: 01.03.2024)
2. Топ-10 соціально відповідальних компаній [URL:https://farmak.ua/publication/top-10-soczialno-vidpovidalnih-kompanij/](https://farmak.ua/publication/top-10-soczialno-vidpovidalnih-kompanij/) (дата звернення: 28.02.2024)
3. Нові виклики роботодавців щодо психічного здоров'я персоналу в реаліях війни [URL:https://4service.group/ukr/wp-content/uploads/2023/05/Vyklyk2.pdf](https://4service.group/ukr/wp-content/uploads/2023/05/Vyklyk2.pdf) (дата звернення: 15.01.2024)
4. Нові виклики роботодавців щодо психічного здоров'я персоналу в реаліях війни [URL:https://4service.group/ukr/wp-content/uploads/2023/05/Vyklyk2.pdf](https://4service.group/ukr/wp-content/uploads/2023/05/Vyklyk2.pdf) (дата звернення: 15.01.2024)

URL:<https://uifuture.org/publications/emoczijno-psyhologichnyj-stan-ukrayincziv%EF%BF%BC/> (дата звернення: 01.03.2024)

Плотка Любов,
*доктор філософії, асистент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Формування нових суспільних відносин передбачає руйнування старих соціальних інститутів і установ, які є основними носіями попередніх суспільних відносин. У суспільстві існує цілий комплекс соціальних інститутів, взаємодія яких забезпечує управління, організацію й регулювання суспільних відносин. Соціальні інститути у демократичних суспільствах діють на засадах сталої системи суспільних цінностей, що часто закріплюється в конституціях. В останніх визначаються повноваження основних інститутів політичної системи суспільства, установ соціального контролю й управління. Діяльність держави як інституту політичної влади законодавчо спрямовується на вирішення політичних, соціально-економічних і гуманітарних питань розвитку й удосконалення суспільного життя.

З одного боку, інститути створюються людьми, які самі творять свою історію, тобто інститути є артефактами, результатами людської поведінки. З іншого боку, інститути є обмеженнями, які накладаються на взаємодії («силові лінії»). Вони виражають собою стихійно знайдені у результаті дій агентів ефективні соціальні практики, закріплені і легітимізовані [14].

Існує загальне розуміння інститутів, характерне для більшості дослідників. Інститути – це правила, механізми, що забезпечують їх виконання, і норми поведінки, які структурують взаємодії між людьми, що повторюються. Безперечно, державна політика у соціальній сфері безпосередньо враховує

соціальну активність великої кількості громадських інститутів, перебуваючи з ними у різних відносинах взаємозумовленості. Кінцевий результат державної політики у соціальній сфері досягається завдяки діяльності не тільки держави та її інститутів, а й інших суб'єктів, які здійснюють власну соціальну політику, що тією чи іншою мірою збігається з державною у межах існуючого законодавства.

Суспільні відносини прямо чи опосередковано впливають на стан і можливість розвитку різних соціальних спільнот, тому на стадії формування державної політики у соціальній сфері необхідно враховувати:

- пріоритетне значення проблем соціальної захищеності населення в умовах ринку;

- істотне підвищення ролі порівняно з радянським періодом особистого трудового вкладу у задоволенні матеріальних, побутових та соціально-культурних потреб населення;

- формування все більшого попиту на соціальне партнерство у масштабі всієї країни; зростання значення координації дій державного центру, регіонів і місцевого самоврядування, спрямованих на соціальний розвиток.

Інституційне забезпечення є важливим аспектом реалізації державної політики у соціальній сфері, оскільки з одного боку воно пов'язано із формуванням стратегії соціального розвитку держави відповідно до її потреб, а з іншого – з реалізацією цих інтересів. До основних складових соціальної інституції відносять: соціальні інститути, державні установи та організації, громадські організації, політичні партії, об'єднання громадян та інші суб'єкти державної політики у соціальній сфері.

Соціальні інститути утворюються на основі соціальних зв'язків, взаємодії та відносин конкретних осіб, соціальних груп або спільнот. До складу і соціальних інститутів, які беруть участь у формуванні та реалізації державної політики входять: інститут розподілу та перерозподілу суспільного продукту, інститут зайнятості та охорони праці, інститут соціальної сфери суспільства; інститут демографії; інститут соціального захисту населення; інститут соціології та інститут гармонізації соціально-економічних інтересів.

Головні пріоритетні цілі суб'єктів державної політики у соціальній сфері для покращення якості життя населення:

- формування у населення навичок емоційної стійкості та здорового способу життя;
- зростання ступеня загальної культури та освіченості населення;
- зниження рівня адміністративних бар'єрів для підприємців та фахівців інноваційної спрямованості .

З метою покращення соціально-економічного стану регіонів слід підвищувати інвестиційну активність. Для залучення інвестицій потрібне створення в країні та її регіонах сприятливого інвестиційного клімату. Зусилля держави, яка має відіграти першорядну роль у цьому процесі, полягають у здійсненні цілої низки стимулюючих заходів економічного, політичного та соціального характеру. В останні роки одним із завдань соціально-економічного розвитку є підвищення ролі регіонів. Від того, наскільки ефективно функціонують органи влади на місцях, значною мірою залежить соціальний стан населення, рівень довіри до держави та її інститутів.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ. 2011. Т. 1 : 748 с.
2. Land Kenneth C. (1975). Theories, models and indicators of social change. *International social science journal*. 27:7. 37.
3. Orlova, N., Burmaka, T., Nepomnyashchyu, O., Melnykovych, O., Medvedchuk, O., & Lahunova, I (35th IBIMA). (2020). Social Investment as a Tool of Corporate Social Responsibility Realization in Europe. *International Business Information Management Conference, Seville, Spain 1-2 April, 2020*. pp. 10151-10161. ISBN: 978-0-9998551-4-0. URL: <https://ibima.org/accepted-paper/social-investment-as-a-tool-of-corporate-social-responsibility-realization-in-europe/>.

Поломаний Богдан,
*здобувач вищої освіти,
магістр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Блага Н.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ

На сучасному етапі розвитку нашої країни оптимізація системи мотивації персоналу стає ключовим фактором зростання компанії та підтримання її фінансово-економічної стабільності. Успішне функціонування будь-якого підприємства залежить від продуктивності його працівників. В умовах зростаючої конкуренції та змін на ринку, розуміння та використання різноманітних методів мотивації є ключовими для забезпечення успіху підприємства.

Мотивація людей до праці є постійною проблемою, яка змінюється залежно від розвитку виробництва, соціальних умов та культурних норм. Для досягнення успіху в управлінських завданнях важливо активно залучати та зацікавлювати робочу силу [1].

Мотивація працівників сприяє підвищенню їхньої ефективності та залученню досягнення поставлених цілей. Спонування працівників до досягнення кращих результатів та високої продуктивності є основною метою будь-якої системи мотивації. Це може бути досягнуто шляхом надання стимулів у вигляді фінансових премій, підвищення заробітної плати, а також заохоченням у вигляді похвальних слів і визнання досягнень.

У сучасних умовах задоволення різноманітних потреб і прагнень працівників обумовлює застосування різних мотиваційних стратегій. Ці

стратегії можна розділити на три основні групи: економічні стимули, які включають прямі грошові винагороди, такі як заробітна плата в режимі реального часу, погодинна оплата праці, премії, пов'язані з раціоналізаторською діяльністю, схеми участі в прибутках, відшкодування витрат на навчання та заохочення за ефективно використання робочого часу; непрямі економічні стимули, що включають пільги на харчування, привілеї за вислугу років, а також забезпечення житлом або транспортом; негрошові стимули, включаючи можливості професійного розвитку, гнучкий графік роботи, гарантії збереження робочих місць, програми з підвищення кваліфікації, перспективи кар'єрного росту і залучення до процесів прийняття рішень [3].

Для ефективного управління персоналом необхідно розуміти, що кожен працівник має свої унікальні мотиви та потреби, і їх задоволення може сприяти збільшенню продуктивності. Також важливо створювати стимули, які б відповідали цілям організації та викликали бажання працювати на досягнення спільних результатів.

Ефективне управління потребує інтеграції різноманітних мотиваційних стратегій для досягнення успіху, а не лише концентрації на ключових факторах. Соціологи використовують опитування, щоб з'ясувати значущість роботи для працівників у контексті різних мотиваційних стимулів. На основі цієї значущості виділяють відповідні методи мотивації.

Ефективна система мотивації персоналу в компанії повинна відповідати кільком основним вимогам:

- компенсація повинна визначатися на основі неупередженої оцінки результатів роботи співробітника для забезпечення об'єктивності;
- працівники повинні чітко розуміти, на яку винагороду вони можуть розраховувати залежно від результатів своєї роботи, щоб забезпечити передбачуваність;
- винагорода має відповідати внеску кожного працівника, враховуючи його досвід, кваліфікацію та колективні зусилля.

Щоб сприяти формуванню почуття справедливості та рівності серед усіх працівників, правила визначення компенсації повинні бути прозорими та

справедливими в організації [4]. Таким чином, недотримання цих вимог може призвести до нестабільності в колективі, що суттєво вплине на продуктивність компанії. Тому вкрай важливо мати чіткий механізм визначення винагороди за результатами діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Н. В. Інвестиції та економічна безпека підприємства. The actual problems of regional economy development. 2020. Т. 1, № 16. С. 94–101. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.1.16.94-101> (дата звернення: 03.03.2024);
2. Жесан А. В., Левченко А. О. Організація нормування праці на підприємстві та її удосконалення : thesis. 2016. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/4098> (дата звернення: 03.03.2024);
3. Кобелєва Т. О. Комплаєнс-безпека підприємства : thesis. 2020. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/48048> (дата звернення: 03.03.2024);
4. Daudova G., Kovalchuk V., Kurnosov O. Стратегічний менеджмент як інструмент підвищення управління фінансами в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2019. № 2(56). С. 65–73. URL: <https://doi.org/10.34213/ap.19.02.08> (дата звернення: 03.03.2024).

Приходько Вадим,
*здобувач вищої освіти, спеціальність
073 Менеджмент
Кафедра управлінських технологій
Університет економіки та права «КРОК»*

ЕКОНОМІКА ВСТОЯЛА. АГРЕСОР ЗА РІК ВІЙНИ НЕ ЗМІГ ЗАЛИШИТИ УКРАЇНУ БЕЗ ПАЛИВА, БЕЗ БАНКІВ, ЕЛЕКТРИКИ, ЇЖІ І БЕЗ ЕКСПОРТУ

Вбомбити Україну в кам'яний вік – це гасло путінської диктатури залишилося фантазією – як і взяття Києва. Завдяки ЗСУ, громадянському

суспільству та бізнесу Україна зберігає один із головних параметрів нормальності – економіку, що працює.

Шість-дев'ять годин в середньому потрібно було простояти у черзі на АЗК у великому місті, щоб заправити в автомобіль 15 чи 20 літрами палива у травні минулого року. Однак, вже за декілька місяців черги зникли, немає їх і дотепер.

Після перших масштабних обстрілів енергетичної інфраструктури у жовтні, українці скуповували ліхтарики, газові горілки, термобілизну, їжу швидкого приготування і генератори в очікуванні тотального блекауту. Та цього не сталось. Україна пережила найскладнішу зиму в своїй історії з теплом, водою та періодичними відключеннями світла, яких вже немає у Києві декілька тижнів.

Фінансова система стояла, незважаючи на підвищений попит на готівку, та постійні обстріли. Асортимент продуктів харчування вже повернувся на довоєнний рівень, аграрії продовжують вирощувати зерно та олійні. А деякі галузі, як от ІТ, взагалі не втратили позицій, зокрема в експорті, за рік війни.

Як країні та бізнесу вдалось протриматися рік війни попри всі старання окупантів повернути нас в доіндустріальну епоху – було детально проаналізовано та зібрані основні фактори з подальших вектором руху економіки.

Перш за все варто зазначити що сам Укренерго не прогнозує дефіциту потужності найближчими днями. Вони бачать спроможність енергосистеми покрити споживання наявним виробництвом електроенергії електростанціями. Єдине, що може перешкодити виконанню цього прогнозу — нові масовані ракетні обстріли.

Всю зиму українські енергетики боролися за те, щоб Україна була зі світлом попри постійні російські обстріли. Ракети руйнували електростанції, лінії електропередач, великі та малі розподільчі вузли тощо. Наприкінці осені здавалося, що тривалі блекауту і каскад комунальних катастроф є неминучими. Один блекаут таки відбувся — 23 листопада після масованої ракетної атаки практично вся територія країни поринула у темряву на 3–4 доби. Ситуацію офіційно назвали системною аварією.

Але найгіршого сценарію вдалося уникнути. Після листопаду інших тривалих відключень не було зафіксовано. Навіть після масованих обстрілів та заяв великих гравців про руйнування енергетичного обладнання, у грудні-лютому постачання електроенергії майже всюди відбувалося за графіками. Найскладніша ситуація з дефіцитом електроенергії була в Одеській області. Проте і там її вдалося вирішити.

Скоріш за все в Україну все ж приїхало енергетичне обладнання, яке енергетичні компанії почали замовляти ще влітку минулого року. Також відомо про великі обсяги технічної допомоги від країн-партнерів. Тож зараз відновлення енергосистеми відбувається швидшими темпами ніж руйнування. При цьому враховуються сучасні вимоги до створення розподіленої генерації.

Як наслідок, невдовзі у Київській області вперше за цей рік дозволили включити вуличне освітлення.

Весною минулого року Україна втратила практично всі звичні джерела бензину та дизельного пального. Постачання з Росії та Білорусі, які займали більше 50% ринку, зупинилися. Ракетними обстрілами було зруйновано нафтопереробні заводи та найбільші нафтобази, де зберігалися запаси. На багатьох АЗС світлі нафтопродукти повністю зникли, а там де були залишки, ціни вирости в рази. Найбільші мережі ввели ліміти на продаж палива в одні руки, а черги розтягувалися на години.

Ближче до квітня 2022 року перший шок пройшов, але все більше кристалізувалась нестача пального. На цю тему був знятий навіть документальний фільм «Паливний фронт», в якому розповідають, як відбувалася переорієнтація ринку зі східного напрямку на західне.

У квітні минулого року з території виставкової компанії Агротек-Інвест в окупованій частині Запорізької області вивезли техніку John Deere — три нові комбайни, трактор, три сівалки загальною вартістю 1,5 млн євро, а також 20 тонн фірмових мастил. За інформацією Центру журналістських розслідувань, техніка опинилась у Чечні, у селищі Закан-Юрт, що неподалік від Грозного. Це рідне село глави уряду Чечні Мусліма Хучієва та його брата Тамерлана Хучієва, який

очолює адміністрацію району. Брати працюють із фондом імені батька Рамзана Кадирова — Ахмата.

З моменту повномасштабної російської агресії російські окупаційні війська крали не тільки техніку, але й мільйони тонн українського зерна на суму близько \$530 млн, встановили журналісти Associated Press та PBS. Однак попри це, аграрії продовжували працювати. Фото, як українські фермери збирають урожай на полях, що горять після обстрілу, облетіли увесь світ. Незважаючи на війну і масу складнощів, все не так погано, каже голова Української зернової асоціації Микола Горбачов.

За його словами, внутрішнє споживання зернових та олійних культур в Україні не перевищує 28 млн т. Для порівняння: минулого року в країні, попри воєнні дії, зібрали 72 млн т продукції. Проте немає жодних побоювань з приводу нестачі продовольства. Запаси в Україні покривають споживання на кілька років. Навіть за найпесимістичнішими прогнозами, цього року аграрії зберуть 60–65 млн т зернових та олійних.

Україна займає близько 10% у загальносвітовому експорті зерна. І, незважаючи на блокування російськими окупантами роботи українських портів у Чорному та Азовському морях, поставки продукції за кордон не зупинялися. Крім зернового коридору, зростає експорт альтернативними шляхами. Наприклад, якщо до війни через залізничний перехід Вадул-Сірет у Чернівецькій області до Румунії відправляли один состав, а це півтори тисячі тонн продукції на місяць, то зараз здатні пропускати по 12 таких составів на день.

Дунайські порти, а це Усть-Дунайський, Ізмаїл та Рені, здатні вантажити по 1,5 млн т зернових та олійних на місяць. Рік тому їхня сумарна пропускна здатність не перевищувала 500 тис. т на місяць. Міністерство інфраструктури вже відрпортувало про те, що збільшено глибину гірла Швидке, — заходу до портів Дунаю з української сторони, з 3,9 до 6,5 метрів. Це збільшить пропускну спроможність портів.

Зараз Міністерство інфраструктури працює над створенням якірної стоянки, такої, яка раніше у нас була в Очакові. Це дозволить компаніям

вантажитися на рейді. І завдяки цим крокам з цих трьох портів можна буде відвантажувати не 1,5 млн т на місяць, а вдвічі більше.

Аграрії здатні були експортувати рекордні поставки у 2019 році: при виробництві у 98 млн т, аграрії вивезли 63 млн т зернових та олійних. У передвоєнний 2021 рік в Україні зібрали 106 млн т, що на 8 млн т більше порівняно з двома роками раніше. Однак експортувати рекордний врожай не вдалось — у 2022-му вдалось відвантажити лише 53,5 млн т через військові проблеми з логістикою. Виростивши врожай на 8 млн т більше, експортували на 9,5 млн т менше. Таким чином ці 17,5 млн т, які не вдалося вивезти, залишилися в Україні. Цього року, за прогнозами Української зернової асоціації, на експорт планується відправити не менше 50 млн т зерна.

У березні, за кілька днів після масштабного російського вторгнення, полиці магазинів по всій країні спорожніли. Звичайні продукти — м'ясо, молочка, яйця, консерви — стали дефіцитом. Асортимент круп та макаронів скоротився до одного найменування — усе через паніку, проблеми з логістикою та прильоти у деякі виробництва. Наприклад, на початку березня окупаційні війська обстріляли завод Соса-Сола у Великій Димерці, що під Києвом. Однак вже за два місяці підприємство відновило свою роботу. У Чорнобаївці, що під Херсоном, знищена найбільша в Україні птахофабрика компанії Ukrlandfarming. Не працює завод Sandora у Миколаївській області. У Соледарі спалений завод Артемсолі, через що спостерігався перманентний дефіцит цієї продукції, а у Бахмуті — завод шампанських вин. Однак залишити українців без продуктів харчування окупантам не вдалось.

На першому етапі торгіві мережі компенсували втрати за рахунок імпорту — у середині березня уряд скасував мита та ПДВ на імпорт продуктів харчування. На полицях магазинів почали з'являтися чіпси та кондитерські вироби із Великобританії, консерви, соки та побутова хімія із Польщі, пиво зі Словаччини. Перелік постачальників розширювався. За перші кілька тижнів війни Метро підписали понад 250 нових контрактів з українськими постачальниками, серед яких багато відносно невеликих регіональних виробників.

За пів року ситуація вирівнялась: великі компанії поновили виробництво. Великі міжнародні компанії розпочали імпортувати в Україну продукцію, яку вони не можуть виробляти всередині країни.

Фінансова система України попри повномасштабну війну росії проти України працює як годинник.

В кінці листопада депутат держдуми РФ, генерал-лейтенант російської армії Андрій Гурульов заявляв, що ціллю терористичних ракетних атак Росії, крім енергетики, мають стати й українські банки.

Та плани агресора так і залишилися на рівні «Київ за три дні».

За даними Нацбанку України, за січень 2023 року українські банки отримали 14,7 млрд грн чистого прибутку, що у 2,1 раза більше, ніж за аналогічний період минулого року — 7,1 млрд грн. І це після 11 місяців війни.

Доходи банків зросли на 55% порівняно з результатом січня минулого року — 38,7 млрд грн. Водночас витрати зросли на 35% — до 24 млрд грн.

На 1 січня із 67 банків 46 отримали чистий прибуток 45,6 млрд грн, що перекрило збитки 21 банку на загальну суму 20,8 млрд грн. 5 найприбутковіших банків сформували 89% усього прибутку системи. Найбільший в Україні державний ПриватБанк завершив 2022 рік з чистим прибутком 30,25 млрд грн, що більше, ніж загальний прибуток всієї системи.

За 2022 рік українські банки отримали 24,7 млрд грн чистого прибутку, що втричі менше, ніж за 2021 рік.

Падіння прибутковості банківської системи стало вимушене та значне збільшення відрахувань до резервів через фактичні та прогнозовані збитки від війни. Ці відрахування під резерви за кредитами за рік сягнули 107,1 млрд грн, плюс ще 11,7 млрд грн було сформовано під інші активи та ризики.

Варто відмітити, що довіру до системи забезпечили рішення влади гаранувати 100% депозитів, встановлення фіксованого курсу гривні, обмеження по виводу коштів за кордоном. А також пом'якшення з боку НБУ вимог до капіталу та кредитних портфелів банків.

Також варто зазначити, що на макрорівні банківська система змогла вистояти завдяки великій ліквідності. На відміну від 2014 року, біля банків не

вишикувалися черги вкладників. Банки проводили платежі, бо мали гроші. Тобто це робота попередніх років із підготовки до кризи. Просто тоді думалося, що криза буде фінансовою.

На рівні конкретних банків, відділень та працівників — самовіддана їх робота. Банки функціонували, транзакції не зупинялися, кожен посприяв цьому на своєму місці. Велика робота була зроблена із перенесення сервісів банків у хмару, фізично за територію України, де по ним не можуть влучити російські ракети.

Що стосується ІТ – вона стала єдиною галуззю, яка не знизилася обертів під час великої війни. У 2022 році експорт ІТ-послуг сягнув рекордні \$7,34 млрд, повідомила Інтернет асоціація України з посиланням на дані Нацбанку. Це — на 5,8% або на \$400 млн більше, ніж рік тому.

Як це вдалося? Спрацювали кілька факторів. По-перше, зіграли роль два спокійних довоєнних місяці. По-друге, завдяки ковіду всі звикли до віддаленої роботи. Українці навчилися працювати в будь-якому місці, за будь-яких умов. По-третє, замовники українських ІТ-послуг знаходяться за кордоном, а світові ринки не сильно відреагували на російський наступ. Головним для приблизно 4000 компаній, які працюють в Україні, було релокувати айтивців у безпечні міста — на захід країни або за кордон.

Є ще одна причина: багато компаній минулого року завершували проекти, які розпочали ще задовго до початку нападу росіян. Залучати нових клієнтів вдається не всім.

«Дуже важко завести замовлення в Україну через безпекові і економічні ризики», — розповідав у лютому на форумі Dragon Capital засновник SoftServe Тарас Кицмей. Через це компанії з великими українськими офісами тепер більше вкладаються у розвиток нових локацій — у країнах Центральної Європи або навіть в екзотичній Південній Америці.

Ще один наслідок: ринок працівника в Україні змінився на ринок роботодавця. Але кваліфіковані спеціалісти цього не відчули, зазначає Кицмей. Рівень зарплат по галузі не зменшився.

Скільки триватиме війна — ніхто не готовий прогнозувати. Однак бізнес, схоже, вже адаптувався до нових викликів.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. (2023). Звіт за 6 місяців 2023 рік. [Електронний ресурс] <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2023-roku>
2. Reuters. (2023). "Глобальні фінансові новини та аналіз." [Електронний ресурс] <https://www.reuters.com/>
3. Господарська палата України. (2023). "Бізнес-клімат та інвестиційний потенціал в Україні: аналіз та прогноз." [Електронний ресурс]. Доступно: [<https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1128b5d1-4d76-4115-b21b-cb5c7bcf7d95&title=DoingBusiness2019>]
4. Українська асоціація банків. (2023). "Аналіз розвитку та викликів банківської системи в Україні." [Електронний ресурс]. Доступно: [<https://www.unian.ua/economics/finance/viyna-v-ukrajini-yak-zminilas-robota-bankivskoji-sistemi-11964504.html>]
5. Фінансовий стабілізаційний фонд. (2023). "Макроекономічні чинники впливу на фінансовий ринок та банківську сферу." [Електронний ресурс]. Доступно: [<https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/28/658645/>]
6. Міжнародний валютний фонд. (2023). "Стан та перспективи економічного розвитку України в контексті глобальних фінансових тенденцій." [Електронний ресурс]. Доступно: [<https://suspilne.media/2067-miznarodnij-valutnij-fond-mvf-finansova-abetka/>]
7. Інформаційно-аналітичні портали економічних новин та досліджень, такі як "Економічна правда", "Ліга.net", "Українська преса".

8. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. (2023). "Оцінка ринкової кон'юнктури та прогнози розвитку економіки в Україні." [Електронний ресурс]. Доступно: [<http://www.ier.com.ua/ua>]

Сабадиш Юрій,
*здобувач вищої освіти,
магістр, спеціальність 073
Центру післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання
Львівського державного університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Шевченко Н.В.,
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ФАКТОРИ, ЩО ВПРИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Конкурентоспроможність підприємства являє собою індикатор, який характеризує здатність підприємства займати лідируючі позиції на ринку, реалізовувати якісну продукції чи послуги, забезпечувати постійний рівень прибутковості. Конкурентоспроможність – це здатність підприємства швидко адаптуватися під зміни тенденцій ринку і споживачів, використовувати нові ідеї та інновацій в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності.

Сьогодні вітчизняні підприємства стикаються із значною кількістю негативних факторів, що впливають як на рівень конкурентоспроможності підприємств, так і на загальний фінансовий стан. В загальному негативні фактори можна поділити на: фактори зовнішнього середовища та фактори внутрішнього середовища.

До факторів зовнішнього середовища, на нашу думку, доцільно віднести:

- рівень конкуренції на ринку, наявність сильних конкурентів;
- державна політика у сфері економічного розвитку підприємств, галузей економіки, фінансових відносин;
- рівень законодавчого регулювання конкурентних позицій суб'єктів господарювання, антимонопольної діяльності;
- економічна та політична ситуація в країні;
- війна, воєнний стан та постійні обстріли країною агресором;
- рівень розвитку господарств, підприємств у сфері надання послуг та виробництва товарів в країні;
- наявність програм державної підтримки підприємства, установ, організацій, фірм, спілок тощо;
- рівень техніки та технологій;
- рівень податкової політики;
- інноваційна та інвестиційна політика держави;
- рівень міжнародної співпраці держави з іншими країнами, установами, організаціями.

Фактори зовнішнього середовища не залежать від діяльності підприємства, мають значний вплив як на діяльність і фінансовий стан, так і можуть негативно вплинути на діяльність галузі загалом.

До внутрішніх факторів можна віднести:

- стратегія функціонування та розвитку підприємства у своїй галузі;
- всебічний аналіз потреб ринку та споживачів;
- якість вироблених товарів або наданих послуг, асортимент;
- цінова політика підприємства;
- рівень управління та комунікації на підприємстві;
- рівень технологічного оснащення підприємства та рівень впровадження НТП;
- рівень кадрового потенціалу;
- ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства;

- наявність стратегії національної та міжнародної стратегії співпраці з партнерами, організаціями, державними установами;
- рівень самофінансування та самооновлення підприємства.

Зовнішні та внутрішні фактори є взаємозалежними. Підприємства надають великого значення аналізу своїх сильних і слабких сторін для оцінювання реальних можливостей у конкурентній боротьбі й розробленні заходів і коштів, за рахунок яких фірма могла б підвищити конкурентоспроможність і забезпечити свій успіх. Можна зробити висновок, що внутрішні і зовнішні чинники є основними факторами для формування успішної роботи підприємства. Якщо на зовнішні чинники вплинути досить важко і неможливо щось змінити у глобальному сенсі то внутрішні фактори залежать лише від керівництва. Підприємець має ретельно проаналізувати кожен з факторів та віднайти максимально зручні та вигідні умови [1].

Список використаних джерел:

1. Кошельок Г.В., Царьов О.С. Фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємства, 2019. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/213.pdf>
2. Литвинюк О.П. Основні чинники впливу на конкурентоспроможність підприємств хлібопекарської галузі. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Економічні науки. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2015. № 2 (18). С. 56 – 63.
3. Шевченко Н. В., Мельник С. І. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 224 с.

Свирид Марія,
*здобувачка вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:

Горбан І.М.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ У ЗАПОБІГАННІ УХИЛЕННЮ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах розвиток економіки та глобалізація фінансової системи призвели до значного зростання ризику економічної злочинності, що створює численні проблеми та загрози фінансовій безпеці держави. Одним із таких ризиків є ухилення від сплати податків суб'єктами господарювання, оскільки така «діяльність» негативно впливає на економічний розвиток держави, особливо під час воєнного стану та окупації частини нашої території. Як наслідок цієї ситуації бізнес не бажає сплачувати податки, що спричиняє фінансову кризу в країні та створює прогалини в наповненні дохідної частини державного бюджету через труднощі для національної системи оподаткування.

Для підтримки економічної стійкості та розвитку країни надзвичайно важливо, щоб податкові органи України запобігали ухиленню від сплати податків.

Функції податків, як важливого інструмента в господарському житті, включають суспільне призначення, а саме розподіл і перерозподіл доходів. Податки виконують головну функцію розподілу доходів у суспільстві і є інструментом для перерозподілу багатства серед різних верств населення [2].



Рис.1. Роль податкових органів у запобіганні ухиленню від сплати податків

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Важливо розуміти, що податки є основним джерелом фінансування армії, підтримки військових операцій і захисту національної безпеки. Національна оборона, закупівля військової техніки, підготовка солдатів та інші життєво важливі потреби збройних сил України зазнають дефіциту, якщо громадяни не сплачуватимуть податки.

Щоб запобігти ухиленню від сплати податків під час воєнного стану, необхідно посилити контроль податкових органів, запровадити жорсткіші покарання за порушення податкового законодавства та просувати ідею про те, наскільки важливо сплачувати податкові платежі швидко та чесно під час конфлікту.

Отже, для підтримки економічної стійкості та фінансової безпеки держави, особливо під час воєнного стану, боротьба з ухиленням від сплати податків має бути одним із пріоритетних напрямків державної податкової політики.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Васильців Т.Г., Мульська О.П., Василечко Н.В. Стратегічні пріоритети державної політики протидії ухиленню від сплати податків з використанням офшорних юрисдикцій. *Регіональна економіка*. 2020. №1. 113-122 с.
3. Єніна А.О. Аналіз причин, що впливають на ухилення від сплати податків. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. 119-125 с.
4. Кузь В.І. Податкова система: навч. посіб. Чернівці: 2022. 240 с.

Сало Іван,
*здобувач вищої освіти,
магістр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Пушак Я. Я.,
*д.е.н., професор,
професор кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Війна формує критично дестабілізуючі впливи на соціально-економічний розвиток та безпеку будь-якої країни. З огляду на те, що наша держава зазнала військової агресії, яку можна порівняти з аналогічною періоду Другої світової війни, розгляд цієї теми є актуальним та важливим, повсталі пов'язані ризики та загрози вимагають нагального вирішення. Війна спричиняє негативний вплив не лише безпосередньо на громадян, але й економічне становище в країні, а також

на соціально-економічний розвиток та безпеку України. До ключових аспектів впливу військової агресії на Україну доцільно віднести:

1. Руйнування інфраструктури: військові дії призводять до руйнування інфраструктури, включаючи дороги, мости, школи та медичні заклади тощо, що створює загрозу для економічного розвитку та безпеки населення країни.

«Станом на 1 вересня 2023 року загальна сума задокументованих збитків, завданих росією інфраструктурі України, зросла до 151,2 млрд дол. США» [0].

На початок осені 2023 року у загальному обсязі прямих збитків найбільшою часткою залишаються втрати житлового фонду – 55,9 млрд дол. США. «В цілому знищено або пошкоджено внаслідок військових дій 167,2 тис. об'єктів житлового фонду, з яких 19,1 тис. – багатоквартирні будинки, 147,8 тис. – приватні будинки; 0,35 тис. – гуртожитки» [0].

Сфери інфраструктури та промисловості за сумою збитків, на другому та третьому місці, «де втрати підприємств – 36,6 та 11,4 млрд дол. США відповідно» [0]. Від початку бойових дій в Україні були пошкоджені 18 аеропортів і цивільних аеродромів, 344 мости та мостові переходи, більше ніж 25 тис. км автотранспортних доріг державного та місцевого значення й комунальних сполучень. Втрати промисловості та підприємств нараховують близько 426 великих і середніх приватних підприємств та державних компаній.

У сфері освіти внаслідок війни на початок вересня 2023 року за даними Київської школи економіки «зафіксовано завданих збитків на 10,1 млрд дол. США» [0]. Порівняно із червнем минулого року ця сума збільшилась на понад 400 млн дол. США. Загальна кількість пошкоджених та зруйнованих об'єктів освіти сягає понад 3,5 тисячі, серед яких - понад 1,7 тисяч закладів середньої освіти, понад тисяча - дошкільної, 586 - вищої освіти.

Також величезних збитків зазнала й сфера охорони здоров'я, де станом «на 1 вересня 2023 року втрати оцінюються у 2,9 млрд. дол. США» [0]. Загалом внаслідок війни зруйновано або пошкоджено 1223 медичні заклади, з яких 384 лікарні та 352 амбулаторії.

2. Втрати людських ресурсів: війна призводить до втрат людських життів та отримання травм, що має серйозний вплив на робочу силу країни.

Також багато людей стали емігрантами у зв'язку з війною. У вересні Укрінформ із посиланням на управління Верховного комісара ООН з прав людини повідомляв, «що з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україні загинула щонайменше 9701 цивільна людина, поранені 17748 цивільних осіб»[0]. Данні щодо втрат військових засекречені. Також частина людей за кордоном: у відповідь на запит Громадянської мережі ОПОРА, МЗС повідомило, що станом на 21 червня 2023 року за кордоном перебували приблизно 8 млн 177 тис. громадян України.

3. Економічні збитки: військові конфлікти спричиняють ланцюгові економічні втрати, які пов'язані із зниженням виробництва, порушенням логістики, відшкодуванням матеріальних збитків та збільшенням витрат на оборону. За даними Центру економічної стратегії «баланс товарів та послуг був негативним (3,7 млрд дол. США) у грудні 2023 року. Імпорт товарів (6,2 млрд дол. США) у тому ж грудні перевищував експорт товарів (3,1 млрд дол. США), а імпорт послуг (2,2 млрд дол. США) перевищував їх експорт (1,6 млрд дол. США) [0]. Приклад експорту зерна ілюструє проблеми з логістикою. Перед повномасштабним вторгненням експорт зерна в основному здійснювався через чорноморські порти, проте після вторгнення спосіб перевезення зазнав суттєвих обмежень, але тенденція постійно покращується завдяки зерновій угоді та успіхам збройних сил у Чорному морі.

4. Соціальне напруження: війна призводить до збільшення соціального напруження та конфліктів у суспільстві, також викликає демографічні проблеми. Україна ще до повномасштабної війни була серед лідерів у світі за швидкістю скорочення населення, але на даний час рівень народжуваності в Україні може впасти до найнижчого у світі. «Ще до повномасштабного вторгнення на початку 2022-го року коефіцієнт народжуваності знизився до 1,2» [0]. Коли для сталого рівня населення потрібно мінімум 2,1. Крім того, війна в Україні підвищила і так високу передчасну смертність та спричинила масштабний виїзд громадян за кордон. Усі ці фактори можуть привести до того, що в найближчому майбутньому українців, що проживають на території нашої держави, буде лише близько 30 мільйонів, а не 52, як при здобутті незалежності. Війна залишає за

собою психологічні рани серед населення, найбільше серед тих, хто безпосередньо пережив воєнні події. Це може викликати посттравматичний стресовий розлад, депресію та інші психічні проблеми. Також війна може призвести до втрати доступу до освіти та культурних цінностей через руйнування шкіл, бібліотек, музеїв та інших закладів.

Проте тут присутній і позитивний вплив, активізувався розвиток української культури. Стрімко збільшились кількість українських авторів та обсяги вітчизняного контенту. А також доцільно відзначити появу феномену українського волонтерства.

Руйнування інфраструктури, втрати людських ресурсів та економічні збитки створюють серйозні перешкоди для стабільності та розвитку країни. Проте, українська спільнота знаходить нові шляхи для вирішення проблем, військові інновації, ріст вітчизняного контенту, ініціативних дій та волонтерства. Це свідчить про силу та стійкість українського суспільства в умовах складних випробувань.

Список використаних джерел:

1. Київська школа економіки. Загальна сума прямих збитків завдана інфраструктурі України через війну. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/>

2. Громадянська мережа ОПОРА. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>

3. Самойлюк М., Економіка під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>

Сиваківський Ярослав,
*здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
факультет менеджменту та маркетингу
Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

**Науковий керівник:
Шендерівська Л. П.,
к.е.н., доцент,**

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В сучасному світі, де конкуренція стає все більшою, підприємства шукають інноваційні способи підвищення своєї продуктивності та ефективності. Однією з найбільш обіцяючих технологій, яка надає величезний потенціал для розвитку, є штучний інтелект (ШІ). Розглянемо перспективи його застосування підприємствами та визначимо виклики, які можуть супроводжувати цей шлях інновацій.

Штучний інтелект – це галузь комп'ютерних наук, яка займається створенням систем, програм та технологій, здатних виконувати завдання, які традиційно вимагають інтелекту людини. Основна ідея полягає в тому, щоб надати комп'ютерам здатність самостійно вчитися, адаптуватися до нових ситуацій, розуміти та аналізувати дані, робити висновки і приймати рішення [1].

Штучний інтелект включає в себе різні підгалузі, включаючи машинне навчання, обробку природної мови, комп'ютерне зорове сприйняття, робототехніку та інші. Основна мета полягає в створенні інтелектуальних систем, які можуть розв'язувати завдання в реальному часі, аналізувати складні дані та навіть підвищувати свою продуктивність з часом [2].

Основні характеристики та напрями розвитку штучного інтелекту включають [2]:

- машинне навчання: системи навчаються на основі даних, без явного програмування. Алгоритми виявляють закономірності та патерни у великих обсягах інформації;

- нейронні мережі: моделюють структуру та функції людського мозку, використовуючи нейрони для обробки інформації;

- обробка природної мови: дозволяє комп'ютерам розуміти, інтерпретувати та взаємодіяти з людьми за допомогою природної мови;

- комп'ютерне зорове сприйняття: використовується для розпізнавання об'єктів, людей, сцен та інших візуальних елементів;
- робототехніка: включає в себе створення фізичних агентів, здатних взаємодіяти з оточуючим середовищем та виконувати завдання.

Штучний інтелект відіграє важливу роль у системі підтримки прийняття управлінських рішень, оскільки здатний до обробки великого обсягу інформації. Методи машинного навчання дозволять автоматизувати процеси збору та аналізу даних, що призведе до збільшення точності та швидкості прийняття рішень. Перспективою є здатність нейромереж до прогнозування. Алгоритми, побудовані на основі інтелектуального аналізу даних, дозволять підприємствам робити точні прогнози ринкових тенденцій, попиту та інших факторів, що допоможе у більш точному плануванні стратегій.

Однак із застосуванням штучного інтелекту пов'язані не тільки переваги, а й виклики. Зокрема, питання етики та конфіденційності даних виходять на передній план. Збір та обробка великих обсягів особистої інформації може викликати сумніви серед користувачів та суспільства. Підприємства повинні бути готові до розробки етичних стандартів та впровадження заходів забезпечення конфіденційності, щоб зберегти довіру споживачів.

Ще однією проблемою є потреба у персоналі, який вміє релевантно використовувати можливості нейромереж. Впровадження штучного інтелекту вимагає фахівців, здатних розробляти, впроваджувати та підтримувати ці технології. Це створює виклик для навчання та розвитку кадрів, а також адаптації управлінської культури до нових реалій.

Ключовими перевагами застосування штучного інтелекту є такі:

- використання штучного інтелекту дозволяє підприємствам вирішувати низку завдань самостійно, замість передавати їх на аутсорсинг;
- автоматизація виконання операцій за допомогою штучного інтелекту сприяє вивільненню від рутини, оптимізує структуру використання робочого часу працівників на виконання більш творчих завдань;

– обробка великих масивів даних, алгоритмізація процесів, системний підхід, постійне самонавчання штучного інтелекту сприяє поліпшенню якості товарів, робіт, послуг, підвищенню ефективності діяльності;

– більш широке використання штучного інтелекту формує нову культуру ведення бізнесу і системно змінює економіку, призводить до появи нових галузей.

У підсумку, використання штучного інтелекту розширює ринкові можливості підприємств, стимулює їх безперервний прогрес, проте цей шлях супроводжується своїми викликами. Важливо зрозуміти, що впровадження нейромереж – це не тільки вдосконалення технологічних процесів, але і створення відповідної етичної та організаційної бази. Тільки враховуючи ці аспекти, підприємства зможуть успішно використовувати потенціал штучного інтелекту для підвищення своєї конкурентоспроможності в епоху цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Що таке штучний інтелект (ШІ)? *TheTransmitted*. URL: <http://surl.li/riiux> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Смерека Є. Штучний інтелект для бізнесу: які завдання здатен вирішувати та в яких галузях допомагає. *Mind.ua*. URL: <http://surl.li/fiqcj> (дата звернення: 01.03.2024).

Oleksandr Sylkin
*Faculty of Management,
Rzeszów University of Technology,
Rzeszów, Poland,*

ANTI-CRISIS MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF ENSURING FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE

In the current period, Ukrainian enterprises operate in difficult development conditions, characterized by the influence of a significant number of negative factors, in particular, such as political, social and economic instability, military operations, increased competition from foreign producers, increased migration processes with the subsequent loss of labor potential, introduction restrictive measures on the activities of certain areas of business, etc. As a result of the acceleration of processes in the business environment, the influence of these factors entails an intensification of crisis processes in the conditions of each business entity. To stabilize the situation, it is not enough to use traditional management methods; there is a growing need for anti-crisis management, which is more effective in unstable conditions, with limited resources and a lack of practical experience in operating in most situations. Anti-crisis management is focused on survival and maintaining the viability of business entities, which is especially important today for business in the conditions of the national economy.

The efficiency of financial and economic activities and the possibility of developing a company are determined by the system of its economic security, in the structure of which financial security plays a dominant role [1-3]. The main task of this functional component, which acts as a result in relation to others, is to ensure the necessary level of protection of the financial sphere of the enterprise. The importance of timely recognition of risks and threats in order to prevent the intensification of crisis processes and avoid the appearance of signs of bankruptcy requires improving the management of the system for ensuring the financial security of enterprises. The use of anti-crisis management is designed to help achieve and maintain the required level of financial security, which is impossible without an appropriate theoretical basis, developed on the basis of the actual business conditions of Ukrainian enterprises. Foreign developments and experience gained in other socio-economic conditions are still of little use. There is a growing need for systematic monitoring of the situation, analysis and forecasting as the basis for the scientifically based development of methodological foundations for the application of anti-crisis management in the field of financial security of enterprises.

References:

1. Alazzam, F.A.F., Shakhathreh, H.J.M., Gharaibeh, Z.I.Y., Didiuk, I., Sylkin, O. Developing an information model for E-Commerce platforms: A study on modern socio-economic systems in the context of global digitalization and legal compliance. *Ingénierie des Systèmes d'Information*, Vol. 28, No. 4, 2023, pp. 969-974
2. Sylkin, O., Shtangret, A., Ogirko, O., Melnikov, A. Assessing the financial security of the engineering enterprises as preconditions of application of anti-crisis management: Practical aspect. *Business and Economic Horizons*, 2018, 14(4): 926-940
3. Bazyliuk, V., Shtangret, A., Sylkin, O., Bezpalko, I. Comparison of institutional dynamics of regional development publishing and printing activities in Ukraine: methodological and practical aspects. *Business: Theory and Practice*, 2019, 20: 116-122

Старікова Соломія,
здобувач вищої освіти,
бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Леськів Г.З.,
к.тех.н., доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Львівського державного університету
внутрішніх справ

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для ефективного функціонування в сучасних умовах, організація повинна визначити конкретні цілі, які можуть бути досягнуті шляхом послідовних дій. Ці дії слугують способом вирішення конкретних завдань і враховуються в зазначеній послідовності. При розв'язанні організаційних питань приймаються

управлінські рішення, що стосуються організаційної структури, виробничих процесів, розподілу праці, надання ресурсів і інші аспекти.

Розробка управлінських рішень охоплює різноманітні області і має широке застосування в управлінні, адмініструванні та керівництві.

Управлінські рішення завжди спрямовані на вирішення конкретних управлінських завдань, які відзначаються такими характеристиками: невизначеність, що іноді не вписується в рамкові умови; відсутність інформації щодо можливих рішень та чітких алгоритмів їх вирішення; необхідність швидкого вирішення у обмежені терміни. Процес прийняття управлінських рішень вимагає від керівників високого рівня компетентності, значної затрати часу, енергії, досвіду та відповідальності.

Загалом прийняття управлінського рішення передбачає здійснення таких основних етапів: обґрунтування проблеми, формування оцінювальних критеріїв, збір даних, обробка даних, прийняття рішення. З більшою чи меншою складністю означені етапи присутні в схемах прийняття управлінського рішення. З використанням відповідної методики оцінки конкурентоспроможності підприємства слід зважати на суб'єкт, мету та об'єкт дослідження, а також враховувати можливості суб'єкта щодо підготовки та обробки вихідної інформації [1].

При аналізі сутності та оцінці управлінського рішення важливо враховувати кілька аспектів. По-перше, рішення завжди має свої обґрунтування, яке визначає його необхідність та відповідність поставленим цілям. З іншого боку, процес ухвалення рішень в організації є складним, відповідальним та формалізованим, і вимагає від учасників професійної підготовки – хоча всі менеджери можуть приймати управлінські рішення, високий рівень ефективності досягається тими, хто володіє професійними знаннями та навичками. По-третє, процес прийняття рішень є творчим і завжди залежить від індивідуальних особливостей керівника та його особистісних якостей.

На рівні кожного конкретного підприємства класифікація усіх управлінських рішень дозволяє визначити найбільш ефективні в контексті конкретної ситуації. Проте існує безліч факторів, які ускладнюють процес

прийняття рішень, включаючи складні умови та різноманітні цілі. Структура та вимоги до рішень повинні відповідати організаційній структурі конкретного підприємства, і в цьому контексті важливо впроваджувати просту та чітку класифікацію управлінських рішень. Внаслідок еволюції економічної теорії та практики сформувалася чітка класифікація управлінських рішень.

Процес прийняття управлінських рішень представляє собою послідовність етапів та стадій, яка розпочинається з визначення проблеми. Наступні етапи включають розробку послідовності дій, їх впровадження, отримання результатів та, в разі необхідності, коригування проведених заходів, якщо досягнутий результат не відповідає встановленим завданням.

Під час формування та ухвалення конкретних управлінських рішень, відповідальна особа застосовує різноманітні методи, які активно впливають на та сприяють прийняттю оптимальних рішень, враховуючи встановлені критерії. Перебіг методів розробки та ухвалення управлінських рішень на етапах процесу представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Методи розробки та прийняття управлінських рішень

№ п/п	Етапи	Методи
1	Етапи діагностики проблеми та формулювання критеріїв	- методи ситуаційного аналізу - методи моделювання
2	Етап визначення альтернатив	- методи "мозкової атаки" - методи асоціації та аналогій - методи контрольних питань - метод "матриць відкриття" - комплексний метод стимулювання творчої діяльності
3	Етап оцінювання альтернатив	- методи багатокритеріальної оцінки - методи експертної оцінки - експертні методи - фактографічні методи - комбіновані методи
4	Етап вибору	- функціонально-вартісний аналіз - метод ланцюгових підстановок - причинно-наслідковий аналіз

Більшість методів мають широкий характер і можуть бути використані на різних етапах процесу прийняття рішень, враховуючи особливості кожної конкретної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Самоменеджмент : навчальний посібник / Г. З. Леськів, Г. Я. Левків, М. М. Бліхар, В. В. Гобела, О. П. Подра, Г. В. Коваль. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 280 с

Терещенко Владислав,

здобувач вищої освіти,

аспірант, спеціальність 051

Національного університету водного господарства та природокористування

Науковий керівник:

Ляхович О.О.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів та економічної безпеки

Національного університету водного

господарства та природокористування

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ

Транспарентність є однією з важливих умов введення ефективного бізнесу в умовах цифрової економіки. Адже інформація про фінансовий стан та результати діяльності організацій є предметом уваги різних груп користувачів. Всі учасники взаємовідносин між собою зацікавлені в тому, щоб отримувати і використовувати достовірну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цьому аспекті найбільшу зацікавленість представляє собою як фінансова, так і нефінансова звітність. Однак, поряд з цим варто відмітити, що для підприємства відкриваються як нові можливості, так і загрози. Дана проблематики вимагає розробки та впровадження у діяльність підприємств сучасних безпекоорієнтованих підходів з перспективою зміцнення фінансови-

економічних показників суб'єкта господарювання у коротко- та довгостроковій перспективі на основі принципів транспарентності.

Під забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах транспарентності слід розуміти сукупність заходів розробки і реалізації управлінських рішень щодо забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від різних загроз. Мета забезпечення фінансово-економічної безпеки не може лежати в межах категорії фінансів як таких. Адже, якщо мета фінансової діяльності держави полягає в її економічному процвітанні і безпеці, то мета механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки як особливого напрямку фінансової діяльності підприємства не може бути замкнута в площині самих фінансів і навіть фінансової системи, але повинна забезпечувати економічну безпеку і економічний добробут в цілому.

Основні елементи розкриття фінансової та нефінансової інформації про підприємство включають такі напрями: фінансовий, правовий, адміністративний, технологічний, соціальний, кадровий, екологічний та корпоративний (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні елементи транспарентності підприємства

Елемент транспарентності	Сутність елемента транспарентності
Фінансова прозорість	Актуальність, достовірність, повнота, ясність та доступність фінансової звітності.
Правова прозорість	Відкритість інформації щодо заснування підприємства, її власників, стану корпоративного управління, взаємовідносин з клієнтами, співробітниками, державними органами, дані щодо судових рішень.
Адміністративна прозорість	Відкритість документів щодо органів управління на підприємстві, відкритість процесу прийняття рішень.
Технологічна прозорість	Повідомлення щодо використання певних технологій під час виробництва продукції (надання послуг), інформація про надходження сировини, основних партнерів.
Соціальна прозорість	Повідомлення щодо програм розвитку для працівників підприємства, реалізації соціальних проектів, наявні зрозумілі принципи діяльності на засадах соціальної відповідальності.
Кадрова прозорість	Чітка регламентація роботи шляхом культивування єдності структури формалізованих вимог та норм, побудова

	системи заходів дисциплінарного характеру, що визначають рівень відповідальності, залученість працівників до прийняття рішень.
Екологічна прозорість	Показ суспільству намірів та їх реалізації, щодо дотримання екологічних норм та стандартів.
Корпоративна прозорість	Відкритість та зрозумілість етичного кодексу, культурних норм та правил поведінки всередині компанії.

**Джерело: складено автором на основі [1, 2, 3, 4].*

Якщо підприємство забезпечуватиме високий рівень транспарентності своєї діяльності, то це сприятиме підвищенню довіри до нього з боку споживачів, інвесторів, регуляторних органів, фінансових установ та інших зацікавлених сторін. У свою чергу, підвищення довіри до підприємства сприяє збереженню та залученню нових фінансових ресурсів, що покращує його фінансову безпеку. Надійність та чесність фінансової звітності підприємства та його взаємодії з іншими зацікавленими сторонами також забезпечують ефективний управлінський процес, що зменшує ризики неправомірних дій та зловживань, що підвищує рівень фінансово-економічної безпеки.

Однак, транспарентність повинна мати встановлені межі. Ці межі повинні перш за все визначати об'єм інформації, яка є необхідною для підвищення репутації підприємства та водночас, яка задовольнила б інтереси всіх зацікавлених учасників та не несла би загрозу фінансово-економічній безпеці підприємства. Саме тому розробка ефективного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах транспарентності має в повній мірі реалізувати поставлені перед ним цілі і завдання транспарентної діяльності, сприяти ефективному захисту фінансових та економічних інтересів бізнесу від різних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру.

Список використаних джерел:

1. Білоцька І. А. Транспарентність корпоративного сектору як передумова результативності бізнесу в Україні. Інвестиції: практика та досвід. № 5-6. 2020. С. 56-58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2020/10.pdf.

2. Ковальчук Н.В. Ключові принципи забезпечення транспарентності в діяльності органів місцевого самоврядування. Аспекти публічного управління. 2021. Т. 9, № 2. С. 28-34.

URL : <https://aspects.org.ua/index.php/journal/issue/archive>

3. Суровцева І.Ю. Транспарентність управлінських структур: шляхи інформаційної прозорості. Менеджер. 2016. № 1. С. 55-61.

4. Халіна, В. Ю., Сироватський, О. А. Транспарентність діяльності будівельного підприємства як детермінант довіри стейкхолдерів. Економічний простір. 2020. № 156. С.166-170. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-30>

Францен Юрій,

Здобувач за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Науковий керівник

Бондарчук Н.В.

д.держ.упр., професор,

Дніпровського державного аграрно-економічного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Актуальність реалізації механізму захисту прав і свобод людини в Україні надзвичайно висока, особливо в умовах сучасних викликів і загроз, зокрема військового конфлікту з російською федерацією. Війна в Україні спричинила серйозні порушення прав людини, включаючи загрози життю, свободі та безпеці громадян. У цих умовах механізм захисту прав стає критично важливим для забезпечення безпеки, справедливості і правопорядку в країні. Активна реалізація цього механізму сприяє не лише захисту прав і свобод окремих

громадян, але і підтримці демократичних цінностей, відновленню правопорядку та миру в українському суспільстві.

Державний захист права і свободи людини виступає основною формою захисту у конституційному механізмі. Це зумовлено тим, що людина та державна влада – це органічно взаємопов'язані суб'єкти. Державна влада безпосередньо впливає на становище особи, стан її права і свободи.

Механізм захисту прав і свобод людини - це певна система засобів і чинників, які забезпечують необхідні умови поваги всіх прав і свобод людини, які і є природними для її вільного і всебічного розвитку. Складовими структури механізму є:

- 1) соціальні норми;
- 2) правомірна діяльність суб'єктів права;
- 3) публічність (гласність);
- 4) суспільна думка;
- 5) гарантії;
- 6) контроль;
- 7) правова культура.

Основні права та свободи людини в Україні чітко закріплені в Конституції. Відповідно до Конституції України кожному громадянину гарантується державний захист права і свободи, тобто створюються відповідні умови з метою забезпечення реалізації механізму прав і свобод громадянам [3]. Гарантії цих прав відіграють ключову роль. Проте вони забезпечують автоматичне здійснення основних прав. Тобто людина має бути поставлена у такі юридичні та фактичні умови, за яких можлива реалізація його прав. При цьому держава має виявляти активність у створенні та забезпеченні умов для найбільш повного використання людиною своїх прав та свобод [1].

Проблемі гарантій захисту прав і свобод людини в Україні присвячено досить велику кількість робіт, автори яких сходяться у розподілі гарантій на загальні та спеціальні. Серед загальних гарантій реалізації прав людини виділяють юридичні (зокрема принцип прямої дії Конституції України),

політичні, соціальні (наприклад, рівень правосвідомості та правової культури), економічні, організаційні та ін.

До спеціальних гарантій реалізації прав та свобод людини прийнято відносити заходи, спрямовані на відновлення порушеного права, такі як:

– заходи нагляду та контролю з боку владних органів для виявлення випадків правопорушень;

- заходи правового захисту;

- заходи юридичної відповідальності;

– запобіжні заходи та інші правоохоронні заходи; процесуальні форми охорони прав;

- заходи профілактики та попередження правопорушення.

При розгляді категорії «форма реалізації прав та свобод людини» більшість авторів схиляються до того, що суб'єктом реалізації можуть виступати тільки носії прав людини або їх законні представники. А під формою реалізації прав і свобод слід розуміти правове самовираження індивіда, його правореалізаційна діяльність, яка захищається державою та міжнародною спільнотою. Цей погляд логічно призводить до висновку про визнання правовідносин, як таких. Погоджуючись з цією позицією, можна визнати, що тільки правовідносини здатні, по-перше, відобразити всю повноту змісту прав та обов'язків; по-друге, саме вони вносять момент організованості у правореалізаційний процес. Це дозволяє здійснити самоконтроль, а у передбачених законом випадках і контроль громадський, державний, міжнародний.

Отже, реалізація механізму захисту прав і свобод людини має прямий вплив на соціально-економічний розвиток і безпеку України і подальше зміцнення цього процесу є ключовим завданням для країни на шляху до стабільності та процвітання.

Список використаних джерел:

1. Баштанник А.Г. Механізм захисту прав і свобод людини в контексті реалізації положень конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023.

Випуск 1. С. 29-34 DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.4>

2. Гришко О.М. Механізм забезпечення прав і свобод людини в Україні. Правове регулювання економіки 2017. № 6.С. 33-43

3. Конституція України від 28.06.1996 року. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Чабанюк Єгор,

Здобувач вищої освіти,

аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»

Центральноукраїнський національний технічний університет

Науковий керівник:

В'юник О.В.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ЯК СТРАТЕГІЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Україна третій рік перебуває у стані повномасштабної війни, тому фінансово-економічна безпека підприємств є запорукою для розвитку бізнесу та фундаментом фінансової стабільності держави в цей надскладний час.

В 2024 році видатки на оборону встановлені показником 22,1% річного бюджету країни, а саме 1,69 трлн. грн, які йдуть на витрати, пов'язані з веденням захисту від воєнної агресії з боку РФ [1], за фінансовими показниками доходів державного бюджету за минулий рік станом на 01.01.2024 р., всіх податкових надходжень в країні зафіксовано 1,55 трлн. грн [2], що менше потрібних державі коштів і вказує на важливість запровадження особливих методів фінансово-економічної безпеки задля збереження і збільшення існуючих доходів країни.

У своїй роботі Мочebroда О.А. провів дослідження, де визначив основні завдання при управлінні фінансово-економічною безпекою підприємства, відзначивши, що основними умовами забезпечення фінансової безпеки є

підготовка і підвищення кваліфікації кадрів, які і забезпечують реалізацію економічної та фінансової політики підприємства [3].

Три критерії фінансово-економічної безпеки підприємства (функціональний, ресурсний та статичний) описують у своїй праці Белялов Т.Є. і Корінь І.В. Формування надійної системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві передбачає застосування методів: оптимізації прямих та непрямих витрат; впровадження кошторисного фінансування та централізацію коштів; економію ресурсів; зменшення дебіторської заборгованості; вдосконалення системи взаєморозрахунків; покращення системи стимулювання праці; оптимізацію джерел фінансування діяльності та розвитку підприємства [4].

Всі суб'єкти господарювання в Україні зараз зіштовхуються з безліччю викликів, котрі вимагають використання ефективних методів стратегічного планування, гнучкості, швидкої адаптації до змін та використання новітніх технологій цифровізації на підприємстві для організації фінансово-економічної безпеки, що, в свою чергу, забезпечить не тільки стабільну роботу суб'єктів господарювання, а й надасть можливість збільшити їх присутність на ринку.

У табл. 1 наведено ключові методи, на які першочергово треба звертати увагу для збереження фінансово-економічної безпеки в сучасних умовах.

Таблиця 1 – Методи забезпечення фінансово-економічної безпеки

Метод	Ефект
Бронювання та підвищення кваліфікації	Вузкопрофільні спеціалісти є надважливими для підтримки стабільної роботи підприємства, за неможливості бронювати певних співробітників треба постійно вести роботу з підвищення необхідних навичок наявних працівників.
Адаптація бізнес-моделі	Перехід до роботи онлайн, зміна фокусу виробництва на актуальні в даний час товари і послуги, ведення співпраці з іншими компаніями для розширення можливостей і оптимізації витрат.
Управління ризиками	Забезпечення безпеки персоналу та активів підприємства.
Фінансове планування	Новітні системи з оцінки і мінімізації фінансових ризиків допоможуть зберегти ліквідність, оптимізувати оборотний капітал та позбутися небов'язкових на даний час витрат.

Кібербезпека та цифровізація бізнес-процесів	Впровадження новітніх цифрових технологій для: підвищення ефективності виробництва, зменшення ресурсоемності, швидшого прийняття важливих управлінських рішень та разом з методами кібербезпеки – для унеможливлення витоку критично важливої комерційної інформації і зупинки бізнесу, забезпечить стабільну роботу підприємства.
Диверсифікація та створення стратегічних запасів	Розширення кількості постачальників, розміщених географічно в різних регіонах, та створення стратегічних запасів критично важливих ресурсів дають змогу не зупиняти виробництво у випадку втрати постачальників і дають час на пошук альтернативних ресурсів.
Страховання	Страховання від можливих збитків, завданих воєнними діями – може зменшити непередбачувані витрати.

Нинішній період для країни і бізнесу можна назвати періодом повної невизначеності і можливість швидко приймати стратегічні рішення та адаптуватися до непередбачених змін стають головною умовою збереження роботи бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Закон «Про державний бюджет України на 2024 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення 07.03.2024)
2. Доходи держбюджету України за 2023 рік. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення 07.03.2024)
3. Мочєброда О.А. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення. URL: <https://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16219/1/zbirnyk-tez-17-11-23-90-91.pdf> (дата звернення: 08.03.2024).
4. Беялов Т.Е., Корінь І.В. Фінансово-економічна безпека підприємства та напрями її підвищення. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/1564/1/Bielialov.pdf> (дата звернення: 08.03.2024).

Шаповал Євген,
магістр, спеціальність 073
Економічного факультету

Центральноукраїнського національного технічного університету

Науковий керівник:

В'юник О.В.,
к.е.н., доцент,

доцент кафедри “Економіка, менеджмент та комерційна діяльність”
Центральноукраїнського національного технічного університету

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Сучасний стан функціонування підприємств України залежить від багатьох чинників, частина яких є сталою, а частина постійно змінюється.

Саме тому зараз гостро постає питання вивчення, узагальнення та систематизації інформації про загрози функціонуванню підприємств та перспективи забезпечення їх позитивного розвитку.

Основою функціонування будь-якого підприємства є градієнт функціональних складових економічної безпеки: фінансова, правова, технологічна, інформаційна, екологічна, кадрова, інтелектуальна та силова [3].

Основною функціональною складовою економічної безпеки більшість науковців виділяють саме фінансову складову, оскільки саме фінансове забезпечення червоною лінією проходить через всі аспекти функціонування підприємств. Втім, аналіз інших функціональних складових є невід'ємною частиною дослідження, оскільки дає ширше розуміння проблем забезпечення безпеки функціонування підприємств.

Іващенко О.В. стверджує, що «фінансово-економічна безпека – це такий стан захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, при якому ефективно використовуються корпоративні ресурси підприємства та постійно забезпечується досягнення найкращих значень фінансово-економічних показників» [1].

Ткаченко Т.П. та Тульчинська С.О. визначають управління фінансово-економічною безпекою як «динамічний процес взаємопов'язаних аспектів планування, організації, контролю, стимулювання, що являє собою певну систему та забезпечує стійкість функціонування та подальший розвиток» [2].

Аналізуючи фінансово-економічні та інші показники діяльності виробничих підприємств основні, актуальні проблеми функціонування можна виділити в дві основні категорії: спричинені війною та малозалежні від війни.

До спричинених війною проблем відносяться:

- «кадровий голод», спричинений мобілізацією працюючих робітників та міграцією працездатного населення через ряд другорядних причин;
- часткове або повне порушення фінансово-економічних та логістичних відносин з вітчизняними контрагентами через їх релокацію та з закордонними партнерами через ряд політичних, економічних, соціально-культурних та інших причин;
- спрямування значної частини капіталу на подолання чи попередження викликів війни (убезпечення від фізичного знищення активів та персоналу, зупинки виробництва, виникнення критичних кризових явищ).

До малозалежних від війни проблем відносяться:

- поглиблення економічної кризи, що почалася задовго до війни 2014 та повномасштабного вторгнення 2022 років;
- відставання від світових тенденцій техніко-технологічного розвитку через брак коштів на модернізацію;
- втрата частини прибутку через непередбачувані зміни в ринках збуту, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Зважаючи на виявлені проблеми та аналізуючи реальний стан економіки України, можна навести такі перспективні шляхи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств:

1. Розробка планів розвитку та підтримки кадрового складу.
2. Розбудова співпраці широкого кола вітчизняних контрагентів та закордонних партнерів на основі спільних інтересів.

3. Участь у безпекових ініціативах для персоналу та керівного складу (участь у тренінгах з надання першої допомоги, психологічної підтримки та ментального здоров'я, управління конфліктами та стресостійкості, поводження при виявленні вибухонебезпечних предметів та речовин, навчаннях з цивільної безпеки тощо).

4. Впровадження швидкого агресивного ризик-менеджменту для оперативного реагування на ризики: диверсифікація ризиків, перелаштування виробництва з спеціалізованих товарів в універсальні, за необхідності зміна структур управління, виробництва, збуту, маркетингу та інших.

5. Впровадження системи моніторингу фінансово-економічного стану підприємства, спираючись на всі функціональні складові економічної безпеки.

6. Впровадження методів прогнозування та превентивного менеджменту для реагування на загрози в період їх появи, оскільки попередження кризи вартує менше, ніж усунення її наслідків.

7. Моніторинг можливості участі у грантовій підтримці закордонних фондів розвитку на поворотній або безповоротній основі для розвитку матеріально-технічної бази виробництва або управління.

Вищеперелічені перспективи не є панацеєю управління фінансово-економічною безпекою для менеджменту підприємств, але вони точно стануть у нагоді як орієнтир розвитку або подолання труднощів та викликів сучасних реалій функціонування вітчизняних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Іващенко О.В. Фінансово-економічна безпека підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, вип.1 (1). С. 142-145.

2. Ткаченко Т.П., Тульчинська С.О. Особливості управління економічною безпекою будівельних підприємств у воєнний період. *Economic synergy*. 2023. Iss.3. С. 192-201.

3. Хринюк О.С., Корчовна М.Р. Система забезпечення економічної безпеки підприємства: основні елементи. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3927>. (дата звернення: 12.03.2024).

Штангрет Ірина,
*аспірантка кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Мельник С. І.,
*д.е.н, професор, завідувач кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Цифрова трансформація економіки через високу інтенсивність та розширення сфер застосування цифрових технологій формує певну надбудову над реальною економікою, яка створює доволі значні переваги за рахунок доступу та можливості більш повного використання інформаційних ресурсів. Поруч із новими можливостями виникає й не менша кількість проблем, які першочергово проявляють у потребі здобуття навичок й формування необхідних знань для використання новітніх ІКТ та створення відповідних систем захисту в інформаційному середовищі. Зазначене актуальне як для держави, підприємства, так й окремої особи. Якщо зупинитися на рівні підприємства, то система економічної безпеки підприємства, яка була здатна адекватно реагувати й забезпечувати необхідний рівень захисту в умовах традиційної економіки, потребує видозмінення через розвиток, виходячи із оновленого переліку загроз, зокрема й в інформаційному просторі, незважаючи на ступінь присутності в ньому певного підприємства.

Зважаючи на те, що сьогодні в безпекознавстві, зокрема в сфері забезпечення економічної безпеки підприємства, питанню цифрових

компетентностей не приділяється належна увага, то нами зроблена спроба сформулювати методичні засади для подальшої активізації наукових розвідок в цьому напрямі. В основі таких засад покладено результати теоретичного розгляду й опитування експертів стосовно зміни складу та рівня впливу ключових загроз на економічну безпеку підприємства. Також взято до уваги досвід ЄС щодо розвитку цифрових компетентностей в громадян, зокрема рамки DigComp 2.1, застосування якої повинно сприяти ранжуванню із подальшим стимулюванням до покращення рівня володіння цифровими технологіями суб'єктів безпеки, а також персоналу підприємства загалом. В графічному вигляді авторський варіант методичних засад розвитку системи економічної безпеки підприємства представлено на рис. 1.

Запропоноване розуміння цифрових компетентностей суб'єктів безпеки узгоджується із тими орієнтирами, що застосовуються в ЄС та Україні, але враховують специфіку діяльності таких фахівців, тобто прив'язані до виконання безпекової діяльності. Ми не зачіпаємо питання професійної підготовки та підвищення кваліфікації співробітників служби безпеки, але вважаємо, що вони можуть вирішуватися на більш високому рівні за рахунок цифрових навичок.

Сам процес покращення таких компетентностей може здійснюватися: шляхом періодичного проходження спеціальних ознайомчих курсів із подальшим практичним застосуванням здобутих знань; через постійне спілкування з ІТ-фахівців для ознайомлення із новітніми тенденціями в розвитку ІКТ; в процесі обміну досвідом із зовнішніми суб'єктами безпеки.

COVID-19 та військові дії виступили драйверами цифрової трансформації українських підприємств, в ході якої з'являються як нові можливості, що створюють умови для збереження й покращення конкурентних позицій, так й виникають загрози, протидія яким вимагає розвитку системи економічної безпеки. Нові загрози виникають стосовно усіх функціональних складових економічної безпеки, тому дії стосовно них вимагають систематичного покращення у суб'єктів безпеки цифрових компетенцій.

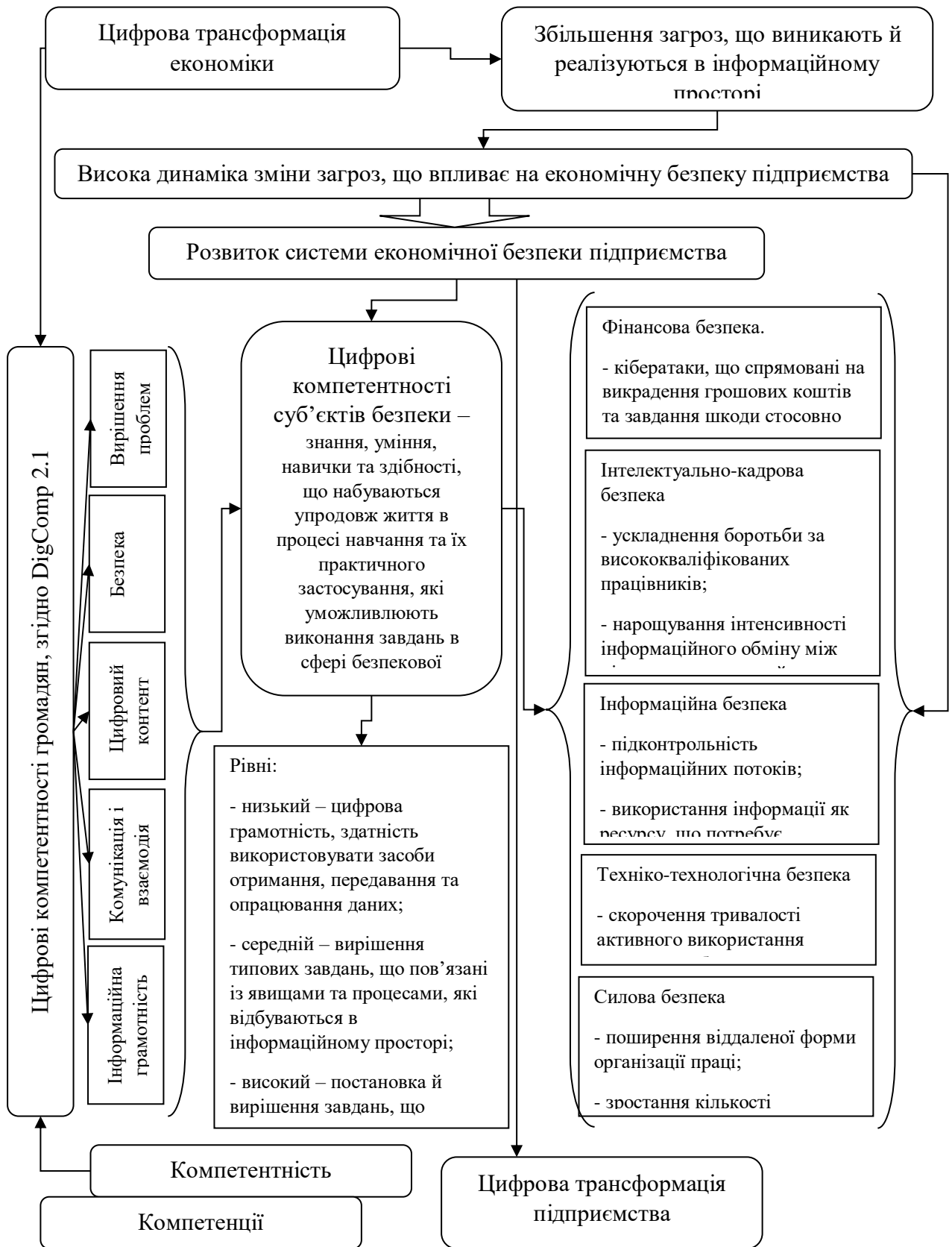


Рис. 1. Методичні засади розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі формування цифрових компетентностей у суб'єктів безпеки

Список використаних джерел:

1. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка* . 2014. Вип. 3 (44). С. 37–42.
2. Копитко М.І. Економічна безпека підприємств з виробництва транспортних. Львів : Ліга-Прес, 2015. 556 с.
3. Ортинський В. Л., Керницький І. С., Живко З. Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. Київ : Правова єдність, 2009, 544 с.
4. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 440 с.

Ярошик Уляна,

здобувачка вищої освіти,

бакалавр, спеціальність 073

Інституту управління, психології та безпеки

Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Вінічук М.В.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри соціально-поведінкових,

гуманітарних наук та економічної безпеки

Інституту управління, психології та безпеки

Львівського державного університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України та розгортання нею неспровокованої війни спричинили виникнення низки дестабілізуючих факторів, які становлять вагомі загрози життю і здоров'ю населення, внаслідок чого знижується рівень безпеки перебування громадян на території, де ведуться активні бойові дії та на тих територіях, які систематично зазнають обстрілів

країною-агресором. Стає очевидним, що за таких обставин безпечно перебування людини і громадянина в суспільстві є неможливим, тому рівень соціальної безпеки під впливом викликів і небезпек сучасності суттєво знижується.

Виходячи із визначення соціальної безпеки як стану гарантованої захищеності людини від внутрішніх та зовнішніх загроз, що порушують її життєво важливі інтереси, права й свободи, за якого відбувається підтримання нормальної життєдіяльності, поліпшення матеріального добробуту, а також створення умов для її розвитку й самореалізації, безпека особи в суспільстві передбачає гарантування територіальної цілісності, відродження зруйнованої економіки, розвиток демократії та створення умов, за яких перебування людини в суспільстві не буде обмежуватися зовнішніми та внутрішніми чинниками, а також не буде порушуватися небезпеками сучасності.

Тому, обґрунтованим виявляється й те, що крім соціальної безпеки необхідно досліджувати таке поняття як соціальна небезпека, яка поступово призводить до деградації суспільства, до морального, інтелектуального, культурного та управлінського зубожіння, до зневажання правових і моральних норм існування суспільства, до поширення корупції та управлінської некомпетентності, до недовіри державних інститутів, до кризи духовності та моралі суспільства.

В умовах війни в Україні поряд із значними суспільно-економічними проблемами населення дедалі частіше відчуває соціальну небезпеку щодо фізичного виживання та психологічного відновлення, оскільки багато українців переживають втрату близької людини, друзів, смерть одного, або декількох, членів сім'ї або родини, часткову або повну втрату доходів, погіршення психологічного здоров'я, зруйнування дому та переселення з постійного місця проживання на відносно безпечні території.

Для забезпечення соціальної безпеки особи потрібно включати такі аспекти як: захист життя та здоров'я людини, доступ до основних соціальних послуг, які допомагають в забезпеченні життєвого рівня та безпеки особи. Насамперед, уряд та відповідні служби повинні забезпечувати захист кордонів та дотримання правопорядку. Крім того, важливо також допомагати тим, хто постраждав від

війни, включаючи для цих осіб фінансову, медичну та психологічну підтримку. Також, не зважаючи на воєнний стан в країні, потрібно не забувати за освітній процес та можливість проходження професійної підготовки для отримання нових навичок, що в майбутньому допоможе відновлювати стабільне майбутнє після війни. Окрім цього також потрібно створювати можливість для роботи та залучення людей до праці в Україні та стимулювати їх повернення на Батьківщину. Це позитивно вплине як на розвиток економіки країни, так і на саму розбудову і покращення добробуту населення.

Таким чином, можна підсумувати що збройний напад з боку Росії спричинив величезне знищення індустріальних об'єктів і масштабні збитки вітчизняній економіці, що, своєю чергою, призвело до зменшення обсягу ВВП. Уряд розуміючи, що війна зумовила суттєве зростання кількості населення, яке потребує державного захисту, допомагає забезпечити соціальний захист населення, не зважаючи на значне обмеження бюджетного фінансування даної статті видатків.

Список використаних джерел:

1. Вінічук М.В. Соціальна компонента економічної безпеки України: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2016. 168 с.
2. Копитко М.І., Заверуха Д.А. Характеристика основних складових забезпечення економічної безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. №3 (63). 2021. С. 155-160. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-155-160>
3. Копитко М., Malanchuk A. Study of the essence of socio-economic security of an enterprise in the modern conditions of development. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*, 2023. № 4. С.18-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-3>
4. Копитко М.І., Маланчук А.М. Соціально-психологічне управління підприємством в умовах сталого розвитку та негативного впливу сучасних

Івасюк Євгеній,
*аспірант, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування,
кафедра адміністративного та фінансового менеджменту,
Національний університет «Львівська політехніка»,*
Науковий керівник:
Мартинюк В. П.
*д.е.н., професор, професор кафедри адміністративного та фінансового
менеджменту,
Національний університет «Львівська політехніка»*

МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ГРОМАДЯН ЯК ОСНОВА СТІЙКОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У контексті війни забезпечення стійкої комунікації між урядом та громадянами набуває критичної важливості. Одним із ключових елементів, що забезпечує ефективність такої комунікації, є медійна грамотність населення. Вона виступає як захист від дезінформації, підтримує інформаційну прозорість та сприяє активній громадянській участі, що є надзвичайно важливим під час війни. Медійно грамотне населення може активніше долучатися до діалогу з державними інституціями, висловлювати свої потреби, допомагати формувати адекватну реакцію на кризові ситуації та вимагати певних дій.

Саме громадяни є основною ціллю дезінформації та вирішальною ланкою в інформаційній війні, оскільки їх думки, взаємодія з інформацією та участь у політичних процесах визначають громадську думку, сприйняття політичної влади, напрямок розвитку суспільства та прийняття відповідних управлінських рішень. Тому в умовах війни викликом є збільшення потенціалу для розповсюдження неправдивої інформації. Особливо якщо врахувати той факт, що в Україні відсутня монополія на поширення інформації, оскільки вона не є тоталітарною країною. А лавиноподібний розвиток споживання інформації із соціальних мереж та додатків-месенджерів під час повномасштабного

вторгнення створив гарне підґрунтя для розповсюдження дезінформації та фейків. [1]

У порівнянні з 2020 роком у 2022-му у 2,5 рази зросла кількість споживачів суспільно-політичного контенту у месенджерах (19% vs 49%). [2]. Саме контент такого типу є основним полем інформаційної війни в контексті того, що він напряду пов'язаний зі сферою комунікації органів публічної влади. Але медійна грамотність допомагає громадянам ідентифікувати такі спроби маніпуляції та зменшує їх вплив.

Загалом, рівень загального індексу медіаграмотності українців значущо змінився за два роки, з 2020 по 2022 рік. Частка аудиторії з вищим за середній рівнем показника зросла з 55% до 81%. Згідно з отриманими результатами, медіаграмотність 6% українців є низькою, у 13% – нижча за середню, кожен другий представник аудиторії (50%) має вищий за середній рівень медіаграмотності та майже третина (31%) – високий.

Однак особливу увагу слід звернути на показники з досліджень медіаграмотності, що пов'язані з вмінням розрізнити інформаційні впливи ворога.

Згідно з тим же дослідженням індексу медіаграмотності українців за 2020-2022 роки, проведеного «Детектор медіа», можна спостерігати такий відсоток перевірки інформації громадянами відповідно до рівня медійної грамотності:

- громадяни з низьким рівнем медіаграмотності (6%) 83% ніколи не перевіряють інформацію на достовірність;
- громадяни з рівнем медіаграмотності нижчим за середній (13%) – 70% ніколи не перевіряють інформацію з медіа на достовірність;
- громадяни з рівнем медіаграмотності вищим за середній (50%) – 45% перевіряє інформацію на достовірність;
- громадяни з низьким рівнем медіаграмотності (31%) – двоє з трьох (67%) перевіряють інформацію на достовірність. [2]

Як видно з наведених даних, починаючи з низького рівня медіаграмотності і включно з рівнем вищим за середній, переважна більшість громадян не перевіряє інформацію на достовірність.

Цей показник є тривожним, оскільки згідно з опитуванням, проведеним USAID-Internews наприкінці 2022 року, лише 14% українців насправді можуть повністю відрізнити правдиві повідомлення від неправдивих. [3;4]

Тобто попри високі показники загального рівня медіаграмотності, фактично лише невеликий відсоток громадян здатен повністю розрізнити фейки та ПСО. Водночас переважна більшість громадян не перевіряє інформацію на достовірність. Це створює неабиякі можливості для інформаційних впливів зі сторони ворога і маніпулювання громадською думкою з метою тиску на органи публічної влади.

Тому розрив між перевіркою інформації на правдивість та вмінням на практиці розрізнити фейк від правди потребує окремого, глибшого та детальнішого, дослідження. А оскільки саме громадянин є вирішальною ланкою в інформаційній війні, учасником комунікаційного процесу та джерелом впливу на публічну владу, слід підвищувати медійну грамотність в контексті розвитку критичного мислення, посилення запиту на *верифіковану інформацію та популяризувати фактчекінг*.

Список використаних джерел:

1. <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf>
2. https://detector.media/doc/images/news/58855/ua_report_medialiterasy_index-dm_20-21-22_final.pdf?fbclid=IwAR1f3RUwhFyVRTYsB5aAyQNb8EGCKrP93nG7rVeel_XU8gJ5S24EDmLda8w
3. <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2022.pdf?fbclid=IwAR3HW8VIA0k-9KvpxWnNG50MDFx7vVbqnX-xnTkwTseT7WzsxeHr4j67Gb>
4. <https://www.village.com.ua/village/knowledge/mediahramotnist/340405-scho-robiti-z-mediagramotnistyu-v-ukrayini>

Коваленко Владислава,
магістрантка гр. МІТ-23,
спеціальність 073 «Менеджмент ІТ в глобальному бізнес-середовищі»
Економічного факультету
Центральноукраїнського національного технічного університету
Науковий керівник:
Немченко Т.А.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри “Економіка, менеджмент та комерційна діяльність”
Центральноукраїнського національного технічного університету

РОЗВИТОК ІТ-СЕКТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У сучасному світі, де цифрові технології стрімко інтегруються у сферу людської діяльності, розвиток ІТ-сектору стає запорукою економічного процвітання країни. Ця високотехнологічна галузь не лише слугує джерелом інновацій, а й змінює роль каталізатора економічного розвитку, відкриваючи нові можливості для бізнесу, державних структур та суспільства в цілому. Важливість розвитку ІТ-сектору для національної економіки зумовлена його здатністю створювати додану вартість, залучати інвестиції, стимулювати підвищення продуктивності праці та сприяти цифровій трансформації традиційних галузей. У епоху, коли інформація залишається найціннішим активом, а цифрові рішення формують конкурентні переваги, країни, які вкладають ресурси в ІТ-сектор, матимуть значну перевагу на шляху до сталого економічного зростання.

ІТ-галузь відіграє важливу роль у формуванні валового внутрішнього продукту, насамперед, за рахунок створення рентабельних продуктів, робочих місць та підвищення продуктивності праці у багатьох країнах, при чому її частка в економіці щороку зростає. Не виключенням є і Україна. Зокрема, якщо у 2010 році експорт ІТ-послуг становив 404 млн. дол. США, то станом на 2021 рік ця сума зросла до 6,9 млрд. дол. США, а в 2022 році зросла до 7,3 млрд. дол. США [1]. Зауважимо, що зростання даної сфери економічної діяльності відбувається завдяки стрімкому розвитку цифрових технологій та підвищенню попиту на програмне забезпечення, хмарні сервіси, рішення у сфері кібербезпеки та інші ІТ-продукти. Це, у свою чергу, стимулює відкриття нових ІТ-компаній,

збільшуючи кількість робочих місць для висококваліфікованих спеціалістів. Крім того, застосування інноваційних ІТ-рішень дозволяє підприємствам інших галузей оптимізувати виробничі процеси, скоротити витрати та підвищити продуктивність праці, що також позитивно впливає на економічний розвиток країни.

Події 2022 року стали безпрецедентним викликом для вітчизняної ІТ-індустрії. Війна спричинила численні загрози та перешкоди для нормального функціонування галузі, проте український ІТ-сектор продемонстрував надзвичайну стійкість, гнучкість та здатність адаптуватися до екстремальних умов. Зокрема, як свідчать статистичні дані ІТ-галузь виконує власні податкові зобов'язання, а певні організації проявили ініціативу сплати передчасних податкових платежів, з метою підтримки державного бюджету. Зауважимо, що не зважаючи на те, що сума сплачених податків щороку збільшувалася, у 2022 році спостерігався спад порівняно з 2021 роком, що можна пояснити запровадженням податкових пільг під час дії воєнного стану [2].

Одним із ключових факторів, що забезпечує безперервність операцій ІТ-компаній під час воєнного стану, став перехід на віддалену роботу та використання хмарних технологій. Завдяки попередньому впровадженню цифрових рішень українські ІТ-фахівці продовжували виконувати свої професійні обов'язки з місць евакуації та безпечних локацій. Це дозволило зберегти робочі місця та забезпечити надходження коштів від експорту ІТ-послуг, що стало життєво необхідним в умовах економічної дестабілізації.

Окрім безпрецедентних викликів, спричинених російською агресією, український ІТ-сектор зіткнувся з низкою інших серйозних кризових чинників глобального та внутрішнього характеру, які на сьогодні потребують посиленої уваги, зважаючи на вагому роль ІТ-сектору для економіки країни.

Зокрема, нагальною проблемою залишається також відтік висококваліфікованих ІТ-фахівців за кордон у пошуках кращих можливостей працевлаштування та гідної оплати праці. Ця тенденція посилюється через небезпечну ситуацію в країні, кризові явища та активні зусилля багатьох країн щодо залучення ІТ-талентів. Так, близько 50–57 тисяч ІТ-фахівців виїхали за

кордон після початку повномасштабного вторгнення (17–20% від загальної кількості ІТ-працівників на кінець грудня 2021 року, серед яких 64% осіб, що залишили країну - це жінки) [2]. Подібна "втеча мізків" послаблює людський потенціал вітчизняної індустрії.

Нестабільність національної валюти, високі темпи інфляції та коливання курсів валют також створюють серйозні труднощі для ІТ-компаній, які працюють на експорт, що загалом знижує їх конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Нарешті, регуляторне та податкове середовище в Україні залишається несприятливим для розвитку ІТ-бізнесу. Зокрема, нестабільність законодавчої бази та складність адміністративних процедур відлякують як вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

Усі згадані кризові чинники формують складну та динамічну екосистему, в якій доводиться функціонувати українському ІТ-сектору. Подолання наявних викликів потребуватиме злагоджених зусиль з боку держави, бізнесу та освітньої сфери. Впровадження системних реформ, гнучкої державної політики підтримки ІТ-індустрії та активного залучення інвестицій постають необхідними рішеннями для збереження конкурентних переваг вітчизняного ІТ-сектора в умовах кризи та невизначеності, спричинених воєнною агресією.

Список використаних джерел:

1. Львівський ІТ-кластер. Дослідження ІТ ринку в 2022 році. URL: <https://itcluster.lviv.ua/projects/it-research/> (дата звернення: 12.03.2024)
2. Лісік О., Моряк Т. Аналіз стану ІТ-сектору України в умовах повномасштабної війни. *Економіка та суспільство*, 2023. вип. 55. С. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-67>. 2023.

Коверга Яна,
Бакалавр групи МЕ-20, спеціальність 073
Економічного факультету
Центральноукраїнського національного технічного університету

Науковий керівник:
В'юник О.В.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»
Центральноукраїнського національного технічного університету

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сучасні реалії функціонування вітчизняних підприємств характеризуються високою мірою ризику та невизначеності, що зумовлено тривалою фінансово-економічною кризою в країні, впливом наслідків пандемії та воєнного стану, проблемами та недоліками як державного регулювання й стимулювання підприємницької діяльності, так і внутрішніми слабкими сторонами у сфері менеджменту на рівні господарюючих суб'єктів. Все це актуалізує потребу у застосуванні новітніх підходів та інструментів антикризового управління діяльністю підприємств у сучасних умовах.

Розглядаючи питання невизначеності у діяльності підприємств, варто акцентувати увагу, що вона залежить від багатьох чинників (недоліків законодавства, відсутності чітких завдань і критеріїв оцінювання, стрімких змін в умовах провадження господарської діяльності, дефіциту ресурсного забезпечення, порушення договірних зобов'язань тощо), дію яких складно та досить часто неможливо спрогнозувати у повній мірі [2].

Сучасне трактування змісту антикризового управління полягає у розумінні його сутності наступним чином: це «низка заходів превентивного характеру чи швидкого реагування на кризові явища в економічній системі, які спонтанно чи циклічно виникають під впливом зовнішніх факторів та здатні внести небажані зміни у бізнес-процеси підприємства, що потребує розробки та реалізації механізму подолання негативних наслідків кризи в умовах обмеженості часу та інших видів ресурсів» [4], тобто, в даному аспекті увагу

акцентовано на необхідності його спрямованості на попередження настання негативних подій.

Головним завданням системи антикризового управління підприємством є забезпечення умов для «швидкого реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, що сприятиме розширенню варіантів дій у кризовій ситуації, тобто запровадженню ефективних управлінських рішень, формуванню стратегічних орієнтирів і цілей, розробці та впровадженню інноваційних проєктів» [3].

До специфічних рис антикризового управління в умовах невизначеності можуть бути віднесені:

- спрямованість зусиль усіх категорій працівників (у першу чергу, управлінського персоналу) на виведення господарюючого суб'єкта з кризового стану, відновлення стабільності його функціонування, вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення, забезпечення стійкості до проявів кризи, відновлення показників ефективності та конкурентоспроможності на ринку;

- прогнозування та впровадження заходів щодо попередження неплатоспроможності підприємства, у тому числі, шляхом розробки та реалізації стратегії і програми антикризових заходів;

- забезпечення швидкого й гнучкого реагування на зміни у внутрішньому і зовнішньому оточенні, здатність до прийняття ефективних управлінських рішень за умов дефіциту інформації та нестабільної ситуації в державі і світі;

- ідентифікація пріоритетних цінностей, враховуючи найбільш важливі напрями функціонування господарюючого суб'єкта та дефіцит різних видів ресурсів в умовах кризи;

- забезпечення ефективної роботи за екстремальних умов, під час загострення дії кризових явищ і процесів [1].

Заходами антикризового управління діяльністю підприємств оперативного характеру виступають, по-перше, своєчасна та ґрунтовна діагностика кризових явищ і процесів. Під час такої діагностики оцінюються: загальний стан і тенденції фінансово-господарської діяльності (включаючи обсяг реалізації продукції, співвідношення власного і залученого капіталу, динаміку

доходів і витрат), динаміка показників рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, ділової активності підприємства. Також підлягають діагностуванню динаміка грошових потоків, обсяг, структура і терміни погашення зобов'язань, причини виникнення кризових явищ та їх наслідки, стан і прогнози зміни ринкової кон'юнктури, внутрішній потенціал подолання кризових явищ. По-друге, за результатами діагностики на підприємстві розробляються завдання й напрями антикризового менеджменту, шляхи управління ризиками, впроваджуються інструменти локалізації кризи, протидії її негативним наслідкам та подальшого відновлення і розвитку суб'єкта господарювання [5].

Отже, сучасний підхід до антикризового управління діяльністю підприємства в умовах невизначеності передбачає його превентивний характер, націленість на запровадження системи раннього попередження та реагування, здійснення комплексної діагностики кризових явищ і процесів, застосування новітнього управлінського інструментарію, у тому числі, цифрового.

Список використаних джерел:

1. Габрилевич О.В., Нікитенко Д.В. Антикризове управління нафтопереробним підприємством в умовах невизначеності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. Вип. 16. С. 70-75.
2. Гавриленко В.О. Облік невизначеності та ризику в умовах антикризового управління. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2017. Т. 22, Вип. 8. С. 130-134.
3. Далик В.П., Стецьків А.Р., Сигляк М.С., Демидюк П.В., Скворцов М.Е., Каспрук С.І. Антикризове управління та особливості економічної діагностики підприємства в умовах ризику. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2023. №8. С. 51-60.
4. Нетреба І.О. Формування системи антикризового управління підприємством: теоретичні засади. *Ефективна економіка*. 2023. №3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_3_35. (дата звернення: 05.03.2024).
5. Погребняк А.Т. Особливості антикризового управління підприємством в умовах інноваційного розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2023. №7. С. 67-73.

Дротянік Олександра,
Бакалавр групи МЕ-20ПЗ, спеціальність 073
Економічного факультету
Центральноукраїнського національного технічного університету

Науковий керівник:
Рябоволик Т.Ф.,
к.е.н., доцент,
завідувачка кафедри “Економіка, менеджмент та комерційна діяльність”
Центральноукраїнського національного технічного університету
м. Кропивницький

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

В умовах повномасштабного вторгнення росії, питання дослідження промислової діяльності в Україні в кризових умовах набуває важливої актуальності з різних точок зору. В першу чергу, це впливає на економічну стійкість підприємств та країни в цілому. Війна суттєво впливає на промисловість країни через перерву в постачанні сировини, збільшення витрат на виробництво та зменшення експортного потенціалу. А дослідження промислової діяльності країни допоможе зрозуміти, які галузі найбільше постраждали та які можливості є для відновлення промисловості після кризи, спричиненої війною.

Не менш важливими є соціальні наслідки. Військові дії можуть призвести до зниження зайнятості, збільшення безробіття та економічної нестабільності. Дослідження промисловості допоможе зрозуміти соціальні наслідки таких подій та розробити стратегії для забезпечення соціальної захищеності населення.

Війна може також вплинути на геополітичне положення країни та її міжнародні відносини. Дослідження промисловості може розкрити вплив конфлікту на зовнішні торговельні зв'язки, інвестиційний клімат та міжнародну конкурентоспроможність.

В той же час величезне значення має стратегія відновлення, так як дослідження промисловості в умовах війни може допомогти розробити такі стратегії відновлення економіки та забезпечити стабільний розвиток після закінчення повномасштабного вторгнення. Це може включати в себе

ідентифікацію пріоритетних галузей для інвестування, реформування економічної політики та створення сприятливого бізнес-клімату [1].

Отже, дослідження промислової діяльності України під час повномасштабного вторгнення є надзвичайно важливим для розуміння впливу війни на економіку, соціальну сферу та міжнародні відносини країни, а також для розроблення стратегій відновлення та розвитку у майбутньому.

Досліджуючи дане питання, важливим у висвітленні зазначеної проблематики є такий показник як «Індекс промислової продукції», динаміка якого станом на вересень місяць кожного року представлена на рис. 1.

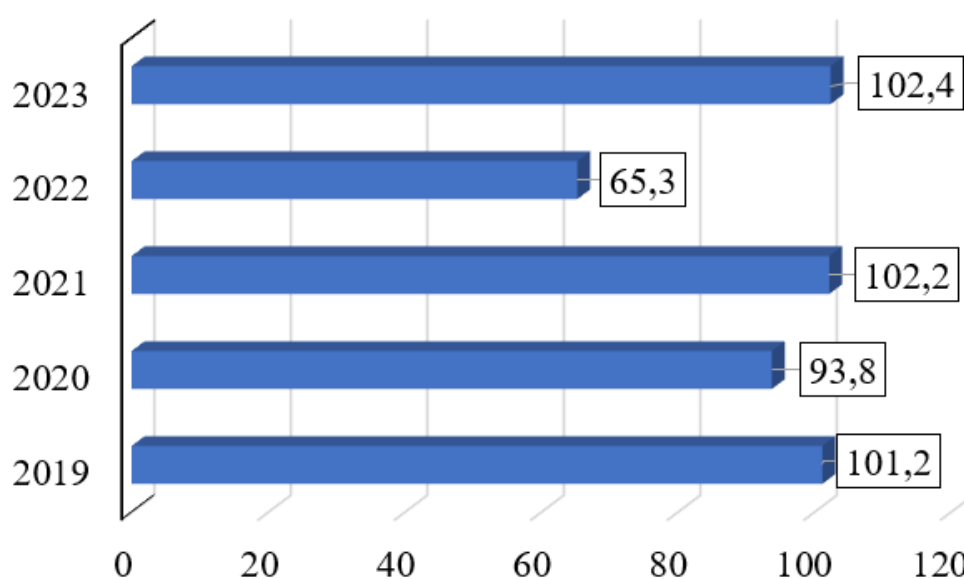


Рис. 1. Динаміка індексу промислової продукції України за період з 2019-2023 роки

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Як видно з дослідження, показник має нестійкий та хвилеподібний характер впродовж останніх п'яти років. Зокрема, спостерігався значний провал в розвитку промисловості під час першого року повномасштабного вторгнення, але згодом діяльність адаптувалась під кризові умови та швидко відновились.

Управління промисловою діяльністю в умовах війни є складною задачею, яка вимагає комплексного підходу та ефективних стратегій. На нашу думку, важливими є такі напрями: стимулювання інновацій, розвиток ефективної інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності, підтримка малих та середніх підприємств, підвищення ефективності менеджменту, стимулювання

експорту та сприяння розвитку зеленої економіки, які можуть допомогти у вдосконаленні управління промисловою сферою України в кризовий період [3].

Тобто, уряд повинен сприяти створенню сприятливого клімату для інновацій у промисловості шляхом надання податкових пільг, грантів та інвестицій у дослідження та розвиток. Підтримка дослідницьких інститутів та інноваційних стартапів також може сприяти впровадженню нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності промислових підприємств.

Управління промисловістю потребує надійної інфраструктури, такої як транспортні мережі, енергетичні системи та технологічна підтримка. Уряд повинен інвестувати у модернізацію та розвиток цих систем, щоб забезпечити ефективну та безперебійну роботу промислових підприємств.

Не менш важливою є необхідність активно працювати над підвищенням якості продукції та послуг, щоб вони могли конкурувати на світовому ринку. Це може включати в себе впровадження систем якості, зниження витрат виробництва та вдосконалення ланцюжків постачання.

Малі та середні підприємства для країни є ключовими гравцями в економіці, тому важливо забезпечити їхню підтримку під час війни. Це може включати в себе надання фінансових кредитів, грантових програм, консультацій з менеджменту та доступ до ринків [4].

Також важливо вдосконалити системи управління на рівні підприємств, використовуючи сучасні методи та технології, такі як цифрові платформи для моніторингу та аналізу даних. Також важливо підвищити кваліфікацію персоналу і забезпечити їхню готовність до змін у економічному середовищі.

В той же час розвиток експортного потенціалу допоможе промисловості збільшити свій обсяг продажів і забезпечить стабільність навіть у внутрішньому кризовому середовищі. Для цього потрібно сприяти відкриттю нових ринків, зменшувати бюрократичні перешкоди для експортерів та підтримувати їх у маркетингових заходах.

Інвестування у відновлювану енергетику та екологічно чисті технології може стати не лише способом боротьби з екологічними проблемами, а й

додатковим стимулом для розвитку промисловості, забезпечуючи стійкий ріст у майбутньому.

Ці напрями можуть допомогти Україні вдосконалити управління промисловою діяльністю в умовах війни та забезпечити стійкий економічний розвиток і швидке відновлення після перемоги в процесі відбудови.

Список використаних джерел:

1. Рябоволик Т., Андрощук І. (2024). Сучасна технологія антикризового управління як інструмент операційного та виробничого менеджменту в організації в контексті забезпечення принципів стійкості та сталості в умовах індустрії 5.0. *Економічний простір*, (189), 390-395. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-68> (дата звернення: 07.03.2024).

2. Індекс промислової продукції в Україні. URL: <https://data.gov.ua/dataset/fbff7ca8-71db-442d-8032-84918961a95c/resource/8f6c6323-e87b-403c-b93c-c759c510bad5> (дата звернення: 07.03.2024).

3. Хандій О.О. Антикризові інструменти управління підприємством: практичні аспекти реалізації. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_4_186_192.pdf (дата звернення: 07.03.2024).

4. Рябоволик Т., Доренська А. Розвиток малих та середніх підприємств на регіональному рівні як ключовий чинник підвищення зайнятості населення регіону. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, Вип. 10 (43). Кропивницький: ЦНТУ, 2023.

Лізунов Олександр,

Магістр групи ПА-23М, спеціальність 281

Економічного факультету

Центральноукраїнського національного технічного університету

Науковий керівник:

Сторожук О.В.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри “Економіка, менеджмент та комерційна діяльність”

Центральноукраїнського національного технічного університету

КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Спираючись на дослідження літературних джерел [1; 2], сталий розвиток можна визначити як процес, спрямований на забезпечення потреб сучасного покоління без позбавлення можливостей майбутніх поколінь задовольняти їхні власні потреби. Це означає досягнення економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості без порушення балансу між людиною і природою. Такий підхід передбачає ефективне використання ресурсів, заохочення інновацій, збереження біорізноманіття та захист довкілля для забезпечення довгострокового добробуту всього суспільства. Отже, в основі концепції сталого розвитку лежать три наріжних камені: соціальна складова, економічна та екологічна.

Публічне управління відіграє надважливу роль у забезпеченні сталого розвитку українського суспільства, обтяженого викликами повномасштабної російської військової агресії, економічними та соціальними проблемами, змінами клімату. Крім того, низький рівень довіри до влади, бюрократія та корупція ускладнюють ведення бізнесу та заважають розвитку економіки, гальмують процеси євроінтеграції України, тому покращення публічного управління та боротьба з корупцією є необхідними умовами для сталого розвитку.

Українське суспільство має виключну потребу в активній інформаційній політиці з боку органів державної влади [1, С. 78]. Комунікації в публічному управлінні є ключовими для забезпечення сталого розвитку. Так, публічні службовці мають активно інформувати громадськість, бізнес-спільноту та інші зацікавлені сторони про стратегії, політики та ініціативи, спрямовані на досягнення сталого розвитку через відкритість і доступність інформації, використання медіа, соціальних мереж та інших комунікаційних засобів. Важливо при цьому враховувати думку та погляди суспільства при прийнятті рішень щодо стратегій сталого розвитку шляхом публічних консультацій, громадських обговорень та інших форм участі суспільства.

Публічний сектор повинен співпрацювати з приватним та громадським секторами для реалізації проєктів та ініціатив, спрямованих на сталий розвиток. Це може включати партнерства у реалізації проєктів, обмін даними та

експертною інформацією. Менеджери публічного сектору, комунікуючи питання сталого розвитку, відіграють важливу роль у висвітленні не лише матеріальних аспектів проблеми, а й «оптики здоров'я», соціальних інтересів, безпекових викликів, інклюзивності та екологічних питань. Тому тут вкрай важлива попередня експертна оцінка матеріалу, призначеного для оприлюднення, дослідження наукових публікацій, вивчення статистики. Це сприятиме підвищенню об'єктивності інформації, яку публічна служба надає громаді.

Отже, покращення комунікацій в публічному управлінні є важливим фактором для забезпечення сталого розвитку. Ефективна комунікація може допомогти підвищити довіру до влади, залучити громадян до прийняття рішень, мобілізувати ресурси та досягти цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Практичні аспекти публічного управління в контексті сталого розвитку : монографія / [В. М. Бабаєв, М. М. Новікова, С. І. Чернов та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 238 с.
2. World Commission on Environment and Development. Our Common Future. Oxford :Oxford University Press, 1987. 416 p.

Ляшко Сергій,
магістр, спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»
Економічного факультету
Центральноукраїнського національного технічного університету
Науковий керівник:
Андрощук І.О,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри “Економіка, менеджмент та комерційна діяльність”
Центральноукраїнського національного технічного університету

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблемні аспекти функціонування підприємницьких структур в Україні в умовах воєнного стану, доречно розділити на кілька основних напрямків. Насамперед, агресивні військові дії з боку російської федерації призвели до

погіршення умов безпеки та підвищення ризиків для бізнесу, що, в свою чергу, створило значні перешкоди для підприємств по всій країні щодо забезпечення добробуту своїх працівників та захисту їхніх активів. Крім того, підприємництво в зонах бойових дій може зазнати суттєвих обмежень, пов'язаних зі зниженням попиту на товари та послуги.

Поряд із тим, зниження споживчої активності та економічна нестабільність потенційно можуть призвести до зменшення прибутку підприємства, зменшення чисельності робочої сили та зниження обсягу інвестицій у розвиток підприємства в подальшому. Загалом, ще одним викликом, слід вважати політичну нестабільність та рівень корупції, які, як наслідок, перешкоджають підприємницькому розвитку та рівню довіри до бізнесу.

Як свідчить статистична аналітика та прогнози дані економічних показників національної економіки, умови воєнного стану та масштабна військова агресія досить негативно впливає на її розвиток загалом та підприємництво зокрема. Вітчизняні підприємства зазнали значного падіння виробництва, має місце скорочення інвестицій, зниження попиту на певні товари та послуги, логістичні збої, зростання цін на сировину та матеріали, зменшення можливостей працевлаштування та енергетична криза.

На початку 2022 року більшість галузей спостерігали зниження продуктивності та зазнали значних фінансових втрат через порушення логістичних маршрутів або їх втрату загалом.

У перший місяць повномасштабного вторгнення зупинили роботу понад 80% підприємств країни, поряд із тим, більшість з них повернулися у звичний режим роботи та успішно функціонують, не дивлячись на складні умови господарювання.

Як засвідчує аналітика, у 2022 році спостерігалось найбільше зниження ВВП країни, яке становило 30,4 %, за часів її незалежності [1].

Як свідчать прогнози Focus Economics S.L.U, очікується, що зростання ВВП у 2024 році по відношенню до 2023 року становитиме 7,8% у порівнянні з 5,1%. Тоді як дефіцит державного бюджету у 2024 році - у розмірі 14%, а державний борг - 94,4%, рівень інфляції оцінюється як 12,1% у 2024 році [2].

Незважаючи на позитивні прогнози щодо цих макроекономічних показників у найближчі роки, невизначеність та високий рівень ризиків, пов'язаних зі змінами зовнішнього середовища, створюють проблеми для стратегічного планування підприємницьких структур.

Загроза розширення лінії фронту та окупація території України змусила багатьох представників бізнесу шукати нові місця для релокації. Зокрема, у Львівську область переїхало 24% підприємств, у Закарпатську – 14,5%, у Чернівецьку – 9,8%, в Івано-Франківську – 8,3%, у Хмельницьку – 7,3%, у Тернопільську – 6,3% [3].

Незважаючи на численні ініціативи щодо підтримки підприємництва в Україні, є ряд нагальних проблем, які необхідно вирішити для подальшого розвитку даного сектору. Це, зокрема, недостатній доступ до фінансування, особливо для малих і середніх підприємств, нестабільність законодавства та регуляторної політики, проблеми із залученням талановитої молоді у сферу підприємництва, а також психологічне навантаження, з яким стикаються підприємці.

Варто відзначити, що більшість експертів, на початку повномасштабного вторгнення прогнозували значно серйозніший спад економіки України, ніж має місце в поточному періоді.

Незважаючи на вищезазначені труднощі та руйнування критичної інфраструктури, українська економіка залишається працездатною: бізнес пристосовується до викликів зовнішнього середовища, ринки продовжують розвиватися, пропонуючи товари та послуги.

Таким чином, доречно зробити висновок, що умови воєнного стану виступають як перешкодою для розвитку підприємництва, так і перспективами водночас. Адже сучасні умови господарювання викликають високу ймовірність скорочення інвестицій та зниження попиту на традиційну продукцію. Поряд із тим, підвищується попит на товари та послуги, пов'язані з виробництвом військового обладнання та відновлення постраждалих регіонів. Таким чином, з метою забезпечення підвищення підприємницької активності в

умовах воєнного стану важливим є розробка комплексної стратегії його розвитку та спільних зусиль уряду, бізнесу та громадськості.

Список використаних джерел:

1. Прохоров А. «Незламний бізнес Вільної країни: яким 2023 рік буде для підприємців і тих, хто хоче ними стати». ProGoroshi. URL: <https://progroshi.news/news/biznes/nezlamniy-biznesvilnoji-krajini-yakim-2023-rik-bude-dlya-pidpriyemciv-i-tih-hto-hochenimi-stati-3687.html> (дата звернення 18.03.2024).

2. Forbes. «Що буде з ВВП, курсом та цінами в Україні: прогнози Goldman Sachs, JPMorgan, Moody's та інших про майбутнє української економіки». Forbes Україна. URL: <https://forbes.ua/money/shcho-bude-z-vvp-kursom-ta-tsinami-v-ukraini-prognozi-goldmansachs-jpmorgan-moodys-ta-inshikh-pro-maybutne-ukrainskoi-ekonomiki07122022-10321> (дата звернення 18.03.2024).

3. Бережна Т. «За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств — Тетяна Бережна». Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-rik-viiny-v-bilsh-bezpechnirehiony-relokovano-800-pidpriyemstv-tetiana-berezhna> (дата звернення 18.03.2024).